

పుటలా.

1.	వీరిక	-	-	-	-	-	-	-
2.	ఉపోద్ఘాతము	-	-	-	-	-	-	-
3.	పదోష్ఠోద్ఘాతము	-	-	-	-	-	-	౧
4.	పశుపాశపతిజ్ఞానము	-	-	-	-	-	-	౨
5.	లదైవీతమతఖండనము	-	-	-	-	-	-	3
6.	జగత్కర్తృత్వవిచారము	-	-	-	-	-	-	౬
7.	భవాదిశబ్దవివృతి	-	-	-	-	-	-	౭
8.	జగత్కర్తృలక్షణము	-	-	-	-	-	-	౮
9.	శివభక్తివివరణము	-	-	-	-	-	-	౯
10.	భక్తులమహిమ	-	-	-	-	-	-	౧౦
11.	శివనిర్మాల్యము	-	-	-	-	-	-	౧౧
12.	శివదీక్షితకుడు	-	-	-	-	-	-	౧౨
13.	శివభక్తుఁడుకానివతి	-	-	-	-	-	-	౧౩
14.	భక్తిలేక ముక్తిలేదు	-	-	-	-	-	-	౧౪
15.	బాహ్యపూజ చేయవలయును	-	-	-	-	-	-	౧౫
16.	శివనిందకులం జంపవచ్చును	-	-	-	-	-	-	౧౬
17.	చచ్చినశివభక్తులకుఁ బరలోకవిధులు వలదు	-	-	-	-	-	-	౧౭
18.	శివాపచారులకు శిక్ష	-	-	-	-	-	-	౧౮
19.	దక్షాధ్వరధ్వంసము	-	-	-	-	-	-	౧౯
20.	ప్రళయవర్ణనము - గణాధిపుల యాటలు	-	-	-	-	-	-	౨౦
21.	శివగణవర్ణనము	-	-	-	-	-	-	౨౧
22.	సద్భక్తుల మహిమ	-	-	-	-	-	-	౨౨
23.	తన్ను గణములలోఁ జేర్చుమని కవిప్రార్థన	-	-	-	-	-	-	౨౩
24.	కొందఱుభక్తులచరిత్రము	-	-	-	-	-	-	౨౪
25.	భక్తిమహిమ	-	-	-	-	-	-	౨౫
26.	లఘుటీక	-	-	-	-	-	-	౨౬

ఈ కావ్యము నన్నయభట్టునకు రమారమి నూఱుసంవత్సరములు తరువాతను దిక్కనసోమయాజికి రమారమి నూఱుసంవత్సరములు పూర్వమును రచింపఁబడినది గనుక యాంధ్రవాఙ్మయచరిత్రమును దెలిసికొనఁగోరువారి కుపయోగకర మగుమంచిసాధన మని యెంచి, యిది గొప్పప్రబంధము గాకపోయినను, మతసంబంధ మయిన చిన్నశతకమయినను బ్రకటించితిని. ఇదియుఁ గాక నన్నయకును దిక్కనకును నడిమికాలములోఁ బుట్టిన దని నిశ్చయముగ రచనాకాలము తెలిసినగ్రంథ మిది యొక్కటియే. ఈవిషయ ముపోద్ఘాతమునందుఁ జేయఁబడిన కవికాలనిర్ణయముచుబట్టి స్పష్టపడఁగలదు. నన్నెచోడుఁడు నీకాలమువాఁడే కావచ్చునుగాని యాతనికాల మింకను గొంతవఱకు వివాదములోనే యున్నది. కావునఁ బురాతనత్వమునందు నిది యద్వితీయము గాక పోయినను, ద్వితీయ మని చెప్పవచ్చును. అందుచే దీని నాంధ్రలోకమునకు సమర్పింప సాహసించితిని.

నాకు దొరకినప్రతి.¹

నా కీగ్రంథము ప్రతి యొక్కటియే దొరకినది. అది నరసాపురమందలి శ్రీయుత చదువుల రామలింగయ్యగా రనుజంగమదేవర సంగ్రహములోనిది. ఇది తాటాకుగ్రంథము. ఈసంపుటములో నాలుగుగ్రంథములు గలవు. సంపుటమునందు మొత్తముమీఁద ౧౭౪ కష్ట లున్నవి. ౧-౨ కష్టలలోఁ జిల్లర పద్యములు కలవు. ఈపుట లీసంపుటములోనివి కా వేమో. 3 మొదలు ౨౯ వఱకుఁ గష్టలు లేవు. ౩౦-౬౭ వఱకు శివతత్త్వసారమును, ౬౮-౧౩౦ వఱకుఁ బాలకురికి సోమనాథకృత చతుర్వేదసార మనఁబడు బసవలింగశతకమును, ౧౩౧లో రెండవవైపును ౧౩౨-౧౩౪ వఱకును భూమికొల్ల శ్లోకములును,

¹ ఈ గ్రంథమును మొదటఁ గనిపెట్టిన శ్రీయస్సు గవర్నమెంటు ఓరియంటల్ లైబ్రరీ వారిది. వారి ప్రతిని జూచి దీనిని బ్రకటించుట యావశ్యక మని తలచి తాటాకుగ్రంథమును నేను దెప్పించితిని. కొంతకాలము క్రిందట నరసాపురమునందు తహశీలుదారుగా నున్న ము.రా.రా.శ్రీ. తఱుకు సుబ్రహ్మణ్యము పంతులు గారిమాలమున నాకుఁ దాటాకుగ్రంథము లభించినది. వారియొడఁ గృతజ్ఞుఁడను.

౧౩౫-౧౫౫ వఱకు లింగయ్యచే రచింపబడిన ద్విపదసానందచరిత్రయు, ౧౫౬-౧౭౪ వఱకు భారద్వాజగోత్ర మహాదేవకుమారుఁ డైనజగ్గుభట్ట రచిత సురాభాండేశ్వర మనఁబడు యక్షగానమును గలవు. వీని కన్నిటికి లేఖకుఁడు అద్దాల వీరన్న. ౧౩౧-వ కమ్మ చివర లేఖకుఁ డిట్లు వ్రాసెను. “స్వస్తి శ్రీజయా భ్యుదయ శాలివాహన వరుషంబులు . . . . పింగళనామసంవత్సర కార్తిక బ॥౧౩ గురు॥ సర్కి ప్రతినున్న క్రమానను అద్దాల వీరన్న అనుభవసారాయ మున్ను శివసారాయమున్ను, చతుర్దేవసారాయమున్ను సారత్రయమున్ను అద్దాల వీరన్న . . . . భాద్రాయ కుమారుడు వీరన్న స్వహస్తలిఖితం॥ ఈపుస్తకం తృదువుల రామలింగయ్యగారికి శివార్పితంగా యిచ్చి శరణుచేసిమి.”

ఇందువలన నీసంపుటపు మొదటి ౨౯ ఆకులలోఁ బాలకురికి సోమనాథ కృతమైన యనుభవసార ముండె ననియు మన మూహింపవచ్చును. ౧౫౫-వ కమ్మలో “రాద్రినామసంవత్సర శ్రా శు ౧౫ శుక్రవారము సర్కి ప్రతినున్న క్రమానను సానందచరిత్ర అద్దాల వీరన్న స్వహస్త లిఖితం” అనియు, సంపు టము చివర ౧౭౪-వ కమ్మలో “రాద్రినామసంవత్సర శ్రావణశు ౧౨ శుక్ర వారాన ప్రతినున్న క్రమానను సురాభాండేశ్వరం యక్షగానం అద్దాల వీరన్న స్వహస్త లిఖితం” అనియు నున్నది.

ఈతాటాకుగ్రంథ మెప్పుడు వ్రాయఁబడినదని తెలిసికొనుటకు నిందుఁ జెప్పఁబడిన పింగళ, రాద్రి నామసంవత్సరంబు లెప్పటివియో కనుఁగొనవలెను. పింగళనామసంవత్సరము క్రీ. శ. ౧౯౧౭, ౧౮౫౭, ౧౭౯౭ లో వచ్చును. ౧౯౧౭ మిక్కిలి యాధునికము. కావున ౧౮౫౭ డో, ౧౭౯౭ డో అయి యుండవలయును. ఈగ్రంథ మిప్పటి రామలింగయ్యగారికి నీయఁబడినది కాదు. వారితాతగా రగురామలింగయ్యగారి కీయఁబడినది. తాతరామలింగయ్యగారు శుభకృత్తులో, ననగా ౧౮౪౨లో లింగైక్యము నొందిరి.¹ కావున నీతాటాకు ప్రతి ౧౭౯౭ లో వ్రాయఁబడిన దని తేలుచున్నది.

ఇదియుఁ గాక యీప్రతి వ్రాసిన తిథి వారములు, పై నీయఁబడినవి లెక్కవేయఁగా క్రీ. శ. ౧౭౯౭ కిఁ బింగళయు, క్రీ. శ. ౧౮౦౦ కి రాద్రియు సరిపోవుచున్నవి; ౧౮౫౭ కి సరిపోవుట లేదు. కావున నీప్రతి రమారమి ౧౮౫ సంవత్సరముల క్రింద వ్రాయఁబడె నని మనము నిశ్చయింపవచ్చును. ఇప్పటి

¹ ఈ సమాచారము లెన్నటి రామలింగయ్యగారు వ్రాసి నామఁ బెట్టిరి.

రామలింగయ్యగారికి నిష్పడు రమారమి ౮౦ సంవత్సరముల వయస్సున్నందున వారితాతగారు ౧౨౫ ఏండ్లక్రింద నుండియుండటం యాశ్చర్యము కాదు.

లేఖకుఁ డైన అద్దాల వీరన్న సమాచార మేమియుఁ దెలియలేదు. ఈతఁడు కమసాలి యనియు, తనుసంశమునకు శిష్యుఁ డనియు మాత్రము తెలియుచున్నది యని రామలింగయ్యగారు తెలిపిరి.

‘సారము’ను సారాయ ముచుట వలన నే యీలేఖకుని పాండిత్యము తెలియుచున్నది. ‘మఖ్ఖోమఖ్ఖి’ యన్నసామెతకు గుఱి యైనవాఁ డగుటచే నీతని వ్రాత నెన్నియో తప్పులు పడినవి. అచ్చు టచ్చుట గ్రంథపాతములు కూడఁ గలవు. వీనిని నాకుఁ దోచినంతవఱకు సవరింపఁ బ్రయత్నించితిని. నాసవరణ లెన్వయో, మూలపాత మెద్దియో తెలియునట్లు గ్రంథ మచ్చొత్తించితిని.

ఇది శతకమే.

ఇయ్యది చాలవఱకు ‘శివా’ యను మకుటముగల శతకము. కొన్ని పద్యములచివర ‘రుద్రా’ ‘అజా’ ‘మహేశా’ యనుసంబోధనములు కూడఁ గలవు. కొన్నిటికిఁ దువ నేసంబుద్ధియు నుండదు. ఇట్టిందుఁ గొన్ని చోటుల శతకలక్షణము కానరాకున్నను మొత్తముమీఁద నిది శతక మనియే చెప్పవచ్చును. పూర్వశైవులలో నిది శతక మనియే చెప్పఁబడుచుండెను. పండితా రాధ్యచరిత్రమునందు, పాలకురికి సోమనాథుఁడు దీనిని శతకమే యనియెను.

ద్వీ. శతకంబు శివరత్నసారము, దీప

కళికమహానాటకము, నుదాహరణ. (పరివృత్తప్రకరణము పుట 3౬౯.)

ఇట్టిది యాంధ్ర భాషయందుఁ బుట్టిన శతకములలో మొట్టమొదటిది యని చెప్పవలయును. కావ్యములలో ద్వితీయ మైనను, శతకములలో నద్వితీయమే.

పాండిత్యగ్రంథ మనంపూర్ణము.

నాకు దొరకినంతవఱకు ౮౮౯ కంపద్యము లీగ్రంథమునం దున్నవి. చివరిపద్యము పూర్తిగ లేదు. నాల్గవచరణములో మూడక్షరములు మాత్రమున్నవి. మిగిలిన భాగము పోయినది. తాటాకుగ్రంథములోఁ బద్యముల సంఖ్యలు పెక్కుతావులఁ బొరపాటుగా వేయఁబడినందున నేనే శ్రమ మైన సంఖ్యలు వేసితిని. మూలమునఁ జివరపద్యము ౮౯౧-వది.

ఈసంఖ్యయే సరియైన దగు నేని యిందు రెండుపద్యములు పోయిన పని యెంచవలయును. ఇందుకుఁ దరువాతిపద్యము లేవియైన నుండినయెడల లేఖకుఁడు పొరపాటున వ్రాయకయైన నుండవలయును, లేదా యంతకుఁబూర్వమే

యవిలోపించియైన నుండవలయును. గణపవరపు జేంకటకవియొక్క ప్రయోగ రత్నాకరమందును, కస్తూరిరంగరవి రంగరాట్నందమునందును కూడా పట్టిన పుత్రయతికి “ఆరాధ్యదేవర శివతత్వసార మండలిది” యని యీశ్రిందిండ్రి మీయబడినది.

కం. ఆయతి త్రిపురాంతకదే, వా యని పిలుచుటయుఁ గటక మంతయు విసఁగాఁ బాయక కిన్నరబన్ధుయ, కోయని యెలుఁగీవె లోల్లి యురగాభరణా!

ఈపద్యము మాతాటాకుప్రతిలో లేదు. కావున మొదట నీశతకమున నింకను గొన్నిపద్యము లుండెననియు, నవి మనప్రతిలో లేననియు మన మా హింపవచ్చును.

పూర్వగ్రంథముల నచ్చువేయవిధము.

పూర్వగ్రంథములను బ్రకటించువా రిదిపఱకుఁ దమయిష్టానుసారము వానిని సవరించి తాము ప్రమాణములుగ గ్రహించిన వ్యాకరణాదినూత్రము లకు ననుకూలముగ దిద్ది అచ్చువేయుచున్నారు. భారతభాగవతములను మొట్ట మొదట నచ్చువేసినవారు మొదలుకొని నేటివఱకు నిట్లే జరుగుచున్నది. కొందఱి వస్థతి నాక్షేపించి యున్నది యున్నట్లే యచ్చుత్రింపవలయు ను గాని మనయిష్టప్రకారము దిద్దఁగూడ దని చెప్పుచున్నారు. ఇందలి యొక్కొక్క మతమునందును గొంత సత్యము లేకపో లేదు, గనుక నూతనగ్రంథమును బ్రక టించువా రిచ్చెంచిన గ్రహింపవలయు నని నాతాత్పర్యము. అనఁగా నున్నది యున్నట్లు లచ్చు వేయఁ బయ్యును. దిద్దియు నచ్చువేయవలయును. ఇందొక్కటి మానినను భాషాభివృద్ధికి భంగముకలుగు నని నేనెంచెదను. ఎట్లో నూతము:-

ఇదిపఱకు గ్రంథములను బ్రకటించినవారు దిద్దికట్టు దిద్దక యున్నది యున్నట్లు లచ్చువేసిన నేమిసంభవించును? అందువలనఁ జనునవలకు సర్వజోధ కాదు. మనలేఖకులు సాధారణముగ ‘మఱికు మఱి’ (ఈగకునీగకునతి నే వ్రాయునంతటి పండితులు గనుక వారియజ్ఞానమూలమున మూల మొకప్పుడు చెడి యేవిధమైన యర్థము నీయదు. దానిని దిద్దక యట్లే బ్రకటించిన యెడల సామాన్యపాఠకులకు నందువలన నేమి యర్థ మగును? పండితులు దిద్దుకొనియెద రందు రేమో. పండితు లెందఱుండురు? అట్టివారికే యాగ్రంథమువలనఁ బ్రయోజన ముండును గాని యితరుల కేమి ప్రయోజనము? కావున గ్రంథ మర్థమయి యన్వయించులాగున, సంగతి సందర్భములను బట్టి ప్రకాశకులు తమబుద్ధివైభవము నుపయోగించి, మూలమందుఁ దాము త మ్మచుకొనినదానిని,

దిద్దవలసినదే. ఇందు కొకయుదాహరణము: దీసికొనము. ఒక తాటాకు ప్రతిలో భారతసుంపలి యొకపక్ష్య మిట్లున్నది.—

కం. శ్రీమదుశుకవంశశా, ఖామసి ఖమచూగ్గరాజకంతీరర ధై
మేరుధరశీధర, ణీమచవధర్మనిరస నిత్యాభ్యుదయా. [అది. ౧-౧.]

ఈపద్యము నీత్రిందివిధముగ నాంకించి యచ్చపేసినం గాని యెవరికి నర్థము గానేరదు:—

కం. శ్రీమదుశుకవంశశా, ఖామసి ఖమచూగ్గరాజకంతీరర ధై
ర్యామరధరణీధర ధర, ణీమచవధర్మనిరస నిత్యాభ్యుదయా.

ఇట్లునందర్థముగ బట్టి దిద్దవలసినది నిజమే యైన నొకప్పు డిందు మూలకముగ నర్థ సునర్థావహము కాగల్గును. దిద్దువాఁ డెంతపండితుఁ డైనను సర్వజ్ఞుఁడు కావాలి. అతనికి ఛందోశాస్త్రకరణాదివిషయములకు సంబంధించిన దురభిప్రాయము లుండువచ్చును. అతనికి నాకాలపు చరిత్ర గాని, యప్పటి వ్యవహారములు గాని, పురుషుల నామములు గాని తెలియక పోవచ్చును. ఈకారణములచే నొకప్పుడు మూలమే సరిగ నుండువచ్చును. ఈతఁడే యది తన్ను ప్రపంచది, తప్పుగ దానిని దిద్దుట సంభవించును. లేదా మూలమే తప్పును యుండువచ్చును. అది తెలిసియెవరల దానిని నింకొకవిధ ముగ దిద్దుటకు వీలుండువచ్చును కాని స. శా. లోను మూలమును దిద్ది యచ్చ పేసినందున మూల మేదియో తెలిసికొనుటకుఁ జయగతులకు పీలుండును. ఉన్నది యుత్తమ లక్ష్యపేయక దిద్దుటవలసిం దిట్లువచ్చును. దీని కొకయుదాహరణము చూడఁడు: చిత్ర భారతమునం దీపద్యము లున్నవి:—

* * * *

ఇందు శేఖరపాదారవిందయుగళ, భావనాపరుఁ డంగనాపంచబాణుఁ
డతులధైర్యాభిభూతహిమాచలుండు, మానభూనాథుచిత్రాపఖానుఁడతఁడు.

* * * *

మానధనుఁడైన చిత్రాపఖానవిభుఁడు. ౬

శ్రీవీరేశలింగముపంతులుగారి గ్రంథమును బ్రకటించిన సమయమునందు “చిత్రాపఖానుఁ” డనువాఁ డొకఁడు కలఁ డని వారికిఁ దెలియదు. వారికే గాదు. ఇతరచరిత్రకారులకుఁ గూడ బాగుగఁ దెలియ దనియే చెప్పవచ్చును. ఇదియుఁగాక పద్యములోని సందర్భమును జూడఁగా నచ్చట వర్ణింపఁబడిన రాజు

హిందువుగఁ గాననచ్చుచున్నాఁడు గాని తురకవానిగఁ గానరాఁడు. ఇప్పటికిని సీతఁడు హిందువా మహమ్మదీయుఁడా యనిసమాట స్పష్టముగఁ జేలలేదు. కావున నీ రేశలింగముగారు 'చిత్రాపఖాను'శబ్దమును 'చిత్రాబ్జఖాను' డుగ దిద్ది ప్రకటించిరి. దీనివలన నేమైనది? చిత్రాపఖానుఁడనునొకతురకనవాబు హిందూ దేవాలయములకు దాసధర్మములు చేయువాఁడు, మానుఁ డనుతండ్రిగలవాఁడుండె నని తెలిసికొనుటకు కంసంసత్సరములు పట్టెను.¹ శ్రీవీరేశలింగముగారు దీని నిట్లు దిద్దుట తప్పని యెనదు చెప్పఁగలరు? అప్పటివఱకుఁ దెలిసినసంగతి సంకర్షము లాలోచించి యితరు లయినను నిట్లే మార్చి యుందును. వేఱు మార్పులు, చేసినను జేయకపోయినను 'ఖాను'శబ్దము తొలఁగించియుండు రనుటకు సంశేపములేదు. కావున వారు చేసినతప్పు, దిద్దుటలోఁగాదు; దిద్దిన భాగము కుండలీకరణమున నుంచియో, లేక యందుపై నొకగుర్తు పెట్టియో, పుటయడుగున మూలమందు 'చిత్రాపఖాను' అనుపాఠ మున్న దని చూపి యున్నయెడల, నీఖానును మరల మనము గుర్తించుటకు నింతప్రయాసము పట్టి యుండదు.

కావునఁ బురాతనగ్రంథముల నచ్చువేయునప్పుడు రెండుమార్గముల నవలంబింపవలయును. మనకుఁ దప్పనితోచినవి దిద్దవలయును. గ్రంథపాఠములు చేతనైనంతవఱకుఁ బూర్తిచేయవలయును. మూలములో నిట్టి ట్లుండె నని యడుగు టిప్పణి (foot-note)లోఁ జూపవలయును. ఇట్లు చేసినయెడల గ్రంథము సామాన్యజనుల కుపయోగపడుటయే గాక, పూర్వీచ్యుఁడో వ్యాకరణశబ్దజాలచరిత్రాదులను గుఱించి శోధనలజరుపువారికి నవి యపయోగపడును. ఇదివఱ కచ్చుపడనిగ్రంథమును గ్రొత్తగా నచ్చువేయునప్పు డీపద్ధతిని దప్పక యవలంబింపవలయును. పురస్కృత్యణమునందుఁ దా మనున రించిన ప్రతి యిట్టి దని చెప్పినఁ జాలును. ఈపద్ధతుల నన్నిటి నవలంబింప నక్కఱలేదు. ఈగ్రంథ మచ్చువేయుటలో

మే మేఱుచుకొనిన నియమములు.

౧. గ్రంథపాఠములను బూరించి కుండలీకరణమునందుఁ జూపితిమి.

¹వరంగల్లులో నున్న పెద్దశాసనము ప్రతియొకటి నే నిటీవలఁ జూచుట తటస్థించినందున నీచిత్రాపఖానుఁడు బ్రైటఁ బడియెను. అంతకుఁ బూర్వము తురుష్కులచేఁ బాడుచేయఁబడిన పాంచాలీశ్వరదేవాలయమున సీతఁడు మరల బాగుచేయించె నని యాశాసనమునం దున్నది. ఇది శా.శ. ౧౪౨౫ (క్రీ. శ. ౧౫౦౩) నాఁటిది. [Epigraphical Reports 1902 iv. 103.] దీనిప్రతి మెకంజీ కలెక్షనులోఁ గూడ నున్నది. [Local Records Vol. 45.]

ఉదాహరణార్థము ౧౯౨-వ పద్యమునందు 'స్వేష్టాచారుగోచర' అని యుండఁగ 'స్వేష్టాచారు [లవాక్యానస] గోచర' యని పూరించితిమి.

౨. ఛందోవ్యాకరణనియమముల ననుసరించియు నర్థసందర్భములను బట్టియు మూలమందలి పాఠము తప్పని తోచినపుడు దానిని దిద్ది యచ్చిత్తించితిమి. దిద్దినచోట వెంటనే యొకయంకె గుర్తిడి పుటయడుగున మూలమందలిపాఠమును గనఁబఱచితిమి. ఉదాహరణార్థము: ౧౯౬-వ పద్యమునందు 'పువ్వులలోఁ బుట్టినట్టి పువ్వులు గొరయే' యని యుండఁగ 'పువ్వులలోఁ బుట్టినట్టి పువ్వులు గొ(ఁ)యే' యనినవరించి 'పువ్వులు' అనుశబ్దముపై సంకేపేసి పుట యడుగున 'పువ్వులు' అని యిచ్చితిమి. దీనికర్థము మూలములో 'పువ్వులు' అనియుండఁగా మేము 'పువ్వులు' అని దిద్దితిమని.

౩. బండితా లిప్పటి కోశవ్యాకరణముల ననుసరించియే వ్రాసితిమి. కాని మూలమునందు బండిత లేనిచోట మే మచ్చులో దాని నుంచినయెడల నాసంగతి చదువరులకుఁ దెలియుటకై యట్టిబండితాలను ( ) నిట్టి చిన్నకుండలీ కరణములందుఁ బూపితిమి.

౪. అఱసున్నలును మూలమునందున్నవి లేనివి కుండలీకరణమువలనఁ దెలుపఁబడినవి. తాటాకుగ్రంథమునం దఱసున్నయు నిండుసున్నగనే వ్రాయఁబడియున్నను నిప్పటి లేఖనక్రమము ననుసరించి మేము నిండుసున్న వ్రాయక యఱసున్ననే యుంచితిమి. మూలమునందు నిండుసున్న యేది యఱసున్న యేది యని నిర్ణయించుటకు రెండుమార్గములు గలవు. (1) ఛందస్సును బట్టి (2) నిండుసున్న యైనయెడల లేఖకుఁడు దానితరువాతి యక్షరమును జడ్డగ వ్రాయును; అఱసున్నయైనయెడల దానితరువాతియక్షరముక్రింద నొత్తీయఁడు. 'అమరంగ' ననివ్రాయవలసినయెడల 'అమరంగ' నని వ్రాయును. 'అమరంగ' ననివ్రాయవలసినయెడల 'అమరంగ' నని వ్రాయును.

౫. మూలమునందు సంక్రిచివరనుండు నకారపొల్లు (న్, క్) కు బదులు 'ను' అనియు 'నూ' అనియు, లకారపొల్లు (ల్) కు బదులు 'లు' అనియు లేఖకుఁడు పెక్కుతావులలో వ్రాసెను, గాని వాని నన్నిటిని బుటక్రిందఁ జూపుట యనావశ్యకమని మేము చూపలేదు. అట్లే లేఖకుఁడు కొమ్ము క్రావడికి బదులు పెక్కుతావుల నాంధ్రశబ్దములందు ఋకారమునే యుపయోగించెను. అనావశ్యకమని తలఁచి యీసంగతియుఁ బుటలక్రిందఁ జూపలేదు.

ఈ విషయముల నన్నిటని దబ్బకుండ ననుసరించి గ్రంథము నచ్చొత్తిం
చుటకు నర్హులగునని అనునది మానవ్రులకు సహజము అయిన భ్రమ
ప్రమాదములకు నీ స్థితి సూత్రమై తేలికైన ద్రావికులకు ననభ్యస్తమై
నందునను గొన్ని సార్లు అందిన నుండవచ్చును.

పరివత్కార్యాలయమున మేనేజరుగా నున్న శ్రీయుత క్రొత్తపల్లి సూర్య
రావుగారును, బండితులుగా నుండిన విద్వాం కణ్ణి సాంబమూర్తి శాస్త్రిగారు నీ
గ్రంథము నచ్చొత్తించుటలో నాకుఁ జాల సాయము చేసిరి. నామిత్రులైన
శ్రీయుత ప్రభాకర శాస్త్రిగారు మొదట నీ గ్రంథముయొక్క యునికీయు, యోగ్య
తయు నాకుఁ దెలిపి దీనిని బ్రకటించుటకు నన్నుఁ బ్రోత్సహింపఁచిరి. వీరి
యందఱియెడ నేను గృతజ్ఞుడను.

వేటవీలాస్, ఎగ్గూరు
దుగ్గతి సం॥
కార్తీక శు. ౧౫. శా. ౪. ౧౮౪౩
౧౫-౧౧-౨౧
అంగారకవారము.

కొ॥ వెం॥ లక్ష్మణరావు.

ఉపోదాతము.

—విషయము—

గ్రంథకర్తృత్వము.

“శివతత్త్వసారము” మను నీశతకమునకుఁ గర్త మల్లికార్జునపండితుఁడు. ఈ విషయ మీశతకమందలి 3౮౭-న పద్యమునలన స్పష్టపడుచున్నది:—

కం. ఒండేమి? మల్లికార్జున, పండితుఁడన నుండుకంటెఁ బ్రమథులలో నె
న్నండొక నీయాజ్ఞోన్నతి, నుండుగఁ గాంతు నని కోరుచుండుదు రుద్రా.

పాల్కురికి సోమనాథరచిత ‘పండితారాధ్యచరిత్ర’మునకు నాయకుఁ డును వీరశైవగురువును నగుమల్లికార్జునపండితారాధ్యుఁడే యీశతకమునకుఁ గర్త యని యాచరిత్రగ్రంథమునలననే తెలియుచున్నది. పండితారాధ్యచరిత్ర మునందుఁ బండితునిచే ‘శివతత్త్వసారము’ రచింపఁబడియె నని స్పష్టముగఁ జెప్పఁబడినది:—

ఈక్షీతిఁ జను పూర్వపక్షసిద్ధాంత, పక్షముల్ తత్కర్తృభాగైకపూర్వ
పక్షేతరజ్ఞానపక్షసిద్ధాంత, పక్షవేదార్థోపపాదితపరమ
శైవాత్మకాచారసంసిద్ధి శుద్ధ, కేవలభక్తిసద్భావనోపేత
వీరమాహేశ్వరాచారమార్గాను, సారియై ‘శివతత్త్వసార’ సత్కృతిని
గాదె కేవలభక్తిగతిఁ బ్రతిష్ఠించి, యాదటఁ దానును నట్లే వర్తించు
చున్నవాఁ డని వెండియును బ్రశంసింప, మన్ననప్రేస మల్లికార్జునుఁడు.

దీక్షాప్రసంగము పుట ౫౯.*

ఆరాధ్యులవారిని శివుండు జన్మమెత్తుటకుఁ బోమ్మని స్వర్గమునుండి భూమి మీఁదికిఁ బంపినపుడే యీ ‘శివతత్త్వసారము’ నుపదేశించెనట. చూడుఁడు శివవాక్యము:—

శివమహత్త్వప్రతిష్ఠితనచస్సిద్ధి, శివతత్త్వసారసంచితకళావృద్ధి

. . . . . బసఁగెద.

దీక్షా ప్ర. పుట ౮-౯.

*వరంగల్ లోని శివభక్తవర్ధన రామలింగేశ్వరముద్రాక్షరశాలలో కా. శ. ౧౮౩౧ సంవత్సరమున నచ్చునడిస పండితారాధ్యచరిత్రమును నే నుపయోగించినాను.

ఈ గ్రంథము నారాధ్యులవారును, వారిశిష్యులు, నితరభక్తులును సాధారణముగ నెప్పుడును బఠించుచుండినట్లు పండితారాధ్యచరిత్రమునందుఁ బెక్కుచోటులఁ జెప్పఁబడియున్నది:—

శివతత్త్వసారసంచితమహామహిమ, శివతత్త్వసార మన్నివక్తృతిఁ బొగడు
దీక్షా ప్ర. పుట ౬౨.

శతకంబు శివతత్త్వసార మాదిగను, గద్యపద్యంబులూకాంక్షఁ జదువుచును
వాద ప్ర. పుట ౧౭౩.

శతకంబు శివతత్త్వసారము దీప, కళిక మహానాటకము నుదాహరణ
, అరుదొందఁ జదువుచు సంకించువారు
పర్యత ప్ర. పుట ౩౭౯.

సోమనాథునిచేతనే రచింపఁబడిన అనుభవసార మనుగ్రంథమునందును మల్లికార్జునపండితుఁ డీ గ్రంథమును రచించినసంగతి స్పష్టముగఁ జెప్పఁబడినది:—

సీ. శ్రుతి 'యేక ఏవరుద్రో నద్వితీయాయ తస్థే'యనుట యథార్థంబు దలఁప
అవల 'నణోరణీయాస్తహతోమహీయా' నన నదియె యనూనపదము
పంచి 'యవాగ్గోచరం' బను 'నప్రాప్య మనసానహా' యనుమాట నిజము
ఏదియుఁగాదనియెడు పరమేశ్వరుఁ డె యెఱుంగు నెద్ది ద న్నెఱుగ దనెడు
ఎట్టులనుచు సంశయింపక శివతత్త్వ, సారగద్యపద్యసమితిశివుని
మహిమ తెల్పినట్టి మల్లికార్జునపండి, తయ్యగారిఁ దలఁతు ననుదినంబు.

దీనినిబట్టి చూడఁ బండితయ్య శివతత్త్వసార మనుగ్రంథమును గద్యపద్యములుగఁ జేసినట్లు కానవచ్చుచున్నది. 'గద్య' అనుపదము 'హృద్య' కు మాఱుగ లేఖకప్రమాదమునఁ బడినదేమో. అట్లుగాక 'గద్యపద్య' మన్నపాఠమే నిజ మగునేని పండితుఁడు గద్యమందును నొకశివతత్త్వసారమును రచించియుండును. ఇప్పుడు మనకు దొరకినది కేవలము పద్యమయము. ఇందే కొంత గద్యమున్నయెడల లేఖకుఁడు దానిని మాత్రము వ్రాయకుండునా?

శతకప్రచారము.

ఇట్లు పాలకునికి సోమనాథుఁడు శివతత్త్వసారమును పండితారాధ్యుఁడు రచించె నని చెప్పుటయే గాక యాశతకమునుండి పండితారాధ్యచరిత్రములోఁ గొన్నిపద్యముల నుదాహరించియున్నాడు:—

(శివతత్త్వసారమునందలి పద్యములు.)

కం.బండేమి మల్లికార్జున, పండితుఁ డననుండుకంటెఁ బ్రమథులలో నె

న్నుండొకొ నీయాజ్ఞోన్నతి, నుండఁగఁగాంతునని కోరుచుండుదు రుద్రా. ౩౮౭

కం. దేవా సంసారాంబుధి, లో వెలువడజేసి ప్రమథలోకం బెఱుగఁగఁ,
నావాఁడు వీఁడు నుండీ, నావే నన్నుంపవే గణంబుల నడమఁకా. ౩౮౬

(పండితారాధ్యచరిత్రలోని ద్విపదలు.)

ఊర్జిత ప్రమథాత్మ యొండేమి? మల్లి, కార్జునపండితుఁ డనఁగ నిచ్చోట
నుండుటకంటె నెన్నండకో ప్రమథ, మండలిలో భవన్తహరాజ్ఞఁ జేసి
యుండంగఁ గాంతునొకో 'యని కోరు, చుండుదు' నన్నట్టు లునుచఁగదయ్య
దేవయీసంసారతీవ్రదుఃఖాగ్ని, లో వెలిప్రమథాదిలోకం బెల్లర్ప
నావాఁడు వీఁడు నుండీ వేఱుగాఁడు, నావె నన్నుంపు గణంబులనడుమ.

పర్వత ప్ర. ౪౦౫.

ఇంతియకాదు. ఇందలి కొన్ని ప్రకరణముల సారాంశమును వీలగునంతవఱకు
నిందలి శబ్దములతోడనే సోమనాథుఁడు తన గ్రంథమునందుఁ జేర్చెను. ఈవిష
యము ముందు వివరముగఁ జర్చింపఁబడును. ౩౯౪. ౩౧౩

పండితారాధ్యచరిత్రముఁ జెప్పినపాలకురికి సోమనాథుఁడు మల్లికార్జున
పండితారాధ్యుల మనుమనినాఁటివాఁడు. ఈతనికాలము ౧౨-వ శతాబ్దము
నకుఁ జవరను ౧౩-వ శతాబ్దారంభమునను* నగును. ఈతఁడు 'శివతత్త్వసార'
మంథలి కలదములను ద్విపదలలో వీ లగునట్లుదాహరించుటఁ జూడ నప్పటి
వఱకే యీగ్రంథము శైవులలో విశేషప్రచారముఁ జెంది యుండె ననియు,
దానికి నెక్కుడుగౌరవ ముండె ననియుఁ జెప్పవచ్చును. పండితుని కాలము
౧౧౬౦ ప్రాంత మని వెంటనే చూపఁబోవుచున్నారము, గాన, నీశతకమున
కింతవ్యాప్తి ౪౦ - ౫౦ సంవత్సరములలోనే వచ్చిన దని చెప్పవలెను.

ఇతరకావ్యములు.

ఈకవి 'శివతత్త్వసారము'గాక యితరకావ్యములును రచించినట్లు కాన
వచ్చుచున్నది. పండితారాధ్యచరిత్రలోని యీక్రిందిద్విపదలన నీతఁడు లిం
గోద్భవదేవుగద్యము, రుద్రమహిమ, గణసహస్రమాల, అమరేశ్వరాష్టకము,
పర్వతవర్ణనము ననుకావ్యములను రచించినట్లు మన మూహింపవచ్చును:—

ఉద్యత్ప్రసక్తి లింగోద్భవదేవు, గద్యంబు నా నొక్క గద్యంబుఁ జెప్పి

దేవదేవేశు నాదిమదివ్యలింగ, దేవు లింగోద్భవదేవు నాక్షణమ

చోద్యతరంబుగా స్తోత్రంబుచేసి.

మహిమ ప్ర. పుట ౨౪౮.

* కర్ణాటకవిచరితె, ప్రథమసంపుట పుట 229; ఆంధ్రకవులచరిత్రము, ప్రథమభాగము,
నూతనావృత్తి.

మానుగా శ్రీరుద్రమహిమ యస్మత్తీన, దానందుఁడగుశ్రీమహాదేవుమహిమ
నాహుఁడముగ మల్లికార్జునపండి, తారాధ్యు లాద్యులౌ ననఁబ్రతీష్ఠించె

వాచ ప్ర. పుట ౨౪౨.

నన్నుతగణనామసంక్తిర్ననంబు, చెన్నారవాయారసేయంగఁ దలంచి
యాద్యభక్తగణసహస్రనామములు, హృద్యంబుగాఁ బఠియించె నెట్లనిన

మహి ప్ర. పుట ౨౬౦.

ఆసక్తుఁడై యమరారామపురిని, వాసుని నమరేశు వాసవాధీశు
నమరేశ్వరాష్టకంబంద గీర్తించి.

మహి ప్ర. పుట, ౨౬౯.

వారక పర్యతవర్ణన యనఁగ, మీరానతిచ్చిన చారుసత్కృతిని.

పర్యత ప్ర. పుట 3౨2.

ఇ వన్నియుఁ దెనుఁగున రచించెనో లేక సంస్కృతకర్ణాటభాషలలో రచిం
చెనో యొన్ని యొకభాషలోను మఱియొన్ని యితరభాషలలోను రచించెనో చెప్పఁ
జాలము. ఏలయన నితఁడు కర్ణాటకమునందును గవిత్వముఁ జెప్పెను. ఈతఁడు
కర్ణాటభాషలో గణసహస్రనామ, ఇష్టలింగస్తోత్ర, బసవగీత లనుగ్రంథము
లను రచించినట్లు చెప్పఁబడియున్నది. బసవేశ్వరుఁడు పంపిన విభూతిని ధరిం
పఁగనే యీతనికిఁ గన్నడము వచ్చి యందుఁ గవిత్వము చెప్పఁదొడఁగె నఁట,

పటుభక్తిఁ గర్ణాటభాష నధికంచి, యటమున్న బసవదండాధీశుకడకుఁ
బుచ్చిన జంగమంబును భాక్తవరులు, వచ్చి యాబసవన్న నరమహత్త్వంబుఁ
బ్రస్తుతించుచు నమరహాసేయ బసవ, హస్తానుగతభూతి యందు నంతటను
గర్ణాటభాషసంగముగఁ బ్రాణేశుఁ, గర్ణాటగీతసంగతులఁ బాడుచును
మఱియును బసవన్న మహిమయు వినుచుఁ, దఱితఱి బసవయ్యఁ దలంచి
మ్రొక్కుచును.

మహిమ ప్ర. పుట ౨౯౪.

పైని బేర్కొనఁబడిన గ్రంథములుగాక యీకవి యీక్రిందిగ్రంథములు
పఠించె నని చెప్పఁబడియున్నది:—

గద్గదకంఠవికస్వరరసన, ముద్గత్తస్తవనసంయుతవాక్యఁ డగుచు
హరలీలఁ దేలుచు హరలీలఁదనర, హరలీలయనుకృతి హరలీలఁబొగడు; [చు;
మహిమఁజెప్పెడుమహిమ స్తవంబునను, మహిమాకరునిమహామహిమకీర్తిం
మలహరణంబగుమలహణంబునను, మలహణ ప్రియునిద్రమలహరుఁబొగడు;

శ్రీమయంబైన యనామయంబునని, రామయుండగుకరుణామయుఁబొగడు;
నాయతప్రీతి హలాయుధంబున హ, లాయుధప్రియుఁద్రిశూలాయుధుఁబొగడు;
పాంచభౌతికపంచపంచేంద్రియప్ర, పంచదూరు నుతించుఁ బంచగద్దెలను;

శివతత్త్వసార మన్వివక్తృతిఁ బొగడు.

మహనీయమగురుద్రమహిమయస్సృతుల, మహనీయమగురుద్రమహిమఁగీర్తించు;
సలరుసంసారమాయాస్తవంబునను, అలఘుసంసారమాయాదూరుఁ బొగడు;

శంకరగీత భాస్వత్పదావళిని, శంకరుదురితభయంకరుఁ బాడు;

నానందగీతంబులనుపదంబుల న, దానందు భక్తగణానందుఁ బొగడు;

బండరు బసవన్న భవ్యగీతముల, బండరు బసవన్న ప్రాణేశుఁ బొగడు;

ప్రాక్తననూతనభవ్యగీతప్ర, సూక్తుల వెండియు భక్తాత్మఁ బొగడు.

దీక్షా ప్ర. పుట. ౬౨.

పైద్విపదలలోఁ జెప్పఁబడిన వన్నియు నితనిచే రచింపఁబడినవి యే యని చెప్పుటకు వీలు లేదు. మహిమ్నాదులు సంస్కృతమునందలి ప్రాచీనస్తుతులు. వానినే యీతఁడు చదివె నని యర్థమో? లేక వానిని దెనిఁగించె ననియర్థమో స్పష్టముగఁ దెలియుట లేదు. ఈతనిచే రచింపఁబడిన దని స్పష్టముగఁ దెలిసిన 'శివతత్త్వసారము'ను 'బసవగీతములు'ను గూడ నిందుఁ జేరియున్నవి గనుక మిగిలినవి గూడ నీతనిచేతనే రచింపఁబడె నేమో యన్నసంశయము కలుగుచున్నది. మొత్తముమీఁదఁ బండితారాధ్యుఁడు కవి యని యాకాలమందును దరువాతికాలమందును బ్రఖ్యాతిఁ జెందె నని యీక్రిందివాక్యములవలన స్పష్టపడుచున్నది:—

వివరింప శేషునివేయునాలుకలు, శివకవి మల్లయ్యజిహ్వకు సరియె

. . . వేయేల కవిమల్లువిషయేంద్రియములు. దీక్షా ప్ర. పుట ౬౪.

శివతత్త్వసారము వెనుకఁబడుటకుఁ గారణము.

కొంతకాలమువఱకు నీగ్రంథము శైవులకు ముఖ్య మైనదిగ నుండినను పాల్కురికి సోమనాథునితరువాత దీనిప్రచారము తగ్గి శ్రమక్రమముగ నిది వెనుకఁ బడెను. ఇందుకు సోమనాథుని 'పండితారాధ్యచరిత్ర'యే కారణము. 'శివతత్త్వసారము'నందలి పద్యములయొక్క సారాంశమును వీలయినంతవఱకు మూలశబ్దములతోడనే సోమనాథుఁడు తనగ్రంథమునందుఁ జేర్చెను. ఇప్పుడు మనకు దొరకినశివతత్త్వసారమందు ౪౮౯ కంఠపద్యములు కలవు. వీనిలోఁ గల

కొన్ని ప్రకరణములే పండితారాధ్యచరిత్రములోఁ గానవచ్చుచున్నవి. అట్టివి కొన్ని యీక్రిందఁ జూపుచున్నాను:—

శివత్త్వసారములోని పద్యములసంఖ్య వర్ణింపఁబడినవిషయము.	పండితారాధ్యచరిత్రలోని రూపాంతర ద్విపద భాగము.
౨౧ - ౬౬ అద్వైతఖండనము.	పుట ౧౮౭ వాదప్రకరణమందలి వేదాంతవాదఖండనము.
౩౦౦ - ౩౧౮ దక్షాధ్వరధ్వంసము.	పుట ౨౩౩ - దక్షాధ్వరప్రశంస
౩౧౯ - ౩౫౦ ప్రశయవర్ణనము.	పుట ౨౩౬ - ౩౮ ప్రశయలీల.
౩౫౧ - ౩౮౩ శివగణముల వర్ణనము.	పుట ౨౩౮ - మహాతాండవలీల.
౩౮౪ - ౩౮౫ తనను శివగణముల లోఁ జేర్చు మని కోరుట.	పుట ౪౦౫ పర్వతప్రకరణమందలి పండితుని చరమప్రార్థన.

ఆరాధ్యచరిత్రము నింకను వెదకినయెడల నందు శివత్త్వసారమందలి పద్యముల యర్థముగల ద్విపద లింకను దొరకఁగల వని నాతాత్పర్యము. పైని జూపిన సమానభాగములలో నొక్కొకచోట సోమనాథుఁడు శివత్త్వసారమందలి శబ్దములనే యుపయోగించి చక్కఁగ ద్విపదలుగఁ జెప్పెను. ఇందు కిది వఱకు రెండుపద్యములును వానికి సరియైనద్విపదలు నిచ్చియున్నాను. ఇచ్చట నింకఁ గొన్ని యుదాహరణము లిచ్చెదను:—

కం.కల దననోపక లే దని, పలుకఁగనేరక యు మూక బధిరులక్రియ ని
ముల నద్వైతులు నమలో, పల వగతురు భువనభిన్నభావమున శివా. ౪౯

ఇందుకు సరియైన ద్విపదలు.

కలదనంగా నోపకయును లే దనియుఁ, బలుకనేరకమూకబధిరులక్రియను
బరఁగు భువనభిన్నభావంబుఁ జూచి, యరయంగ నద్వైతమనఁగ లావేది.

పుట ౧౮౯.

కం నిర్వచనీయము లేక య, నిర్వచనీయంబు గలదె నిర్వచనీయా

నిర్వచనీయోత్పత్తి, సర్వాద్వైతంబు చెడదె సర్వానందా.

౩౯

ద్వీ. నెక్కొన నిర్వచనీయంబు లేక, నిక్కమనిర్వచనీయంబు గలదె?

నిర్వచనీయ మనిర్వచనీయ, ముర్వినా నద్వైత మొగి రెంటికగునె.

పుట ౧౮౮.

కం.భూతములు దర్భత్రాళ్లను, హోతల మెడ లంటగట్టి యూపంబులతోఁ

ద్రేతాగ్నులయాగాశ్వము, భూతేశ్వర గంగలోన బోవైచె నజా. 303

ద్వితడయక నచట హోతల దర్భత్రాళ్లఁ, దొడరి యూపంబులతోడ బంధించి
యత్యాగ్రహమున నాహవనీయగార్హ, పత్యదక్షిణనామపరిమితాగ్నులను
నాస్మతం బైనయాగాశ్వంబుగాఁగ. పుట ౨౩౫.

కం.ససముద్రద్వీపాచల, వసువతి వడి మీఁది కెగురవైచి ససక్ష

త్రసురావాసాకాశము, వెనఁగ్రిందికిఁదిపుచుఁబ్రమథవిభుఁడొకఁడుశివా. 3౨2

ద్విజడనిధి ద్వీపాంతసహితధరిత్రి, వడిమీఁది కెగురంగ వైచి యాగ్నుచును
మీఁదిలోకములతో మించునాకసము, రాదిపుచు క్రిందికిఁ బ్రమథేంద్రుఁ
డొకఁడు. పుట ౨౩౬.

కం.యచమహిషశృంగములునిం, ద్రమహాగజదంతములుఁబ్రతాపముతోడఁ

సమస్తుప్తి దుస్సికొని నీ, ప్రమథులు దాశములువేసి పాడుదురు శివా. 33౧

ద్వి.అలరి యమేంద్రవాహనదంతశృంగ, ములు తాళములువేయు మున్నొక్క
గణము పుట ౨౩౭.

ఈప్రకారముగ నెన్నియో యదాహరణము లీయవచ్చును. ప్రకరణ
ములకుఁ బ్రకరణములు సోమనాథుఁడు ద్వీపదలో రూపాంతరము చేసెను.
శివతత్త్వసారమునందు నొక్కొకపద్యములోఁ జెప్పఁబడిన భక్తులచరిత్రములు
విపులముగను రసవంతములుగను బసవపురాణమునందును పండితారాధ్య
చరిత్రమునందును ద్వీపదలలో వర్ణించెను. ఇట్టికారణములచేతఁ బాలకునికి
సోమనాథారాధ్యులగ్రంథములే యధికలోకప్రీతికిఁ బాత్రములై యావిషయ
ములనే తెల్పునట్టి పండితారాధ్యుని తత్త్వసారము వెనుకఁబడెను.

ఈయొక్కగ్రంథమే కాదు. మల్లికార్జునపండితారాధ్యులవారు రచించి
రన్న యితరగ్రంథములు కూడ నీకారణముచేతనే నామావశిష్టము లయ్యె నని
నాతాత్పర్యము. గణసహస్రమాల, రుద్రమహిమ, లింగోద్భవదేవు గద్యము,
అమరేశ్వరాష్టకము, పర్వతవర్ణనము, హరలీల, బసవమహిమ, యనుకృతులు
పండితయ్యగారిచే రచింపఁబడినట్లు పండితారాధ్యచరిత్రమువలననే కానవచ్చు
చున్న దని పైని చెప్పితిమి. ఇం దేదియు నిప్పుడు విడిగాఁ గానరాదు. గణ
సహస్రమాల, రుద్రమహిమ, పర్వతవర్ణనము ననుప్రకరణములు చిన్నచిన్న
కావ్యము లనఁదగినంతవి సోమనాథుని పండితారాధ్యచరిత్రమునం దున్నవి.

పీనిని మొదటఁ బండితారాధ్యులవారు రచించియుండు రనియుఁ దరువాత వానిని సోమనాథుఁడు తనగ్రంథమునందు ద్వీపదగా ననువదించె ననియుఁ దోచుచున్నది. పండితారాధ్యచరిత్రమునకు తైపులలో నెక్కుడు ప్రచారము కలిగినందున మూలమునకుఁ బ్రచారము లేకుండఁ బోయియుండును.

కవికాలనిర్ణయము.

పండితారాధ్యునికాలమును మన మాతనీనమకాలికుల కాలమునుబట్టి నిర్ణయింపవలయును. పాలకుఁకి సోమనాథుని పండితారాధ్యచరిత్రములో నతనినమకాలికు లయినకొందఱు రాజులయొక్కయుఁ గొందఱు మంత్రుల యొక్కయుఁ బేర్లు చెప్పఁబడినవి. వానిలో, కల్యాణమందలి బసవేశ్వరుఁడు, చందవోలులోని వెలనాటిచోళుఁడు, పానుగంటి ఉదయవనీశుఁడు ననువారు ముఖ్యులు.

బసవేశ్వరుఁడు:- బసవేశ్వరుని భూమిపై నవతారమెత్తుటకుఁ బంపినపుడే శివుఁడు పండితునిగూడఁ బంపె ననియుఁ* బండితారాధ్యులవారు గుంటూరు జిల్లాలోని యమరావతిలో నుండఁగా బసవేశ్వరుని దూత లాతనియొద్దకు వచ్చి రనియుఁ దరువాతఁ బండితుఁడు బసవేశ్వరుని జూచుటకు బయలుదేఱి నైజాము రాజ్యమందలి పానుగంటిమీఁదుగా ననిపుర మనుగ్రామమునకుఁ జేరువఱకు బసవేశ్వరుఁడు కూడలి సంగమేశ్వరునిలో లింగైక్యముఁ జెందె నన్నవార్త రాఁగా మిక్కిలి విలపించె ననియుఁ జెప్పఁబడియున్నది.† కల్యాణపురమున రాజ్యముచేసిన కాలమరిరా జగుబిజ్జలునకు లింగాయితమతస్థాపకుఁ డైనబసవేశ్వరుఁడు ముఖ్యమంత్రి. బిజ్జలరాజు క్రీ. శ. ౧౧౬౦ లో రాజ్యమునకు వచ్చి ౧౧౬౭ లో బసవేశ్వరుని శిష్యులచేఁ జంపఁబడియెను. బసవేశ్వరుఁడు ౧౧౬౮ లో బిజ్జలుని కుమారునిచేఁ జంపఁబడియెను.‡ కావునఁ బండితారాధ్యుఁడు ౧౧౬౦-౭౦ ప్రాంతముపాఁ డని మనము నిశ్చయింపవచ్చును.

వెలనాటిచోడుఁడు:- పండితారాధ్యుని మఱియొకనమకాలికుఁడు వెలనాటిచోడుఁడు. పండితుఁడు సనదవోలు (చందవోలు) గ్రామమునందు వెలనాటిచోడుని సభకుఁ బోయి బాధ్యులతో వాదించినట్టును, బాధ్యగురువును, ఈతనిశిష్యులు చంపఁగా రా జీతనికనులు తీయించినట్టును, అందుపైఁ బండితుఁ డారాజును శపించి యమరావతికి వెడలిపోఁగా నారాజు నశించినట్టును,

* దీక్షాప్రకరణము పుట ౮. † మహిమాప్రకరణమందలి పండితప్రలాపము పుట ౨౦ మొదలయినవి చూడు. ‡ Rice; Mysore Vol. I, p. 392.

వాదప్రకరణమునందును మహిమాప్రకరణమునందును జెప్పబడినది.* చంద్రవోలులో వెలనాటిరాజులు రాజ్యముచేయుట ప్రసిద్ధము. ఆ వంశమునందు వెలనాటిచోడనామముగల రాజులు తాతమనుమ లిద్దఱులడిరి. వీరి శాసనములనుబట్టి కాలస్థియును చేరకుండా మొదటివెలనాటిచోడుడు క్రీ. శ. ౧౧౧౫ మొదలు ౧౧౩౬ వఱకు రాజ్యముచేసెను. రెండవవెలనాటిచోడుడు క్రీ.శ. ౧౧౬౩ మొదలు ౧౧౮౦ వఱకు రాజ్య మేలెను.† ఈ రెండవవెలనాటిచోడరాజే తేనుఁగుదేశమందు వెలనాటిచోడుఁ డన్నపేరుతో విశేషముగ ఖ్యాతిఁ గాంచెను. ఇఁకను బసవేశ్వరునికి సమకాలినుఁడు. కావునఁ బండితుఁ డీతని సభాశే వల్లియుండె నని మనము సిద్ధముముగఁ దెలిసికొనవచ్చును.‡ ఈరాజు

* చూడు పుటలు ౧౭౦ - ౧౭౧.

† రెండవవెలనాటిచోడుని శాసనము పెప్పలు గుప్తు. వాని నన్నిటి నుదాహరించుట యనావశ్యకము. Epigraphical Reports, Southern Circle 238 of 1893 అనునది కా. శ. ౧౦౮౫ (క్రీ. శ. ౧౧౬౩) నాటిది. ఇంతివఁ బూర్వపు వి యతనిశాసనములు లేవు. చివరసంవత్సర మను కా. శ. ౧౧౦౦ (క్రీ. శ. ౧౧౮౦) నాటిది Ep. Re. 413 of 1893 అనునది. ఈమధ్యకాలపువి పెప్పలూసములు కలవు. వానిలో వెలనాటిరాజులవంశవృక్షమును బలపునట్టి Ep. Re. C. P. 23 of 1917 అనునది ముఖ్యము. ఇది కా. శ. ౧౦౮౧ (క్రీ. శ. ౧౧౬౯) నాటిది. అట్లే వీరివంశమును బలపునట్టి పిరామరశాసనమును (Ep. Ind. Vol. IV p. 32) వీరిచరిత్ర దెలిసికొనఁగోరవారు చూడఁబడినది. దానిని రెండవవెలనాటిచోడుని మనుమఁ డగు పృథ్వీశ్వరుని తల్లి కా. శ. ౧౧౦౭ (క్రీ.శ. ౧౧౮౫) లో వేయించినది. కాని యొక హెచ్చరిక చేయవలెను. పృథ్వీశ్వరునిరాసనమును బ్రకటించిన హుల్ దేవరగాడు రెండవవెలనాటిచోడుఁడు పృథ్వీశ్వరుఁడు నొక్కఁడే యని ప్రాసితి. ఇది పొరపాటు. వీరిద్దఱు తాతమనుమలు. రెండవవంశవాదమును గలరెండవచోడుఁడు గొంకనికిని సభ్యాంబికకును బుట్టినవాఁడు. (C. P. 23 of 1917) పృథ్వీశ్వరుఁడు లృతీయగొంకనికిని జయాంబికకును బుట్టినవాఁడు. (జయాంబిక పిరామరశాసనము Ep. Ind. IV p. 32) రెండవ వెలనాటిచోడునితండ్రినాతని కుమారుఁ డైనమూఁడవగొంకఁడు బహుశ్యబ్రుకాలము రాజ్యముచేసెనట్లు శాసనమచ్చుచున్నది. మనుమఁడైన పృథ్వీశ్వరుఁడు ౧౧౮౫ వఱకే రాజ్యమునకు వచ్చినట్లు తొఁచుచున్నది. కేయూర బాహుచరిత్రమువలనను వెలనాటిచోడుఁడును పృథ్వీశ్వరుఁడును వేఱువేఱు వురుఁడు లని స్పష్టపడఁగలదు. ఇందును నొకపొరపాటు గలదు. పిరామరశాసనమునందు చరిత్ర బోధునికొడుకు గొంకఁడు, వానికొడుకు పృథ్వీశ్వరుఁడు నుచున్నక, గోసునికొడుకు పృథ్వీశ్వరుఁ డని చెప్పబడి యున్నది. ఎట్లయిన నిష్పక్ష సత్యమిది. కాఁబోలదు. ఈవంశవృక్షములను సమన్వయించి వెలనాటిచోడులచరిత్రమును పేరువ్వఁగఁ బ్రాగ్ధానికసంబంధించిబోధుచున్నాను గాన విరమించెద.

‡ ఇంటిరుఁడు వెలనాటివెలనాటిచోడులచోడఁ గల మొదటి సుందరగృహము గాని రెండవచోడునికాలమున నుండనవచ్చు నిష్పక్షము.

నకే చోడుఁ డనియు, రాజేంద్రచోడుఁ డనియు, కులోత్తుంగరాజేంద్రచోడుఁ డనియు నామాంతరములు కల వని శాసనములవలనను, కేయూరబాహు చరిత్రమందలి కృత్యాదిపద్యములవలనను స్పష్టము.

ద్వీ. అంత రాజ్యార్థమై యనిఁబోరి యతని, సంతానమెల్ల నిస్సంతాన మయ్యె.

మహిమా. పుట ౨౬౧.

అని వెలనాటిచోడుని గుఱించి వ్రాయఁబడియున్నది. చోడునితరువాతఁ ద్వరలోనే రాజ్యమునకువచ్చిన యాతనిమనుమఁ డగుపృథ్వీశ్వరుఁడే వెలనాటిరాజులలోఁ జివరవాఁడుగఁ గానవచ్చుచున్నాఁడు. ఈతనినే నెల్లూరు మనుమసిద్ధితండ్రి యైనతిరుకాళవిభుఁడు చంపె నని కొందఱయభిప్రాయము. అయినను నీవిషయ వింకను శోధింపవలసియున్నది. ఎట్లయినఁ బృథ్వీశ్వరుఁడు చివరవాఁ డనుటకు సందేహము లేదు.

ఉదయావనీశుఁడు:—పండితారాధ్యుని మూఁడవసమకాలికుఁడు పానుగంటి ఉదయావనీశుఁడు. పండితుఁడు పానుగల్లు గ్రామమునకు వెళ్లినప్పుడప్పుటి యదయుఁ డనురాజు రాజ్యముచేయుచుండెను. అతఁడు చోడవంశమువాఁడు.* అతనిమంత్రి పింగలి గోవిందప్రధాని. పానుగల్లు నైజామురాజ్యమునందు మహాబూబ్ నగర్ జిల్లాలో నాగర్ కర్నూలుతాలూకాలో నున్నది. ఇది పూర్వము గొప్పదుర్గము. ఈప్రాంతమునఁ బండితునికాలమున నుదయచోడుఁ డనురాజు† రాజ్యముచేసినట్లు శాసనములవలనఁ గానవచ్చుచున్నది.

* మహిమా ప్రకరణము పుట ౨౯౭.

† పండితారాధ్యచరిత్రములోఁ జెప్పఁబడిన ఉదయావనీశుఁడు గూడఁ జోడుఁడే యనుటకు నందు రెండు ప్రమాణములు కలవు. (౧) ఈరాజు నుద్దేశించి యీతనిసేవకుఁ డిట్లు చెప్పెను. 'జోళవాళికాగక ట్కోణీతలేశ | వేళవాళికఁ గర్తవేయెట్లు లనిన' (పుట ౨౯౭). ఇందుఁ జోళవాళి = చోళపాళి, చోళరాజ్యము; వేళవాళి = వేళపాళి = కాలపాళి = కాలునిరాజ్యము అని నే నర్థము చేసికొంటిని. కాని యర్థము స్పష్టమనుటకు విలులేదు. ఈప్రమాణ మెట్లున్నను ఇంకొక ప్రమాణమువలన నీతఁడు చోడుఁడే యనుట స్పష్టపడుచున్నది. (౨) పండితారాధ్యుఁడు, ఉదయునకు శాపమిచ్చి గ్రామమునుండి వెడలఁగనే, అచ్చటిరాతికోళ్లు కూసినవఁట, రాతిపాన్న పూసినదఁట, "మసలకపండితమల్లికార్జునుఁడు | వెనఁ దలిర్పఁగ బురివెడలంగ వెనుక | నక్కజంబుగఁబూచె నంతగల్ పొన్న | కుక్కురోకుర్రని కూసె గల్గొడి" [మహిమా ప్రకరణము, పుట ౩౦౧] కల్పాన్నయుఁ గల్గొడియుఁ జోడులవిశేషచిహ్నము లని మనకు నన్నిచోడునికుమార సంభవము మొదలయినవానివలనఁ జెలియును.

ఉదయచోడుని దండనాయకులు శా. శ. ౧౦౮౪ (క్రి. శ. ౧౧౬౨) లో వేయించిన శాసన మొకటి* జడచర్లలోఁ గలదు. జడచర్ల వైజామురాజ్యము నందుఁ బానుగంటికి నుత్తరమునఁ బదువైదుక్రోశములమీఁదఁ గలదు. ఈ సంవత్సరముననే ప్రథమరుద్రదేవునిచే వేయించఁబడిన హనుమకొండశాసన మునందును సీచోడోదయుఁడు పేర్కొనఁబడియె. రుద్రుఁడు చోడోదయుని గెల్చినట్లును ఆతనిరాజధాని యైనకందూరును గాల్చినట్లును సీశాసనమందుఁ గలదు. కందూరు పానుగంటికి సమీపముననే యున్నది. ౧౧౬౨ ప్రాంత మున అనఁగాఁ బండితారాధ్యునకు మన మితరప్రజాణములవలన నిర్ణయించిన కాలమందుఁ బానుగంటివైపున నొకయుదయావసీశుఁ డుండె నని స్పష్టపడుచున్నది.

ఇట్లు పండితునిసమకాలీనులైనయొక్కమంత్రిశేఖరునియొక్కయు, నిర్దణురాజులయొక్కయుఁ గాలమును స్వతంత్రములయిన వేజ్జేటు శాసనప్రమాణములవలన క్రి. శ. ౧౧౬౦-౭౦ ప్రాంత మని నిశ్చయింపఁ గలిగితిమి గనుక యిది నిజమైనకాలనిర్ణయ మనియే యెంచవలయును.

బుద్ధరాజు:—చందవోలు కైఫీయతు' అనుదానిలోఁ బండితునికనులు దీయించినవాఁడు కొండపడమటి బుద్ధరాజుని చెప్పఁబడియున్నది.† ఈతఁడు మన వెలనాటిచోడుని బావమఱుది, భార్యకుఁ దోఁబుట్టినవాఁడు, అతనికి మంత్రిగ నుండెను. ఈతనిశాసన మొకటి శా. శ. ౧౦౮౩ (క్రి. శ. ౧౧౭౧) నాఁటిది చందవోలులోఁ గలదు.‡ కావున నందువలనను మన మిదివఱకుఁ జేసినకాలనిర్ణయమే సరిపోవుచున్నది.

ఇంకొకప్రమాణము:—పైప్రమాణములకంటెఁ బ్రబలమైనది కాకపోయినను, ఈకవికాల మూహించుట కింకొకమార్గము కలదు. పండితారాధ్యుని చరిత్రము వ్రాసిన పాలకురికి సోమన పండితునిసమకాలికుఁడైన బెలిదేవి వేమనారాధ్యుల మనుమనిశిష్యుఁడు§ తాతమనుమలకు రెండుతరము లంతరము

* Lithic Records of Hyderabad by Mr. Ramakrishna Kavi.

† లోకలికార్డు సం. ౧౯, పుట ౪౩౩.

‡ Ep. Ind. Vol. VI p. 268.

§ వేరెన్నఁబడిన శ్రీబెలిదేవి వేమ | నారాధ్యులను పరమారాధ్యదేవు | మనుమనిశిష్యుండ. [దీక్ష. పుట ౪]. పండితుఁడును వేమనారాధ్యుఁడును సమకాలికులనుటకు—వేరెన్నఁబడిన శ్రీ బెలిదేవివేమ | నారాధ్యులొదిగా నలరుజంగములు | దమిలి పండితవిధు దర్శించువేడ్డు . . . నను చెంచుచుండఁగ. [దీక్ష. పుట ౫౬].

గనుక తరమునకు 30 సంవత్సరముల ప్రకారము ౬౦ సంవత్సరములయంతరముండిన నుండవచ్చును. శా. శ. ౧౧౮౮ (క్రి. శ. ౧౨౨౨) లో గ్రంథము రచించితి నని వ్రాసికొనిన కన్నడకవి యగుసోమరాజు పాలకునికి సోమనాథుని స్తుతించియున్నాడు.* ఇట్లటు కవులును సమకాలికు లనుకొన్నను సంతకు ౬౦ ఏండ్లకుఁ బూర్వపువాఁ డగుపండితుఁడు క్రి. శ. ౧౧౬౨-వ సంవత్సరప్రాంతమువాఁ డగును. ఇదిసతకుఁ జేయఁబడిన కాలనిర్ణయము నియ్యది బలపఱుచుచున్నది.

శతక మెప్పుడు వ్రాసెను:—ఇట్లు పండితారాధ్యునికాలమును నిర్ణయించి యీశతక మాతఁ డెప్పుడు నిర్మించెనో యాలోచింతము. ఈశతకమునందు బండరు బసవఁడు, మడిమెల మాచయ్య పేర్కొనఁబడిరి. బండరు బసవఁడు విషమెత్తి త్రాగి శివభక్తిమహిమచే బ్రతికె ననియు (పద్యము ౮౨౯-౮౩౦), మడిమెల మాచయ్య మదపుఁజేనుఁగును జంపెననియుఁ (౮౩౬) జెప్పఁబడియున్నది. బండరు బసవ డనఁగా లింగాయతమతస్థాపకుఁ డైనబసవేశ్వరుఁడు నిర్భయముగ విషము త్రాగి బ్రతికియుండె నని బసవపురాణమునందును గథ కలదు. (౨-వ ఆశ్వాసము). మాచయ్య చాకలివాఁడు. బసవేశ్వరుని సభలోనున్న లింగాయతభక్తుఁడు. రాజతనిమీఁదికి మదపుఁజేనుఁగును దోలఁగా దాని నీతఁడు చంపె నని బసవపురాణమునందుఁ గలదు. (౮-వ ఆ). ఇట్టికథలును మాహాత్మ్యములును బసవేశ్వరుని చివరకాలమునను మరణముతరువాతను గాని బాగుగ వ్యాపించి యుండ వనుకొనుట సహజము. బసవేశ్వరుఁడు క్రి. శ. ౧౧౬౮-వ సం॥ ప్రాంతమున లింగైక్యముఁ జెందెను. కావున నీశతక మాసంవత్సరమునకుఁ దరువాత వ్రాయఁబడియె నని యెంచవలెను.

కవిచరిత్రము.

సాధనములు:—పండితారాధ్యులవారిచరిత్ర తెలిసికొనుటకు పాల్కురికి సోమనవ్రాసిన చరిత్రము†దప్ప నిశ్చయాత్మకమైన వేఱుసాధన మేదియుఁ

* నరసింహాచార్యరచిత కర్ణాటకవిచరిత్ర, పుట ౨౭౦, ౨౭౯.

† పండితారాధ్యచరిత్ర మొకటి తెనుఁగునందు, నొకటి సంస్కృతమునందు, నొకటి కన్నడమునందును గలవు. వీనిలోఁ జెలుఁగుది మొదటిది. పాలకునికి సోమనాథునిచే ౧౩-వ శతాబ్ద ప్రారంభమునందు వ్రాయఁబడినది. మిగిలినవిరెండును తెలుఁగుచరిత్రము ననుసరించి వ్రాయఁబడినవి. సంస్కృతచరిత్ర గురరా జనువానిచేతను, కన్నడచరిత్ర నీలకంఠుఁ డనువానిచేతను ౧౫-వ శతాబ్దమునందు రచింపఁబడినవి. (కర్ణాటకవిచరిత్ర ౧ భా. పు. ౧౬౧). కావునఁ గాలమునను

గానవచ్చుట లేదు. అదిదయినను పంశితునిచరిత్ర యత్యల్పముగను, వర్ణనములు స్తుతిస్తోత్రములు మహిమలు నితరభక్తులచరిత్రలు మొదలయినవియే యెక్కుడుగను గానవచ్చుచున్నవి. అట్టివాని నన్నిటిని వదలి యీకవికి సంబంధించిన చరిత్రభాగమును మాత్రము సంగ్రహింపఁ బ్రయత్నింతము.

గోదావరిమండలమండలి భీమేశ్వరమున భీమేశ్వరలింగమునకుఁ బురోహితుఁడు (పూజారి) అయిన భీమనపండితుఁ డీతనితండ్రి; గౌరాంబ యీతనితల్లి. వీరిది ఋగ్వేదము, గౌతమగోత్రము.* శ్రీశైలమల్లికార్జునదేవు సుపాసించిన తరువాతఁ బుట్టినందున నీతనికి మల్లికార్జునుఁ డన్నపేరు పెట్టిరి. భీమేశ్వరము నొద్దనున్న కోటిపల్లివాఁ డయిన ఆరాధ్యదేవుఁ డీతనిగురువు. ఈయారాధ్యదేవరకు అవాంతరయ్య గురువుగా నుండెను. ఆరాధ్యదేవరయొద్ద నుండి మల్లికార్జునుఁడు శైవదీక్షవహించి శైవమతరహస్యములను జక్కగాఁ దెలిసికొని యాచరించుచుండఁగా నచ్చటిబ్రాహ్మణులు వచ్చి యీతని శైవాచారముల నాక్షేపించిరి. ఈతఁడు వారికి విభూతిమహిమ, రుద్రాక్షమహిమ, గురుపాదోదకమహిమ, లింగార్చనమహిమ, ప్రసాదస్వీకారమహిమ బోధించి, ఘంటాకర్ణాది పురాతనభక్తుల చరిత్రలు చెప్పి వారిని మెప్పించి పంపివేసెను. వీరమాహేశ్వరాచారమార్గమును దెల్పుచు శివతత్త్వసార మనుసత్కృతిని రచించి యందుఁ జెప్పినప్రకారము తాను నడచుకొనుచుండెను. ఎక్కుడు భక్తితో నద్భుతముగ శివపూజఁ జేయుచుండెను.

పోరండ్ల సూరసానమ్మ యనుభక్తురాలును, బెలిదేవి వేమనారాధ్యుఁ డును† మఱికొందఱు జంగములును బండితునిఁ జూడవచ్చిరి. అప్పు డాతఁడు

బ్రహ్మణమునందును పాల్కురికి సోమనాథుని తెలుఁగుచరిత్రయే యెక్కుడు గ్రాహ్యమనుటకు సందేహము లేదు. ౧౫-వ శతాబ్దము ప్రారంభమం దున్నశ్రీనాథుఁడు సోమనాథుని ద్విపదకావ్యము ననుసరించి పద్యకావ్యము చేసెను. కాని యది యిప్పుడు కానరాదు. ఇటీవల శివపురపు రాజలింగనూరి యనునాతఁడు, ఇందలి దీక్షాప్రకరణమును ‘చారిత్రదీక్షాప్రకరణమ్’ అని పేరు పెట్టినసంస్కృతములో వ్రాసెను. అది యచ్చుపడినది. గురురాజకృతమయిన సంస్కృతపండితారాధ్యచరిత్రమును కన్నడార్థముతో శ్రీయుత కటిబసవప్పశాస్త్రిగారు మైసూరిలోఁ బ్రకటించిరి.

* పండితుని సూత్రము సంగతిగాని గోత్రముసంగతి గాని పండితారాధ్యచరిత్రమునందుఁ జెప్పఁబడలేదు. ‘చతుర్థనిర్ణయ’మన్న చిన్నిసంస్కృతపుస్తకమునందు నితనినిగుఱించి చెప్పఁచు “ఖ్యాతోగౌతమగోత్రజో గురువహో ఋగ్వేదశాఖానివృతః” అని చెప్పఁబడియున్నది. ఈచిన్ని పాత్రము వరంగంటి శివధర్మవర్ధనరామలింగేశ్వరముద్రాక్షరశాలలో ముద్రింపఁబడినది. ఇది యెవరెప్పడు వ్రాసినది తెలియదు. ఇది యెంతవఱకుఁ బ్రమాణమో చింత్యము.

† ఈతఁడే పాల్కురికి సోమనాథుని గురువునకుఁ బితామహుఁడు.

శివపూజ చేసికొనుచున్నను జంగములు లింగరూపులే యనిన భావముగల వాఁడు గనుక శివపూజయాఁపి వారిని గారవించి జంగమపూజకూడ లింగపూజయే యని తెల్పెను. సూరసానమ్మగారు పండితునకు బసవేశ్వరుని మహిమయు సతనియొద్ద నుండిన కొండఱు భక్తుల మహిమయుఁ దెల్పెను.

సనదవోలు (చందవోలు) అను గ్రామమునందు వెలనాటిచోడుఁ డనురాజు రాజ్యముచేయుచుండెను. చందవో లిప్పుడు గుంటూరుజిల్లా తెనాలితాలూకాలో నున్నది. పూర్వము వెలనాటిరాజులరాజధాని. ధనదపుర మని దానికి నామాంతరము. పండితారాధ్యుఁ డా గ్రామమునకుఁ బోయి తనమతమును బోధింపసాగెను. అచ్చటిరాజుగురువు బౌద్ధుఁడు. అతనిపేరు బౌద్ధపదపదాచార్యుఁడు. ఈతఁడు బ్రహ్మవంశజుఁడట.* తాను రాజునకు గురువుగా నుండఁగా నన్యమతస్థుఁ డారాజధానిలో మతబోధ చేయుటచూచి సహింసనోపక యా బౌద్ధుఁడు రాజుతోఁ జెప్పి యొక గొప్పసభచేయించి మల్లికార్జునపండితారాధ్యుని నాసభకు రప్పించెను. ఆసభకు నదైవీతులు జైనులు సాంఖ్యులు చారావ్య కాది నానామతములవారు వచ్చియుండిరి. పండితుఁడు బౌద్ధమతము నితరమతములను దనపాండిత్యమహిమచే ఖండించి తనమతమును స్థాపించెను. ఇంతియ కాక శివుఁడు శ్రేష్ఠుఁ డనుటకుఁ దనతల యిచ్చెనననియు, మంటలో దుమికెద ననియుఁ జెప్పి, శివునికంటె నెక్కుడు దైవము కలఁడని యెవరైనను జెప్పిన యెడల వారితల తనకాలితోఁ దన్నెద నని ప్రతిజ్ఞచేసి తనసిద్ధాంతమును నిలుపుకొనుటకై 'గుర్రమహిమ'యనుకృతిని రచించెను. అంతబౌద్ధుఁ డేమియుఁ బ్రత్యుత్తర మీయఁజాలక పండితుని నిందించెను. అందఱును వెడలిపోయిరి.

కాని బౌద్ధుఁడు పండితుని నిందించినందున నాతని శిష్యులకు మిక్కిలి కోపము వచ్చెను. 'అట్టినిందకుని జంపనియెడల నతఁడు ద్రోహి కాఁడు; తామే ద్రోహులమగుదు'మని వారుతలఁచిరి. పండితుని శిష్యులలో రేమయ్య దేవయ్య అనువా రీపనికిఁ బూనుకొనిరి. సముద్రములోని† యొకలంకలో నొకబౌద్ధులయ ముండెను. అచ్చటి కాబౌద్ధుఁడు ప్రతిదిన మొక్కఁడు వెల్లి వచ్చుచుండును. ఆసంగతి తెలిసినవారు గావున నొకనాఁ డుదయముననే రేమయ్య దేవయ్య లాలంకకు నెవరికిఁ దెలియకుండఁ బోయి దేవుని మరుగున దాగి

* బ్రహ్మవంశజు బౌద్ధపదపదాచార్య ! బ్రహ్మజ్ఞుఁ జంపింపఁ బాడియే యనుచు ॥

(మహిమ. పుట ౨౪౬.)

† సముద్రము చందవోలునకు దొమ్మిదిమైళ్లమీఁద నున్నది.

యుండి బౌద్ధుడు వచ్చి బుద్ధవిగ్రహమునకుఁ జాఁగిలి మొక్కునప్పుడు వానిని జంపి వికృతరూపునిఁజేసి వెడలిపోయిరి. ఈసంగతి తెలిసి రాజు మిక్కిలి కొపించి పండితయ్యను బిలిపించి యడుగఁగా నతఁడు ‘నేనే చేయించితిని; నేనే చంపించితి’ నని దోషమంతయుఁ దనమీఁద మోపుకొనియెను. అంత రాజు పండితుని కనులు తీయింపఁగా నతఁడు రాజునకు శాపముపెట్టి యచ్చటినుండి శిష్యయ్యక్తముగా నమరావతికి వెడలి పోయెను.

చందవోలులో నున్నప్పుడే యీతఁడు ‘‘లింగోద్భవదేవగద్య’’ యచ్చటి దేవునిపై జెప్పెను. లింగోద్భవుని దేవాలయ మిప్పటికిని చందవోలులో నున్నది.

‘చందవోలుక్షాత్రీయతు’* అను పుస్తకమునందు నీకథయే యిట్లున్నది. పండితారాధ్యుఁడు శ్రీశైలమునకుఁ బోవుచు చందవోలునకు వెళ్లి పాండీశ్వర స్వామిగుడిలో దిగెను. కొండపడమటి బుద్ధరాజునకు గురువైన బౌద్ధుఁడు బుద్ధాం అనుగ్రామమందుండెను; వాఁడు పండితుని మహిమను జూచి యోర్వ లేక పోయెను. పండితుని ప్రతిదినశివపూజలోఁ గావలసిన యొకపూజాపాత్రను బౌద్ధుని శిష్యుఁడైన బెజుఁ డనువాఁ డెత్తుకొనిపోయెను. పండితుని శిష్యులు వానిని బట్టుకొని చంపిరి. ఈసమాచారము వారు తమ గురువునకుఁ దెల్పు లేదు. అంత బుద్ధరాజు పండితునివద్దకు మనుష్యులను బంపి నరహంతుకున కేమి శిక్ష శాస్త్రీయ మని యడుగఁగా కనులు తీయుటయే తగినశిక్ష యని పండి తుఁడు చెప్పెనట. దానిపై బుద్ధరాజు పండితుని కనులు తీయించెను. పండితుఁ డాతనికి శాపమిచ్చి యిఁకమీఁద వైపులెవరును చందవోలులోఁ దీర్థము పుచ్చు కొనఁగూడ దని నియమించి వెడలిపోయెను.

అమరావతి చేరగనే పండితుఁడు చోడునితో భాషించిన పాపంబు పోవు టకును శివనింద విన్నపాసము పోవుటకును శివభక్తుల సహస్రనామగణమాలిక పఠించెను; అమరేశ్వరాష్టకముఁ జెప్పెను.

పండితారాధ్యుఁ డమరావతిలో నుండఁగా బసవేశ్వరుఁ డతనికి భస్మము పంపెను. అచ్చటనే యీతఁడు కర్ణాటకవిత్వము చెప్ప మొద లిడెను. తరువాతఁ బండితుఁడు బసవేశ్వరుని జూడవలయు నని కల్యాణపురమునకు బయలుదేరెను.

* స్థానికచరిత్రలు (Local Records) సంపుటము 3౯, పుట ౪౩౩. ఇది క్రీ. శ. ౧౮౧౧ లో వ్రాయఁబడినది.

త్రోవలో సారంగేశ్వరుడు దేవుడుగా గల నిడుగుడుము లనుచోట* తన ముఖ్యశిష్యుడు డగుదోనయ్యగారికి నన్నయైన పీఠాచార్యుని గారిచే గౌరవింపబడి పానుగంటికి† బోయెను. అచ్చట నుదయుడను రాజనాద్దచున్న పింగలి గోవిందప్రధాని పండితునిభక్తుడు. కావున నాతనిని మిక్కిలి మర్యాదతో నెదుర్కొని తనయింటికి దోడ్కొనిపోయెను. అచ్చట ధవళేశు నామయ్య అనుభక్తుడు కలఁడు. ఇతఁడు రాజనాద్ద స్వంత సేవకుఁడు. (భాసా). పండితుఁ డాగ్రామమునకు వచ్చినపుటినుండియు నాతని భజనలోనుండి రాజసేవ సరిగఁ జేయకుండెను. అంత రాజనకుఁ గోపమువచ్చి యాతనిని బిలిపించి కోపపడఁగా, దేహముమాత్రము మీదిగాని ఆత్మ మీదికాదు; మీదేహమును మీరు తీసికొండని గుడిశిఖరముమీదికెక్కి యురిపెట్టుకొని చచ్చెను. అంతఁ బండితుఁ డారాజనకు శాపముపెట్టి వెడలిపోయెను.

ననిపురములో శంకరయ్య యనుభక్తుని సవర్యులఁ గొని, కల్యాణమునకుఁ బయలుదేఱగా సంతకుఁ బూర్వ మెనిమిదిదినములక్రింద బసవేశ్వరుడు లింగై క్యముఁ జెందె నన్నసమాచారము త్రోవలోఁ దెలిసి పండితున కమితభేదము కలిగి యాతఁడు బసవని బొగడుచుఁ బ్రలాపించెను.

అంతఁ బండితుఁడు శ్రీశైలపర్యటము వైపునకుఁ బోయెను. వెల్లటూరు‡ నాద్దకువచ్చి తానచట నేయుండి తన ప్రియశిష్యుడైన దోనయ్యను గిరిప్రదక్షిణ

* 'నిడుగుడుములు' అనునది యిప్పుడు కృష్ణాజిల్లా నందిగామతాలూకా మునగాలపూరి ధారిలోని ముఖ్యగ్రామము 'నడిగూడెము' అని నాతాత్పర్యము. 'మునమున నిడుగుడుములకు నేతెంచి | సవమలాత్తుడు పీఠాచార్యుని ప్రవృత్తి భక్తి సారంగేశునంద' (మహిమ పు. ౨౯౧) అని చెప్పబడియున్నది. ఇప్పుడు 'నడిగూడెము' అనఁబడు గ్రామమునకు 'నడిగుడుములు' అని పూర్వములెక్కలలోఁ బేరుగలదు. ఇచ్చటిదేవుడు సారంగేశ్వరుడు. ఇది యమరావతీనుండి పానుగంటికి బోవు త్రోవలో నున్నది.

† వైజామూరజ్యమునందు రెండుపానుగల్లు లున్నవి. ఒకటి నల్లగొండ జిల్లాలోను, జేతూ కటి మహబూబ్ నగర్ జిల్లా, నాగర్ కర్నూలు తాలూకాలోను కలదు. ఉదయవోడుని స్థలమును బట్టి నాగర్ కర్నూల్ తాలూకాలోనిదే పండితుడు వెళ్లిన పానుగల్లుని నిశ్చయింపవచ్చును. ఇంకొక పానుగల్లు (హనుగల్లు) బొంబాయిరాజధాని నందు ధార్వాడుజిల్లాలోఁ గలను.

‡ నుంటూరుజిల్లాలో రెండువెల్లటూర్లు కలవు. ఒకటి రెపల్లెతాలూకాలోను, ఇంకొకటి వినుకొండతాలూకాలోను. వైజామూరజ్యమున నల్లగొండజిల్లాలోఁగూడ నొకవెల్లటూరు కలదు. కాని శ్రీశైలమునకు సంబంధించినది వినుకొండతాలూకాలో నివియే. ఇది వినుకొండనుండి శ్రీశైలమునకుఁ బోవు త్రోవకు నాలుమైళ్ళు సుక్కగ నుండును.

ముచేసి శివరాత్రినఱకు శ్రీశైలముపైకిఁ బోయి తనవ్రతమును బూర్తిచేయుమని చెప్పి, యతనికి 'సర్వశవర్ణనము' నుడివెను. అతఁడు గిరిప్రదక్షిణముచేసి వచ్చిన తరువాతఁ బండితుఁడు తానువచ్చిన పని యైన దనియు, బసవేశ్వరుఁడును బోయెను గనుకఁ దా నుండవక్కఱలేదనియు నీశ్వరుని బ్రార్థనచేసి భార్య పుత్రులతో వెల్లిటూరులోనే లింగైశ్వరముఁ జెందెను.

పండితేంద్రుఁడు మరణసమయమునకు పృథ్వీ దైవట్లు మనము తలఁప వచ్చును. ఎందు కనగా దోనయ్యకుఁ గలలోఁ గానవచ్చిన శివుఁడు వృద్ధతా సనవేషము వేసికొనె ననియు, మల్లికార్జునపండితయ్య తనకుఁ బూర్వోన్న హితుఁ డని చెప్పెననియు నున్నది.* పండితయ్య ముసలివాఁడు కానియెడల నాతని పూర్వోన్నహితుఁడ నని చెప్పు శివుఁడు ముసలివేషము వేసికొన నక్కఱ లేదు. ఇదియుఁగాక తాను శ్రీపర్వత మెక్కక శిష్యునినే వెల్లి తనవ్రతసమాప్తి చేయుమని చెప్పట గూడఁ జూడ నాతఁ డప్పటికిఁ గడుశృద్ధి యుండనోపు నని తోచుచున్నది. పండితునిమరణము బసవేశ్వరుని తరువాతఁ ద్వరలోనే తట స్థించె నని మన మెంచిన యెడల శ్రీ.శ. ౧౧౯౦ ప్రాంత మతనిమరణ కాలమని నిర్ణయించుకొనవచ్చును. అప్పటి కతఁడు ౭౦ ఏండ్లవాఁ డని యెంచినయెడఁ శ్రీ. శ. ౧౧౨౦ ప్రాంత మాతనిజన్మకాల మగును. ఇట్టితఁడు మొదటివెలనాటి చోడునికాలమునను, రెండవ వెలనాటిచోడుని కాలమున నుండిననుండవచ్చును.

పండితారాధ్యసంతతి.

ఆరాధ్యులవారితరువాత వారిసంతతి యభివృద్ధియై యారాధ్యగురువంశములుగఁ బ్రబలెను. పండితారాధ్యులవారన్నయింటిపేరు గలవారును వేటింటిపేర్లు గలవారును నగునారాధ్యులు తాము మల్లికార్జునపండితారాధ్యుని సంతతివార మని చెప్పుకొనియెదరు. కాని వీ రెవరియొద్దను మల్లికార్జునపండితుని మొదలుకొని నేటివఱకు వచ్చినపంశములను జూపు నెడతెగని పంశస్థానము కానరాదు. పండితారాధ్యులవారిలో రెండువిధములు గలవు. ఒకరు మల్లికార్జునపండితుని పంశమువార మనియెదరు. వారిది గౌతమగోత్రము. మఱియొకరు శ్రీపతిపండితుని పంశపువార మనియెదరు. వారిది కౌళికనగోత్రము. మైసూరుప్రాంతమునందు నారాధ్యులనువారు కొండలు తాము మల్లికార్జున పండితుని పంశమువార మని చెప్పుకొనియెదరు. పండితారాధ్యచరిత్రము చివర నాతనికుమారుఁ డైన కేదారయ్యపంశమును నతనిశిష్యుఁడైన యివలూరి

* 'నువనసంచారుఁడు శ్రీమల్లికార్జునఁడు | పొదులుమవృద్ధతపోధనులీల

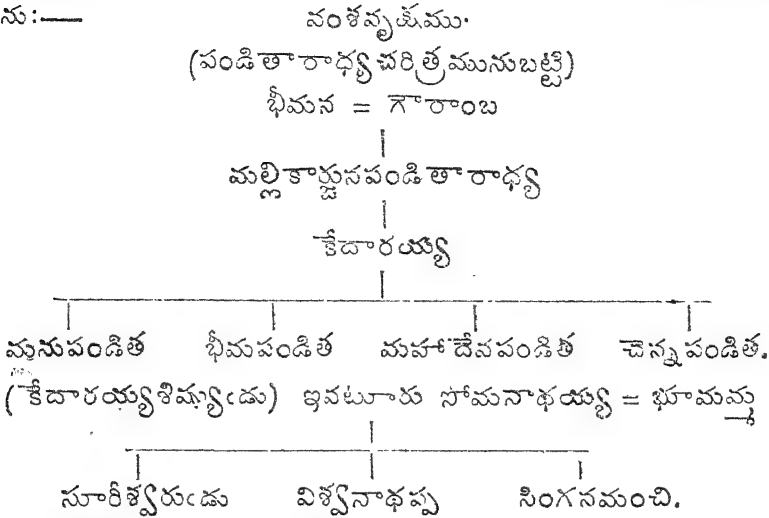
నరుగుదేరఁగ శరణార్థసేయంగ |

నాపుడుతపసి దోనయగారిమీద | దైవలోకమున కానాస్థుండుపండి

తారాధ్యవిభుఁడు లక్ష్మి నున్నవాఁడ | వారును మేమిశ్వాస్యశ్చేహితలము.' (పద్య.పు. 3౧౦)

సోమనాథయ్యగారి వంశమును నీయఁబడినవి. వాని నీక్రింద నుదాహరించుచున్నాను:—

కన్నడదేశమునందు గురుదేవుఁడను నొకకవి ౧౫-వ శతాబ్దమున నుండెను. ఇతఁడు సంస్కృతమున “వీరశైవాచార” మనుగ్రంథమును వ్రాసెను. అందుఁ దాను మల్లికార్జునపండితుని సంతతివాడ నని చెప్పుకొని యీక్రిందివంశవృక్ష మిచ్చియున్నాఁడు:—

*కోటిపల్లిదేశిక

|

భీమపండిత = గౌరాంబ

|

పండితారాధ్య

|

వీతారాధ్య

|

గురుబసవ

|

గంగాధర   బసవ

|

హరియార్య

|

పండితార్య

|

గురులింగ

|

గురుదేవ   పండితార్య   బసవార్య   జక్కారాధ్య.

* కర్ణాటకకవిచరిత్ర, ౨-వ భా. పుట ౩౪.

ఈవంశవృక్షమునకును బసవపురాణ వంశవృక్షమునకును సంబంధము కలియుట లేదు. ఇం దేది నిజమో, రెండును నిజమో చెప్పజాలము. పండితు నకు కేదారయ్య, వీరారాధ్యులను నిష్ఠా కుమారు లుండిరేమో? ఉండిన యెడలఁ బండితునికిఁ దరువాత నేఁబది యఱువది సంవత్సరములకే జన్మించిన పాల్కురికి సోమనాథున కాసంగతి తెలియకుండునా?

మహిమలు.

బుద్ధుఁడు, యోను, శంకరుఁడు, రామానుజుఁడు మొదలైన మతకర్తల చరిత్రలలోఁ జెప్పబడినట్లు పండితారాధ్యచరిత్రమునందును బెక్కుమహిమలు నర్ణింపఁబడినవి. తమగురువు మిగిలిన మతముల నన్నింటిని గైలిచె ననియు, నితరమానవులకుఁ జేతఁగాని యద్భుతకృత్యములను దనమహిమచేఁ జేసి చూపె ననియు వ్రాయుట యన్నిచుశ్రంగంఘములందును గానవచ్చుచున్నది. అట్లే పండితారాధ్యచరిత్రనుండలి మహిమలును సనిగ్రహింపవలయును. వీనిని మనము నమ్మినను నమ్మకపోయినను వినుటకు వినోదకరములుగ నుండును గనుకను, నొకప్పుడు వీనినిబట్టి కొంతచరిత్రాంశము నూహించుటకు వీలుం డును గనుకను వానిని సంక్షేపముగ నిచ్చట నుదాహరించెదను.

.. .. ..

పండితుఁ డొకదేవుని యవతారము కాఁడు. సందికేశ్వరుఁడు భూలోక మునందు బసవేశ్వరుఁడు గాఁ బుట్టఁబోవునపుడు శివభక్తిని స్థాపించుటలో నాతనికి సాయపడుటకై శివభక్తి, సంది సర్వజ్ఞత, భృంగి నిష్ఠ, తూర్వాసాదుల శాపశక్తి, రుద్రాదిగణముల ప్రసాదైకరతి, ప్రాక్తననూతన భక్తగణముల ప్రత్యక్షముగఁ గనఁబడుమహిమ, వీరభద్రుని శౌర్యము నను నీగుణములఁ దీసికొని శివుఁ డొకమూర్తిని జేసి నీవు భూలోకమునకుఁ బోయి బ్రాహ్మణుఁడుగఁ బుట్టి శివభక్తిని నృద్ధిచేయు మని చెప్పి పంపెను.

.. .. ..

వెల్లగొండ మహాదేవయ్య యనుభక్తుఁడు నిద్ర మేల్కొంచి పొరపాటున శివార్చనపాత్రములఁ దన్నెను. అందుకై యాతఁడు తనపాదముల నఱకి కొని శివుని కర్పించెను. పండితుఁ డిదిచూచి మహాదేవయ్య యసమానశివభక్తికి మెచ్చి శివునికి దీపారాధనచేసిన నూనె రాచి యాపాదముల మరల నతికించి శివదేవయ్య యెప్పుటియట్లు నడచునట్లు చేసెను. పండితారాధ్యచరిత్రము

పండుఁ జెప్పఁబడిన యీకథకు సహకారిగా 'శివత్వస్వసారము' నందు నీక్రింది పద్యము కానవచ్చుచున్నది:—

శివమహారూఁడు జలకమాడిన, జలములు విషములకు మందు శత్రుప్రణసం
కులమునకు దీపతైలము, త్రిలోచనుని భక్తులకు నతివిచిత్ర మిలక. ౧౮౬

వెలనాటిచోడుఁడు కనులు దీయించెద నని భయపెట్టినప్పుడు పండి
తయ్య తానె న్యాయముగ గోరుగల్గుతోఁ దనకనులు తీసి పల్లెములోఁ బెట్టఁగా
రాతనికి మరలఁ గనులు వచ్చెను. ఈ ప్రకారము రెండుసారులు జరిగెను.
నాలుగుకన్నులును బల్లెములోఁ బెట్టఁగా రాజును సభాసదులును జూచిరి.
మరల రాజుతని కనులఁ దీయింపఁగా నతఁ డాతని శపించి యమరావతి కేగి
యచ్చట శివుని కరుణవలన మరలఁ గనులను బడసెను. అతనికి మూఁడవ
నేత్రము గూడఁ గల్గెను.

వైకథ యె చందవోలు కైఫీయతులో మఱియొకవిధముగ నున్నది, దాని
నున్నదాని నున్నట్లొక్కడ నుదాహరించెదను:—*

“తదనంతరం తూర్పు దేశములనుంచి యీశ్వరప్రసాద అద్భుతలయిసమవంట్రిని అఖం
దితపరశైవాచార ప్రకలయిసమవంట్రిని | వానశకులోర్భువుయిన శ్రీహర్షిభాజక నందఁడి తారాధ్యుల
వారు | శ్రీకైలప్రాక్షణోద్వృత్తై యీమాగాక న చందవోలువచ్చి | శ్రీపాండ్యోస్వామిచారి
రమిక్క ముఖపంట్టసములో వుండి వుండున న శ్రీమత్తహుండతేర్వర కోండనడచటియిక్కరాజు
లంగారిగురువుబవుగనుతానునరణశాస్త్రప్రవీణుడై యిక్కడనే వుండినారు గన్ము | హర్షిభాజక న
నందఁడితారాధ్యులవారిబిరుదులు మొలలయిన పరితపంచాది | మతేర్వరచాతను విరోధించి | పరాజయ
పరచవలెనని ప్రసంగం చేసినందున | యీశ్వరాంశసంభూతుడు గన్ము | వారుయిచ్చిన ప్రశ్నలు
పూర్వపక్షం చేసి | జయనబవుగచారవాకమతముల ఖండనచేసి | పరాజయమును పొందింపచేశరి |
గన్ము తదనంతరం బవుగనురువు పరిచారము | తమగురువు పరాజయం విచారించి | పండితారాధ్యుల
వారి | శివపూజనిష్ఠాగరిష్ఠతచూచి తన్నిష్ఠకు విఘ్నం | చాయదలచి పండితారాధ్యులవారి లింగా
వక్షానకాలముందు | నిత్యం వ్రతంగానపించె | నక్షత్రహరితి బెజ్జడనే బవుగనుడు యామరించి

* లోకవీరకాష్ఠ సంపుటము ౧౯, పుట ౪౩౩.

† నిత్యము తాను చేయవలసిన శివపూజావిధానమందు నెట్టివిఘ్నము సంభవించినను,
నిత్యకైతలులోని శిల వ్రతస్థులు, గండకత్తెర యనుదానిని మెడకుఁ దగిలించుకొని శిరస్సు తామే
గణకొని శివుని కర్పించుచుండిరట. శివపూజాద్రవ్యముగు నక్షత్రహరితి లేకపోయినయెడల
పూసేవను విఘ్నముకలుగును, పండితుఁడు మడియను నని పొద్దుల యభిప్రాయము.

వోరత్వంకాతను తీసుకొంటూ వుండగా | పండితారాధ్యులవారి | షష్ఠాదీశిలెని | చందవోల్క-
పబ్బినుపాశ్వకంగా శిల్పకూపున | జెట్టంబి కనుక్కుని | అత్యంతకోపంచాతను | గురుద్రవ్యం అపహ-
రించినందున | వాంఛివధం చేసి | అనక్షత్రహారతి తీసుకొనివచ్చి | గురువును తెలియకుండా | శివపూజా-
ద్రవ్యంలో తెచ్చివుంచినాడు | అటుపిమ్మట బవుధులు కొందరు | పండితారాధ్యులవారి దగ్గరకు వెళ్లి |
అక్రమంగా జీవహింస చేసినవారికి | శాస్త్రోక్తశ్రుకారంగా | వశ్యతగ్గప్రాయశ్చిత్తమును విధియేమి-
నినకొయించవలసినదో మాగురువు మిమ్మున అక్షిరవృన్నాదు అని చెప్పినంతల్లో | యీలాగంటి పని-
చేయించినవారి కండ్లు తోడించడం విధి అని చెప్పే గన్ను అప్పుడు బవుధులు యీక్రమం మీ-
వల్లనే జరిగిన దని | యావత్తు తెలియచేసినంతల్లో | ఆయన దివ్యజ్ఞానంచేత విచారించి | యందుకు
ప్రతిహతం విచారిస్తేమా అసత్యం వశిష్టవారము అవుతాము | యిది అంతా బవుధులు చేసినకృత్యము
గదా అని తెలిసి స్థానశంధ్యాగ్యము ప్రానుమతానుసరణశాస్త్రోక్తశ్రుకారం గాను | శివపూజాక్రియలు
జరుపునని లింగోద్భవస్వామివారి యదట కూచుకొండి సదాశివునియందే భక్తివుంచి | యీశ్వరుడికి
తననేత్రములు తీసి | లింగోద్భవునిముందర పెట్టిన తరువాత | అతనిభక్తివిశేషం వల్ల | అభక్తునికి తిరిగి
కండ్లులు ప్రసాదిస్తూ వచ్చినంతల్లో | తనప్రభావం ప్రకటన చేసుకొనకు తిరిగి కన్నులు తోడుతూ
వచ్చినాయో యీప్రకారంగా ముప్పుదుం పరిశుంభరం కంసులు తోడి అత్తంటు పండితారాధ్యుల
వారు | భవుమా* యీప్రకారంగా విషపరిక్షచేసినందున కోపంవచ్చి యంతనుంచి | యీబంధవో-
లతో శింగదారిలులైన వారికి శివపూజదయ్యడానకు హాహూత లేకపో అనిన్ని | యీపట్నం
కొంతపట్టుకు బుద్ధిగా వుండకపోననిన్ని యీబవుధులకు యీస్థలంలో జయంతేకపోవుననిన్ని
శాపంయిచ్చి అక్కడినుంచిలేచి | ఆగ్రామాన్ను దక్షిణపాగాన వున్నపువంటి మహాప్రభావంగ
గోకన్నేశ్వరం వెళ్లి | శివసంన్నిధ్యమందు వున్నగుయమున, గోకన్నేశ్వరస్వామివారు | యీ
యనయందు కరుణించిరిచ్చి | కన్నులు దయచేసివారు | గన్ను అక్కడనుంచి శ్రీశైలస్రవక్షిణం వెళ్లి
వారు. పండితారాధ్యులవారి శాపంవల్లను | బవుధులు దినదినం భిష్మై పోయిరి +

.. .. ..

పండితుడు చందవోలునుండి వెళ్లునప్పుడు తాను రాజునెదుట దీసిన
నాలుగుకన్నులును లింగోద్భవదేవున కర్పించెను. ఆదేవుడు వానిని గ్రహించి
తనమూడుకన్నులకు జత మూడుకన్నులు నింతకుబూర్వము విష్ణుచే నొక
పాదముపై నర్పించబడినకంటికి జతగా వెండవకాలిమీద నొకకన్నును
ధరించెను.

.. .. ..

పండితుడు చందవోలునుండి వెడలునప్పుడు వెలనాటిచోడుని నీక్రింది
విధముగ శపించెను.

* లింగధారులు లింగములేనివారి సంహారము 'భవులు' అని యందురు.
+ భక్తశిష్యుడు ప్రజోత్పత్తివాసునందవత్సర మైత్ర శు. ౮ సోమవారం ది ౧ లేది యె-
ప్రిలు ఆన ౧౮౧౧ సంవత్సరం దినమున గ్రామంబడియ నని గాబోయెన నున్నది.

“ఈ మహాసంఘాత మహేశ్వరోద్ధతన, మాయతత్రోద్ధోధతానలచటుల
విరచితశ్వాసల వెలనాటిచోడ, ధరణీతలాధమేశ్వరవతంగంబు
భస్మమయ్యెడును దద్బంధులు నుతులు, విస్మయంబున నిష్ఠభస్మమైపోదు
రని శాపమిచ్చుచు నాపండితయ్య.”

ఆశాపమహిమచే నాగ్రామమునం దీక్రింద వర్ణింపఁబడిన స్తుతావత
ములు పుట్టి జనులు పాఠిపోయిరి.

“పురిమహాత్పాతము ల్పట్టంగఁదొడఁగె.

నేలగాలఁగఁజొచ్చె నింగివడ్డట్టు, చాలిమేఘంబు లానన్నమై పర్వె
బనలు చుక్కలుగానఁబడియె ధూమ్రంబు, గవిసెనెల్లడవంటకంబులునుచ్చె
భూకంపరాన మద్భుతమయ్యెరాత్రి, కాకకౌశికజంబుకము లర్వఁదొడఁగె
గాలిధూళియుఁబర్వెగడుమోరలెత్తి, తూలుచుఁబశువులుదొరలంగఁజొచ్చె
నింసచాపములుఁబంజేండుచాపములు, చంద్రాగ్నపరివేషజాలముల్వొడిచె;
మనుజేశునకు నంత మంత్రివిరోధ, ముచు బ్రధానవిరోధమును నాస్తభటవి
రోధంబుఁ బుత్రవిరోధంబు శిరస, రాధంబు పుట్టె నూరను మారిమనఁగె
ధరణి వెండియు మహాత్పాతముల్ పుట్టె, బురిజను ల్విచ్చిరి భూమికివధి
యదియేలతప్పుఁ బా హరగణక్షోభ, మది యేల తప్పు నాయయ్య శాపంబు?
మొన్నఁ బండితుఁడు సమున్నతిఁ బలికె, నిన్న నుత్పాతము త్నలవొనె నేడు
పుట్టె గోత్రకలహములు దమలోన, నెట్టుగా నున్నదో యింకఁ జోడనికి
సిద్ధంబు భక్తినిరుద్ధంబు ఫలము, సిద్ధింపనోపుఁజేసేతన నట్లు
కలహంబుగా నోపుఁ గ్రందుగానోపుఁ, బ్రళయంబుగానోపుఁ బ్రజలకునింకఁ
బురినున్ని యిటమీఁదబుద్ధిగాదనుచు, బొరుగుశాశ్వతును దమపొందుపట్లకును
వారువా రిఁక.నేగ వడి నొక్కనాఁడు.”

కపాలాస్థిమాలలు ధరించినటువంటి భయంకరాకారము గలకంకాశము
(అస్థిపంజరము - ఎముకలగూడు) ఒకటికనుపించి కన్నులనిప్పులు రాల్చుచు
తొమ్ముపైఁద్రొక్కి త్రిశూలముతోఁ బొడిచినట్లు వెలనాటి చోడుఁ డొకదిన
మునఁ గలఁ గాంచెను. అప్పటినుండియు నాతనియువరమున నొకగ్రంథి (గడ్డ)
పుట్టి దినదినము పెరిగి జైనజాద్ధాదులును వైద్యులు నెన్నియుపాయములు
చేసినను మానక,

“ఒడవుచు నొకనాటికొకనాఁడు పుండు, పొడవుచు రంధ్రముల్వోవుచుఁజుట్లు
సెలయుచుఁజ్రేవులుచెదరుచుముఱికి, వలుచుచువాఁచుచు ప్రయ్యచుగూడ

గ్రుడ్లుచుఁ గదలుచుఁ గూలుచు నూర్పు, లొల్లనయార్పుచు నూడుచు రసిక
జలజల నెత్తురుఁ జీము గాఱుచును, విలివిలియనఁ జచ్చి విడిచి చూపఱకు
నేపంగ దోపంగ నిది యెంత పెద్ద, శైవాపరాధికి నర్బిషఃపునకు
ఘనశిష్యద్రోహికి ఖలునకుఁ దనకు, ననుచు సంతకుపురి కరిగెఁ జోడఁడు.
అంత రాజ్యాధ్యక్షులై యనిఁబోరి యతని, సంతానమెల్ల నిస్సంతానమయ్యెఁ
బాడయ్యె భూమియుఁ బండితవిభుని, యిడిత శాపమహిష్టతఁ జేసి.”
మహిమ. పుట ౨౬౦.

కన్నడభాష తనకు రాసలయు నన్నకోర్కెతో నీతఁడు కల్యాణమునకు
బసవేశ్వరునియొద్దకు వర్తమాన మంపెను. అంత నాతఁడు భస్మము పంపెను.
దానిని ధరింపఁగనే పండితునకుఁ గన్నడభాష వచ్చెను. అతఁ డాభాషలోఁ
గొన్నిగీతములను చెప్పెను.

పానుగంటిరా జైన ఉదయావనీశుని బాధసలనఁ దనశిష్యుఁడు నామయ్య
యనువాఁ డురిఁ బెట్టుకొని చావఁగాఁ బండితుఁడు కోపగించి రాజునకు శాప
మిచ్చి యచ్చటినుండి వెడలెను. తరువాత జరిగిన సమాచారము పండితా
రాధ్యచరిత్రమునం దిట్లు వ్రాయఁబడి యున్నది:—

“కాడింక నీపానుగంట నుండఁగను, హాదేవుభక్తుల కనుచుఁ గట్టలుక
మసలక పండితమల్లికార్జునుఁడు, వెనఁ దలిర్పగఁ బురి వెడలంగ వెనుక
నక్కజంబుగఁ బూచె నంత గల్పింపన్న, కుక్కురో కుర్రని కూసెఁ గల్గొడి
పురిమహాత్మాతముల్వొట్టె వెండియును, బురముపాడగునని బుధులుగలంగ
విదితశాస్త్రత విలయోగ్రనహ్ని, కుదయావనీశుఁ డాహుతియయ్యెఁ బుత్ర
పాస్త్రు లనోన్యస్యకళప్రాభినిరతి, శత్రులై చీకటి చప్పరంబులను
దడయ కాసురియచేఁ దనపురిజనము, లడరంగనిర్ములమై రట్లు గూడ
సంతానమెల్ల నిస్సంతాన మయ్యె”
మహిమ. పుట 3౦౧.

బసవేశ్వరుఁడు తనకు దర్శనమియ్యకుండఁగనే మరణము నొందినందు
నకుఁ బండితుఁడు మిక్కిలి విలపింపఁగా నాతనిప్రాణలింగమందు బసవేశ్వరుఁ
డాతనికిఁ గానిపించె నట.

“లింగార్చనంబుఁ జెల్లించుచుఁ జెలఁగి, మంగళారతులై మహితతదీయ
లింగగర్భమున నల్లల నొప్పారు, భంగిగా బసవయ్య భావంబుదోచ

కనుగన హస్తకంకణములు దొరుగఁ, దనువున రోమాంచితములు దలిర్చు
గంధరంబుననుగడ్గదము నెక్కినఁగ, బంధురానందవిభ్రాంతిఁబండితుఁడు నను
కనువిచ్చిచూచుచుఁగరమర్థి మ్రొక్కుచునుభజించుచునభిస్తుతులు సేయుచు
ఈమూర్తి యస్తుదీ యేష్టలింగము మ, హామూర్తి యైన సృషాధీశమూర్తి”

శ్రీశైలమునైపు వెల్లి పర్వతము క్రిందనున్న వెల్లిటూరిలో నివాసముగా
నుండి శిష్యుఁడైన దోనయ్యను గిరిప్రదక్షిణము చేయఁ బంపెను. ఆతఁడు
కొంతమారము పర్వతయాత్ర చేసిన తరువాత నాతనికిఁ గలలో శివుఁ డొక
ముసలిజంగమువేషమునఁ గాన్పించి, యొకచె ట్టెక్కించి శ్రీ శైలపర్వతము
మీఁద నున్నట్టియుఁ జట్టు నున్నట్టియు జేత్రము లన్నియుఁ జూపి చెప్పి నీకు
శ్రీగిరిప్రదక్షిణఫలము వచ్చిన దని యనుగ్రహించెను. శైవమతమునకు గురు
వైన పండితారాధ్యుఁడు తనకుఁ జిన్ననాటిన్నేహితుఁ డనియు నతనికి యాత్రా
ఫలము సిద్ధించిన దని చెప్పవలసిన దనియు దోనయ్యతోఁ జెప్పెను. అంత
దోనయ్య పర్వతము దిగి వెల్లిటూరునకు వచ్చి పండితునితో నీసంగతి చెప్పగా
నాతఁడు సంతోషించెను. శ్రీపర్వతము శివలింగమయముగాన వెల్లినయెడలఁ
గాళ్లతో లింగములఁ దన్నినట్లగును; వెళ్లకున్న మల్లికార్జునుని జూచుట తటస్థిం
పదు. అని తలచి తనను శివలోకమునకుఁ దీసికొని పొమ్మని శివుని బ్రార్థించెను.
అంత శివలింగ మాతని నాతని భార్యాపుత్రులను దనలోఁ గలుపుకొనెను.

తెనుగుదేశమందు బుద్ధరాజు.

పండితారాధ్యచరిత్రయందు వెలనాటి చోడుఁడను చందవోలుకైఫీయ
తులోఁగొండపడమటి బుద్ధరాజును బౌద్ధగురువుల శిష్యులనియుఁ దమగురువుల
ప్రోత్సాహమువల్లన వారు శైవుఁడైన పండితారాధ్యుని కనులు తీయించి
రనియుఁ జెప్పఁబడియున్నది. కాని, యీరాజుతాచే నీయబడిన శాసనము
లన్నియు, దొరకినంతవఱకు శివకేశవుల కీయబడిన దానములుగ నున్నవే
కాని బుద్ధున కిచ్చినవిగా లేవు. తనకుఁ బూర్వు లయినవెలనాటిరాజు లందఱు
ను శైవులుగ నుండిరనియు, దానుమాత్రము బౌద్ధమతము సంగీకరించితి
ననియుఁ, జరమవశలోఁ జెప్పి చోడుఁడు చింతించినట్లు పండితారాధ్యచరిత్ర
లో నున్నది.

“ధరణీశ్వరుఁడు తమతరతరంబునను, హరుని భక్తుల కాని యన్యులు లేరొ

కనియు వినియు నెఱుగని బౌద్ధమతము, దనకుఁ బ్రాప్తంబయ్యె ధర్మేతరంబు

వేదబాహ్యము ముక్తివిముఖంబు శూన్య, వాదం బగును బౌద్ధవాదం బనంగ
పాపంబు దుర్బోధ పాలైతి నింక. [మహిమా. పుట. ౨౯.

ఇట్లు వెలనాటిచోడుడు గాని యాతనిబావమఱుది యగుబుద్ధరాజు
గాని బౌద్ధమతావలంబు లనుటకుఁ బండితారాధ్యచరిత్రయుఁ గైఫీయతునుదప్ప
మఱి యేయాధారము లేకపోయినను, నాకాలమందును సంతకుఁ బూర్వకాల
మందును, గొంతవఱకుఁ దరువాతికాలమందును, దెలుఁగుదేశమునను విశేష
ముగ గుంటూరుప్రాంతమునను చందవోలువైపునను బుద్ధనిపూజ యుండె
నని శాసనాదులవలన స్పష్టముగఁ దెలియుచున్నది. పూర్వకాలమందు బుద్ధని
పూజ యున్నందునకు గుంటూరుజిల్లా సత్తెనెపల్లి తాలూకాలోని అమరావతి
స్తూపమును, చందవోలుకు ౧౪-౧౫ మైళ్లదూరమున నున్న భట్టిప్రోలుస్తూప
మును సాక్ష్యములు. చందవోలుభూమిలో జైనబౌద్ధుల రాగిప్రతిమలు పెక్కులు
దొరకినవి.*

పండితుని కాలమునందు నాప్రాంతమున బుద్ధోపాసన కల దనుటకుఁ
గొన్ని దృష్టాంతములు కలవు. బెజవాడ మల్లేశ్వరదేవాలయమునందు శా. శ.
౧౦౬౯ (క్రీ.శ. ౧౧౪౭) నాటిశాసన మొకటి కలదు. అది మహామాండలిక
భీమన అనురాజయొక్క సంధివిగ్రహి (మంత్రి) యైన సోమనప్రెగడచే వేయఁ
బడినది.† ఈతఁడు “అంధ్రధరణి పంచారామముల మహాదేవరలకు బుద్ధదేవర
కునుం జేబ్రోలు నస్తుహాసేనునకు నుం బిదపురము హంకారశంకరికిఁ గరము
రూఢి కెక్కిన బెజవాడమల్లేశ్వరదేవరకు నఖండదీపములు” పెట్టించెను. అమరా
వతిలోఁ గోటకేతరాజు శాసన మొకటి కలదు.‡ అది శా. శ. ౧౧౦౪. క్రీ. శ.
(౧౧౮౨) నాటిది. ఇందు మూలమున నారాజు బుద్ధదేవునకుఁ గొన్నిగ్రామ

* Chandavolu— ... Close by it were found buried a number of
Buddhist or Jain copper images now in the library at Bezvada.

Sewell's Antiquities Vol. I, App. p. iii.

† Ep. R. 295 of 1892.

‡ Ep. Ind. Vol. VI, p. 152 &c. “శ్రీమహామాండలేశ్వర కోటకేతరాజులు శక
వర్షములు ౧౧౦౪ గు నేంటిమాఘశుద్ధ ౧౦ గురువారమున శ్రీబుద్ధదేవరకు నుంకములోనుగా
సర్వాయములతో నాచంద్రార్కముగా నిచ్చిన ఊడ్డుకండ్రడిలోని క్రంతేరు కొండపడమటి
లోని మేనుకొండనూరు దొంకపట్టును. ఈస్థలము నడవనివారు పంచమహాపాతకములు చేసిన
వారు . . . కోటకేతరాజులు . . . దమకు ధర్మార్థముగా శ్రీబుద్ధదేవరకు నఖండ
బుద్ధదీపములు రెంటికిఁ ది ఇచ్చిన ఇన్నపట్టు ౧౧౦ . . . శ్రీమత్కేతస్థప స్సమస్తగురవే
ప్రసాదముతో నాచంద్రార్కముగా నిచ్చిన ఊడ్డుకండ్రడిలోని క్రంతేరు కొండపడమటి
లోని మేనుకొండనూరు దొంకపట్టును.”

ములు మొదలయినవి యిచ్చెను. ఇతనియుంపుడుకత్తెలును బుద్ధదేవర దేవారాధనకై కొన్ని గొఱియల నొసంగిరి యని తెలియవచ్చుచున్నది.

తరువాతఁగూడ బుద్ధునిఁ దెనుఁగువారు కొంతకాలమువఱకుఁ బూజించుచుండి రనుట శా. శ. ౧౧౩౬ (క్రీ. శ. ౧౨౩౪) లోని బయ్యాంబ శాసనము వలనఁ దెలియుచున్నది.*

ఇట్లు పండితునికాలమునఁ దెనుఁగుదేశమందు శాస్త్రమతము కొంతవఱకుండె నని చెప్పవచ్చును. అది దానియంత్యదశ యనుటకు సంశయము లేదు. కాని యప్పటికి దానికిని హిందూమతమునకును ప్రబల వైర ముడిగి యవి యిప్పటిశైవవైష్ణవమతములవలె నుండె నని, యొక్కరాజే శివునకు, విష్ణువునకు, బుద్ధునకు, మఱియితర దేవతలకు దానముచేయుటఁ బట్టి యూహింపవచ్చును. కృష్ణదేవరాయాదులవలె, నిప్పటి పెక్కురాజులవలెను, దామొక సంప్రదాయపువారైనను, అనఁగాఁ దమగురువులొకమతమువారైనను, రాజులు సాధారణముగ నన్ని దేవతలకును దానధర్మము లిచ్చుచుండిరి. అట్టిదేవతలలో బుద్ధుఁడుకూడఁ బూజింపఁదగినదేవతగ నెంచఁబడుచుండెను.

ఇప్పటి స్మార్తులకు సాధారణముగ శివకేశవులు సమానులయినను, ఒకప్పుడు కొందఱకు నప్పయ్యదీక్షితులవలె శివునియందును, కొందఱకుఁ బోతనవలె విష్ణువునందును భక్తియధిక మైనట్లు లభ్య డొకానొక రాజునకు బుద్ధునియందు భక్తి యొక్కడు కల్గియుండిన నుండవచ్చును. అట్టివానికి గురువుల ప్రేరణచే మతోద్రేకము కలిగి యన్యమతద్వేషము కల్గుట వింతకాదు. అట్లే వెలనాటిచోడునకుఁగాని యతనిబావమఱదియైన బుద్ధరాజునకుఁగాని యాకాలమందు శాస్త్రమతమునందు నెక్కుడు విశ్వాసము కలిగి, శాస్త్రగురువుల ప్రేరణచే వారు పండితుని నగౌరవించుటకు యత్నించియుండిన నుండవచ్చును.

చోడుని బావమఱది యైన బుద్ధరాజు నామయువలననే వీరిసంశయమునందు బుద్ధభక్తి యొక్కడుగా నుండె నని మన మూహింపవచ్చును. చందనోలునకు నమీషమున బుద్ధవాడ యనుగ్రామము కలదట. అది పూర్వము శాస్త్రుల నివాసస్థానమట.

ఈ గ్రంథమందలి మతవిషయములు.

ఆంధ్రదేశమందలి బ్రాహ్మణులలో నారాధ్యులన్న యొకతెగ గలదు. వీరు లింగమును ధరించెదరు. ఇట్లు బ్రాహ్మణులలో లింగధారణ చేసికొను

నాచారము తెలుఁగుదేశమునందుఁ దప్ప మఱియెచ్చటను లేదు.* అఱవ దేశమునందు బ్రాహ్మణులలో స్థార్థులనే శైవులందురు. అచ్చట బ్రాహ్మణేశతరు లలో వీరశైవులు పెక్కుఁ గలరు. పెక్కుమఠములును, పంచారములను, గురు వులును గలరు. కాని, వీరు శివాధిక్యతను జోధింతురె కాని, లింగము కట్టు కొనరు. కర్ణాటదేశమునందు బ్రాహ్మణేశతరులందు మాత్రము లింగధారులు గలరు. వారిని లింగాయతు లనియెదరు. వీరిది బసవసంప్రదాయము. తెలుఁగు దేశమందలి యారాధ్యులది పండితసంప్రదాయ మనిపించుకొనును. ఈరెండు సంప్రదాయములకును భేద మేమియన నారాధ్యులు శ్రుతిస్మృతులందుఁ బ్రమాణభావము కలవారలై, గృహ్యసంస్కారములను వేదోక్తముగ జరుపు కొనియెదరు. ఒక్కయంత్యసంస్కారమును, బ్రతీసంవత్సరము శ్రాద్ధమును నాగమోక్తముగ జరిపెదరు. జాతినీబాటించెదరు. లింగాయతులు వేదాదిక ములను మన్నింపరు, భక్తియే వారికిఁ బ్రధానము. తెనుఁగుదేశమందలి జంగము లిట్టివారు.

జండెముతీసి, జాతివిడిచి, తనలోవచ్చి కలియవలసినదిగా బసవేశ్వరుఁడు మల్లికార్జునపండితుని గోరినట్లును, నాతఁడు “భక్తిమీఁదివలపు బ్రాహ్మ్యంబుతోఁ బాత్తుఁ బాయలేను నేను బసవలింగ”యనిప్రత్యుత్తరము పంపినట్లును జెప్పెదరు. ఈతనిచే నేర్పాటుచేయఁబడిన యాచారములనే యారాధ్యు లనుసరించు చున్నా రని యీసంప్రదాయమువారి యభిప్రాయము.

ఈగ్రంథమునందు శివాధిక్యతను గుఱించి యెక్కువగఁ జెప్పఁబడినను, లింగధారణను గుఱించి యెంతమాత్రముఁ జెప్పఁబడి యుండకపోవుట యాశ్చర్యము! ౨౨ర మొదలు ౨౩౦ వఱకు శివదీక్షను గుఱించి చెప్పఁబడియున్నది, గాని, యదియె లింగధారణదీక్ష యని కవియొక్క యభిప్రాయ మేమో తెలియదు.

౨౧ మొదలు ౩౦ వఱకు ‘పశుపాశుపతి’ వివేకము చెప్పఁబడినది. ఇదియె పాశుపతశైవసంప్రదాయముయొక్క ముఖ్యసిద్ధాంతము.

౩౧ మొదలు ౬౬ వఱకు నద్వైతులమాయావాదము యుక్తులచే ఖండింపఁబడినది. మాయావాదమును ఖండించుటకై రామానుజకృత శ్రీ భాష్యమందును జెప్పఁబడిన, యనిర్వచనీయానుపపత్తి మొదలయినయుక్తులు

* కర్ణాటదేశమునందుఁ గూడ నారాధ్యులు గలరు. కాని వారు పూర్వము తెనుఁగుదేశము నుండి పోయినవారగు నే కానవచ్చుచున్నది.

కోర్కెలోఁ బండితునిచే నీపద్యములందుఁ జూపఁబడినవి. ఇందువలన నీతఁడు భాష్యాదికములను జక్కగఁ జదివినపండితుఁ డని స్పష్టపడుచున్నది.

మాయావాదఖండనమునందు నీతఁడు విశిష్టాద్వైతులతో నేకీభవించినను, నితరవిషయములలోఁ గేవలద్వైతి. ఈతనిమతమునఁ బ్రసంగము సత్యము, నాత్మకంటె భిన్నము. జీవాత్మపరమాత్మ లొక్కటికాదు. శివునకు జీవునకుఁ బరవ్యతపరమాణుభేదము కలదు. భక్తితో నీశ్వరుని నేవించినఁ గాని ముక్తి లేదు. కేవలజ్ఞానమువలన ముక్తిలేదు.

కేవలయుక్తులచేఁ దనమతమును స్థాపించుటకు యత్నించినను, వేద ప్రమాణమును గూడ విడువలేదు. వేదవాక్యములు కేవల ద్వైతమునే బోధించు నని ప్రతిపాదించియున్నాఁడు (౫౩) ఇంతియ కాదు. అద్వైతపరములుగాఁ గానవచ్చెడు వాక్యములకు ద్వైతపరముగ నర్థము చెప్ప యత్నించెను. 'అద్వైతపరముగాఁ గానవచ్చెడి వాక్యము లీశ్వరుని యైశ్వర్యాద్వైతమును బోధించునేగాని, జీవశివాద్వైతమును బోధింపవు; అట్లర్థముచేయుట తప్పు. (౬౨) సర్వము శివుఁ డనఁగా, సృష్టియందలి యన్నియు నతని యధీనమని యర్థము. (౬౩)' అని యీతఁడు వాదించియున్నాఁడు. 'తత్త్వమసి'యను వాక్యమునకు మధ్యమతస్థులు 'తస్యత్త్వమసి'యని యర్థముచేయుట మనమెఱుఁగుదుము. పండితుఁ డీయర్థమునే యీశ్రీందిపద్యమునందుఁ జెప్పెను:—*

క. జీవుఁడు శివుఁ డనువాక్యము, భావింపఁగ నైక్యమునకుఁ బ్రతిపాదకమే

జీవుం డనఁ బఠభృత్యుఁడు, గావున నీవాఁడ వేఱు గా దనుట శివా. రంకావున, నీలకంఠశివాచార్యులవారు విశిష్టాద్వైతి యైనను బండితుఁడు మాత్రము ద్వైతి యనియే చెప్పవలయును.

ఈగ్రంథమునందు శివభక్తిమహిమ యెక్కువగఁ జెప్పఁబడి యున్నను, నిందుఁ గొన్నివిశేషములు గలవు. భర్త శివభక్తుఁడు కానియెవల భార్య వానిని విడిచి వేయవలయును; దోషము లేదు (౨౩౧-౩౩) అనసూయ నాలాయని యనుమునిపత్ను లిట్లు చేసి శివునిచే వరములు వడసిరి. (౨౩౪) శివనింద చేయు

* మల్లికార్జునుఁడు ౧౨-వ శతాబ్దమునాఁడు. మధ్వరాయఁడు ౧౩-వ శతాబ్దమునాఁడు. కావున, 'తత్త్వమసి' యను వాక్యమునకు 'తస్యత్త్వమసి' (వానివాఁడవు) అని యర్థముచేయుట మధ్వరాయలే పండితునియొద్దనుండి యో, యామతమువారినుండి యో గ్రహించియుండును. మధ్వరాయ లనఁబడు నానందతీర్థుల కాలముకొఱకుఁ జూడుఁడి Dr. Bhandarkur's Vaishnavism &c. p. 50.

గ్రంథములఁ గాల్పనలయును. తస్మాదకర్తలఁ జంపవలయును. శివనిందకుని జంపి నను, నాప్రయత్నమందుఁ జచ్చినను ముక్తివచ్చును. (౨౪౭-౨౫౦.)

ఇట్లు శివనిందకులఁ జంపవచ్చు నని యీ గ్రంథమునందుఁ జెప్పినను, బసవ పురాణమునందుఁ గొందఱు భక్తులు భవులను జంపి రన్న కథ లున్నను దరువాతి వీరశైవు లిట్టియమానుషకృత్యముల నొప్పినవారు కాదు. కర్ణాటదేశమందలి యబ్రాహ్మణు లగులింగాయతు లేమిఁ తెలుఁగుదేశమందలి బ్రాహ్మణు లగునా రాధ్యు లేమి ప్రభుత్వమువారిచే మిక్కిలి శాంతప్రియు లయినవారుగ నెంచఁ బడుచున్నారు. కావున నీబోధ నుత్తరకాలీను లైనశైవు లంగీకరింప లే దని యే చెప్పవలయును.

శివునికొఱకు మృతినొందువానికి దినవారములు మొదలయిన ప్రేత క్రియలు చేయఁగూడదు. వానిపుత్రాదులకు సూతకములేదు.* వాని చావు నక్షత్ర యందఱును బండుగ చేసికొనవలసినది. (౨౫౧-౨౫౩.)

౨౧౫-వ పద్యము మొదలు ౨౨౨-వ పద్యమువఱకు శివనిర్దాల్యము భుజింపవచ్చుననియు, దానిని శివదీక్షితుఁడు తప్ప నితరులు భుజింపఁగూడ దనియుఁ జెప్పఁబడియున్నది. ఇతరశైవగ్రంథములలోఁ గూడ నిందును గుఱించి విశేషముగఁ జర్చ యుండును. ఇందుకుఁ గారణ మేమనఁగా శివుని నైవేద్యము నిర్దాల్య మనియు, భుజింపఁగూడ దనియు స్థార్థుల యభిప్రాయము. అందుచే వారు శివాలయములలోని కొబ్బరి మొదలయిన ప్రసాదములఁగూడ భక్షిం పరు. ఇట్లు శివునకు నైవేద్యము చేసినవస్తువు నన్యులు భక్షింపఁగూడ దన్న యూహ జనులకుఁ గల్గినది. దానిని ఖండనచేయుటకును, శివునకు నర్పించినది యేవస్తువును భక్షింపఁగూడ దని స్థాపించుటకును నీప్రకరణము వ్రాయఁబడి నది. లింగధారులు లింగమునకు నైవేద్యము పెట్టినది యేవస్తువు భుజింపరు. తుదకు మందుఁగూడ నైవేద్యము పెట్టి భుజింతురు. కొందఱు కిం కొకనియము కలదు. ఒక్కసారే కావలసినభోజనపదార్థములు వడ్డించుకొనియెదరు. రెండ వసారి వడ్డించుకొనరు. నైవేద్యము పెట్టినపదార్థ మంతయు భుజింపవలయును. శివునకు నైవేద్య మైనపదార్థము లింగధారులు దప్ప నితరులు భుజింపరాదు. ఈయాచారముల కన్నింటికిని బైని చూపిన పద్యములలోని బోధయే మూలా ధారము.

* ఆరాధ్యులలో నిష్పటికి నొకవిధముగ సూతకమును బాటించరనియే చెప్పవచ్చును. వారు సూతకదినములలో నితరులనుండి విడిగానున్నను, అదినములలో సంధ్యావందన శివపూజా దికమును మానరు, ఎప్పుటివలెనే చేసికొనియెదరు. స్త్రీలును రజస్వలయైన దినములలోను, బురిటి లోను శివపూజను జేసికొనియెదరు. ఇట్లేల యనియడుగ, యజ్ఞదీక్షితునకు నాశించమువచ్చిన యెడలఁ గర్తృ విడువఁడు. అట్లే చేయవలయునని చెప్పదురు.

భాషావిశేషములు.

ఈ కావ్యము తెలుఁగువ్యాకరణము నతిక్రమింపక పూర్వకవిమార్గమునే యచునరించి సలక్షణముగ వ్రాయఁబడినదని చెప్పవచ్చును. ఈకవికిఁ బూర్వపు వాఁడని నిశ్చయముగఁ జెప్పుటకు వీలయినవాఁడు నన్నయయే. నన్నయ కావ్యనుందలి లక్షణమును శబ్దజాలమును నీశతకమునందుఁ గానవచ్చుచున్నవి. అందువలన నాసంప్రదాయము పరంపరగా నీతనికాలమువఱకు వచ్చెనని మన మూహింపవచ్చును.

స్వభాషావిశేషములు.

ఇట్లు మొత్తముమీఁదఁ బూర్వపద్ధతి నవలంబించిననునన్నయగ్రంథము నందఁగని తరువాతివా రగుతిక్కనాదుల గ్రంథములలోఁగాని గానరాని భాషా విశేషములు కొన్ని యిందుఁ గానవచ్చుచున్నవి.

‘అనాఁడు’ అనుటకు ‘అన్నఁడు’ (౨౬౯), ‘మలహనుఁడు’ అనుటకు ‘మలహా’, (౪౧౫), అను మాఱురూపములు కానవచ్చుచున్నవి. పానలు (౪౬), బడరుఁడు (౨౬౦), పానపోరు (౪౩౧-౨) అనుక్రొత్తశబ్దము లున్నవి. ఇందు ‘పానలు’ అనునది పాలకురికి సోమనాథుని గ్రంథములందును, ఇతర శైవగ్రంథములందును గానవచ్చును. ‘బడరుఁడు’ నన్నెచోడుని కుమారసంభవమందున్నది. మూఁడవది పాలకురికి సోమనాథుని గ్రంథమునందుఁ గొంచెము మాఱురూపముతో నున్నది. ఈశబ్దముల యర్థములను గుఱించి లఘుటీకఁ జూడనగును. మొత్తముమీఁద నీశబ్దములను శైవగ్రంథకర్తలే విశేషముగ వాడుచున్నట్లు కనఁబడుచున్నది. ఇంకను జిన్న విశేషములు లఘుటీకలోఁ జూడవగును.

ప్రాసవిశేషములు.

మనపూర్వలాక్షిణికు తెవ్వరును జెప్పనట్టిదియుఁ గర్ణాటభాషలో నొప్పు కొనఁబడినదియు మనపూర్వకావ్యములలో నరుదుగఁ గానవచ్చునదియు నగు నొకప్రాస మిందుఁ గానవచ్చుచున్నది. దీనిని ‘పలపలగిలుకప్రాస’ మనవచ్చును. ఒకసంయుక్తాక్షరమునందు మొదటిహల్లు రేఫగా నుండి రెండవది మఱియొక హల్లుగా నున్నప్పుడు నట్టిసంయుక్తాక్షరమునకును రేఫలేని రెండవయక్షరమునకును బ్రాసమైతి చెల్లును. ౩౧౭-వ పద్యముఁ జూడుఁడు. ఇందు, కర్త, నిర్మాత, తమ్ములు, ఇమ్ములు అనుపదములలోని ద్వితీయాక్షరములు ప్రాసస్థానమునందున్నవి. ౩౨౦-వ ౪౪౪-వ పద్యములలోను నిట్టిప్రాసమే కలదు. ఇది కర్ణాట సంప్రదాయము. ఇట్టిది యాంధ్రగ్రంథములలో గలదా యని విచారింపఁగా నీక్రిందిప్రయోగములు కానవచ్చినవి:—

1. క. ద్యూతక్రీడకుఁ గొండొక, నేతుఁ గపటమున నోర్వనిజనంబులు నా చేతిధనమెల్లఁ గొని పరి, భూతియొనర్చినవిరక్తిపుట్టివెడలితొక.

విక్రమ విరాట. ౧-౧౯౫.

2. ద్వి. బిజ్జలునకు వినిపింపగ నతఁడు, కజ్జమెంతేనియుఁ గలదు పోరాదు.

పా. సోమనాథుఁడు, బసవపురాణము షాష్టలదేవుకభ.

3. భగ్గుం డంతకవాహినుల్ శరహతిక్ భంజించున ట్టెమ్మెయిక్
తగ్గంగా రథపత్రముల్ విటిగి వేదండాంకురానీకముల్
నుగ్గాడం భటకోరకంబు లలరక్ నూత్నాశ్వపుష్పేఘముల్
మ్రుగ్గింతుక్ బరసైన్యవద్దవనముక్ మద్భాణనమౌంబునన్.

నన్నెచోడ కుమారసంభవము ౧౧-౩౪.

4. క. ఎప్పుడుఁ దప్పులు వెదకెడు, నప్పురుషునిగొల్వఁగూడ దదియెట్లనినక్
నర్పంబు పడగనీడను, గప్ప వసించినవిధంబు గదరానుమతీ.

సుమతిశతకము.

ఈ 'నలపలగిలుక ప్రాసము' ఇటీవలి లాక్షణికు లొప్పినది కాదు. కావున మూలగ్రంథములలోఁ బైనిచూపినట్లు పాఠమున్నను, దాటాకులపై ప్రాయు లేఖకులును నిటీవలి పండితులును వానిని దిద్ది, నేతుక్ (నేర్తుక్ అను నర్థమందు), కజ్జము (కర్జమునునర్థమందు,) నుగ్గాడక్ (నుగ్గుచేయునను నర్థమందు), మర్గింతుక్ (మ్రుగ్గింతున్ అను నర్థమందు), సప్పము (సర్పమునునర్థమందు), అనునూతనశబ్దములుగ మార్చి, యివి మహాకవిప్రయోగములు గనుక నీరూపములే సాధువు లని వాదించుచున్నారు. కాని యీశబ్దముల యీవిపరీతరూపముల నంగీకరించుటకంటె వీనికన్నిటికిని సమానమైన నలపలగిలుక ప్రాస మాకవుల కిష్టమని తలఁచుట లాభము గదా? భాషలో నాయా యొక్కొక తావునఁ దప్ప నీవిపరీతరూపములకు మఱియెచ్చటను బ్రయోగము కానరాదు. 'నేతుక్' అని విరాటపర్వమునందుఁ దప్ప భాషలో మఱియెచ్చటను గానరాదు. 'సప్ప' మని ప్రాకృతరూపము కలదుగాని యది తెనుఁగులోనికి రాలేదు. సుమతిశతకమునందుఁ దప్ప సప్ప మెచ్చట నగవడదు. ఇట్లే యితరశబ్దములను గుఱించియుఁ చెలిసికొనవలసినది. కావున నీశబ్దములనింత రూపము లాయా కవులకు సమ్మతము లని యనుకొనుటకంటెఁ బూర్వకపులకు నీకర్ణాటసంప్రదాయ విష్ణుమనియే యెంచుట మంచిది. కాని చెవులకు నింపుగ లేనందునఁ గ్రమముగఁ ద్యజింపఁబడి యుండవచ్చును.

పండితమతము.

సంస్కృతపండితారాధ్యచరిత్రమును గర్ణాటభాషాంతరముతో మైసూరు నందుఁ బ్రకటించిన శ్రీయుత కఠిబసవశాస్త్రిగారు వీతికలో నిప్పుడు గుత్తిలో నున్న జంగమమఠమే పరంపరాగత మైనమల్లికార్జునపండితారాధ్యుని మఠమనియు, దానిని భిక్షావృత్తిమఠ మనికూడ ననియెద రనియు ప్రాసియున్నారు. కాని వా రందుకు నేమియు నాధారములు చూపియుండలేదు.

పండితారాధ్యుని మతము జంగమమత మెప్పుటికిని గానేర దని నాతాత్మ ర్యము. ఏలయన మల్లికార్జునుడు బ్రాహ్మణత్వము వదలినవాడును గాడు, సన్న్యాసము పుచ్చుకొనినవాడును గాడు. జంగమమతమునకు. నీరెండును నవశ్యకములు. పండితుని శివతత్వసారములన నాతనికి వేదప్రామాణ్యము నందు దృఢవిశ్వాసము కల దనియు, బ్రాహ్మణులయెడ భక్తి గల దనియు స్పష్ట పడగలదు. ఈ గ్రంథమందలి ౧౮, ౧౯, ౨౦, ౨౧, ౩౨, ౩౩, ౫౩, ౫౪, ౬౨, ౬౩, ౬౫, ౭౩, ౧౦౦, ౧౦౧, ౧౦౨-వ సంఖ్యలు గలపద్యములఁ జూడవగును. “భక్తిమీఁదినలపు బ్రాహ్మ్యంబుతోఁ బొత్తుఁ బాయలేను నేను బసవలింగ” యన్నయర్థ మీశతకమునందుఁ బాగుగఁ గనఁబడుచున్నది. కవి శివభక్తిమహి మయు వర్ణించియున్నాడు. వేదముల ప్రమాణ్యము నంగీకరించి యున్నాడు. ఇక నీతండు లింగైక్యముఁ జెందువఱకును గృహస్థుఁడుగ నుండేనే గాని సన్న్యాసి కాఁ డనినవిషయము పండితారాధ్యచరిత్రమువలననే స్పష్టము. ఈతఁడు వెల్లటూరిలో భార్యాపుత్రాదులతోఁ గూడ శివునిలింగమునందుఁ బ్రవేశించె నని పండితారాధ్యచరిత్రము నందునున్నది. కావున నీతండు చివర వఱకు గృహస్థశర్థమునే యనుసరించుచుండె ననుట స్పష్టము. ఇంతియకా దీతనికి జట్టు జందెము తీసి సన్న్యాసియగుట కిష్టములేకయుండె నని ౫౪-వ పద్యమువలన స్పష్టము. అందు సన్న్యాసులను ‘గతశిఖాగాయత్రీయజ్ఞోపవీత నాస్తికులు’ అని నిందించియున్నాడు.

ఇదియుఁగాక, యీశనితరువాత నీతనిమతమును వ్యాప్తిచేసిన వా ఁది గృహస్థవీరమే గాని సన్న్యాసవీరము కా దనియు, నావీరస్థలు పండితునికుమారుఁడైన కేదారయ్యయొక్కయు, శిష్యుఁడైన దోనయ్య యొక్కయు సంతతివారనియు స్పష్టముగఁ జెప్పఁబడియున్నది. కావున భిక్షావృత్తిమత మనఁబడు జంగమమతమునకును బండితమతమునకును సంబంధము లేనట్లు స్పష్టపడుచున్నది.

శ్రీశైలముమీఁద ౧౫-వ శతాబ్దమునందు భిక్షావృత్తిమత మొకటి యుండెనని శాసనమువలనను శ్రీనాథుని శివరాత్రిమాహాత్మ్యము వలనను మన మెఱుఁగుదుము. శ్రీనాథుఁడు తన గ్రంథమును భిక్షావృత్తియతీంద్రుని యనుజ్ఞ ననుసరించి యతనిశిష్యునికంకితముగ వ్రాసెను. ఈకవియే పండితారాధ్యచరిత్రమును బద్యకావ్యముగ రచించె నన్నమాట మనము మఱచిపోరాదు. కావునఁ బండితారాధ్యులకును భిక్షావృత్తిమతమునకును నేవిధమైన సంబంధ మున్నను శ్రీనాథుఁడు తనశివరాత్రిమాహాత్మ్యమునందుఁ జెప్పియుండును. అట్లాతఁడు చెప్పియుండలేదు.

శ్రీరస్తు.
శివతత్త్వసారము.

కందపద్యములు.

ఉ పో ధ్ధా త ము.*

శ్రీపతివాక్పతిముఖ్య¹మ, హాపురుషులు² నెఱుంగ నోప రతివాఙ్మనన
 వ్యాపార మైననీనిజ, సూపము నే నెట్టి దని నిరూపింతు శివా. ౧
⁴బుద్ధుగ శివునితత్త్వం, ⁵బుద్ధుగ విజ్ఞాన మేక మజ మణుచర మా
 నందు బనియెనుగాని య, విద్యుత్తు దనంగ నేరపు శ్రుతులుక.
 ఇది గా దదిగా దనియెడి, మొదలఁ బృథివ్యాను లయినమూర్తుల నెల్ల
 జదువుచు శివు ని న్నె(ఱు)గక, వెదకుచునున్నవి సమస్త⁷వేదాంతములుక.
 వాదేమి యనంతా వై, వేదా యనువేదములును⁸ వివిధవిధములక
 వాదిడి వెదకెడి నన్నమ, హా⁹దేవా ని న్నెఱుంగ¹⁰నన్యలతలమే. ౪
 సీమూర్త్యాత్మల నీ వని, ప్రేయఃతోఁ గొలుతు రెంతవెద్దలు నీత
 త్వామేయరూప వే(ఱు)గట, సామాన్యము¹¹గామింజేసి సర్వానందా.
 హరిసరసిజభవు లాదిగఁ, బరమమునీంద్రులకు నె(ఱు)గభర మగునీమ
 ర్భరభూరిమహిమ వొగడఁగ, నరు లెంతటివా రనాథనాథ మహేశా. ౬
 స్తుతి నిజగుణకథనమునకు, నతిశయగుణకథన¹²మందు రన్నిజగుణసం
 గతి ము న్నె(ఱు)గక శివ భవ, దతిశయగుణకీర్తి సేయ నలవియె రుద్రా. ౭
 స్తుతియును నిందయు లోక, త్రితయంబున నీకు¹³లేమి తెల్లం బగుటక
 మతిఁ దమకుఁ గృతార్థత్వ, ప్రతిపత్తికి మిమ్ము జనులు¹⁴ప్రణుతించు రజా.
 ఓడక నినుఁ బొగడఁగ నా, యాడగుఁ గాదని తలంప కే¹⁵వేమఱనై
 చూడవె పొగడెద¹⁶ననియెద, వేడుక కారణముగాఁగ వె[అ]వకరుద్రా.

* ఉపోద్ఘాతము మొదలయినకీర్తి కలు (headings) మాలమందు లేవు. విషయబోధ సుల
 భముగ నగుటకై మాచే నేర్పఱుపఁబడినవి.

1. ము. 2. నెరఁగ. 3. నిరూపంబు. 4. బుద్ధుగ శివునితత్త్వం అంతటను 'తత్త్వ'.
 శబ్ద మిట్లే ద్విత్వసూత్రముగా నున్నది. 5. బుద్ధుగ. 6. శ్రుతులనూ. 7. వేదాంతములూ.
 8. యవిధవిధములక. 9. దేవాయనినైరుంగక. 10. నన్యఁడలమే. 11. గాంగంజేసి. 12. మం
 ద్రులన్నిజ. 13. లేమిందెల్లం. 14. ప్రణుతించు. 15. నేదురునై. 16. ననియెడు.

నే నొకనికృష్ణమనుజుడ, మానసవచనాతిదూర ¹మహానీయమహా

త్వానంద నిన్నుఁ బొగడఁగ, నే నెంతటివాడ సురమునీంద్ర వరేణ్య.

పన్నుగ లజ్జంపక శివ, ని న్నేఁ బొగడెద నంగ నేర్తునె దేవా

విన్నపము వినుము సకలజ, గన్నాథ యనాథనాథ కరుణాంబునిధి. ౧౧

దురితహర మనియు శుభములు, దొరకొను ననియును దలంచి దరితారి భవ

చ్చరణాబ్జభక్తిలనా, ఘరవశభావమున నిన్నుఁ బ్రణతితు శివా. ౧౨

గతదేహేంద్రియ ²నిత్య, స్వతంత్ర సర్వజ్ఞ విమల సర్వగతైకా

ప్రతిమనదానందాత్మక, మతిసూక్ష్మము నీస్వరూప మతిలోక శివా. ౧౩

సర్వేశ్వర పత్రిశ, త్పర్వోపగతజగత్ప్రభవహేతుజగ

న్నిర్వాణసోమరూప మ, ఖర్వమహత్త్వంబుఁ బొగడఁ గడు నరిది శివా.

సరసిజభవసరసిరుహో, దరులకు నటమీఁదిమూఁడు దా ³నిధికము ము

వ్వురు నియమకారు లవా, రరిదిజగత్కర్త లాధ్యు లతి ⁴మహిము లజా.

శ్రీమత్సదాశివేశ్వర, నామ భవద్ధామముల మనంబునఁ దలఁపం

గా మ(టి)వాక్కునఁ ⁵బొగడం, గా మా కలవియె సమస్తకామాతీతా.

సర్వేశ్వర కావున భవ, దర్వాచీనస్వరూపుఁ డనఁదగు (శ్రీ)మ

త్పర్వతపుత్రీ పతి మ, ద్దీప్తిభవము శక్తి[కొలఁది] గీర్తితు శివా. ౧౪

జయ మగు వేదంబులకును, జయ మగుఁ బంచాక్షరికిని జయమగు నిటలా

శ్రయ మగుభసితంబునకును, జయ మగు మాహేశ్వరులకు సంతతము శివా.

జయ మగు శివమార్గమునకు, జయ మగు శివసంహితలకు జయ మగుఁ గ్రీడా

మయు లగుప్రమథగణములకు, జయ మగు వేదాదిధర్మచరితులకు శివా. ౧౫

శివ మగు ధార్మికన్యపులకు, శివ మగు గోబ్రాహ్మణులకు శివ మగు మతియుక్

శివనిందావిరహితు లగు, భువనత్రయజనుల కెల్లఁ బుణ్యంబు హరా. ౧౬

— ౨ పశుపాశపతిజ్ఞానము. —

జ్ఞానము పశుపాశపతి, జ్ఞానము ⁶యని యల్లె(లు)ంగఁ జాలనిజడు ల

జ్ఞానులు వారల తత్త్వ, జ్ఞానము లజ్ఞానములు విచారింప శివా. ౧౭

పతి రుద్రుఁడు పశువుల కని, శ్రుతి చెప్పచునునికిఁ జేసి రుద్రుఁడు పతి త

క్కితరులు పశువులు పొమ్మని, మతిలో నె(టి)గితి శ్రుతిప్రమాణమున శివా.

1. మహానీయమహత్వా. 2. నిత్య. 3. నిధికములు 4. మహిము. 5. బొగడగ
మాకలవియె 6. యని.

పూని యతద్గుణసంవిజ్ఞానబహుప్రీహి మాన్సుఁ జనుదొచిన ¹యన్
 మానితవష్టితత్పురు, హానూనసమాస మెఱుంగ రజ్జులు రుద్రా. ౨౩
 జీవు లనేకులు వశువులు, భావింపఁగఁ బ్రకృతివికృతిబంధము పాశం
²బావృతము లనం బశువులు, నీ వారెఱికిని బలివి ³నిరుపమ మహిమా.
 వశుపతియ పాశములఁ దన, వశువులకురు బాధమోక్షపద్ధతి సేయ
 గుశలుఁడు గా కవి యొరులకు, ⁴పశవర్తులె నేర్పుగలదె వాఁకి రుద్రా. ౨౪
 వశువులఁట జీవరాసులు, వశుపాశంబులకు నీ[వ]పతివట శివ నీ
 వ శరణ్య మను బశురు, ర్వశభవపాశములు తెగకవచ్చునె యోదా. ౨౫
 బ్రహ్మోక్తసమస్తహరి, ~~బ్రహ్మోక్తసమస్తహరి~~ ⁵కాలతపశువుల కెల్ల
 బ్రహ్మోపేద్ర[య]శోహర, బ్రహ్మేశ్వర రుద్ర నీవ ⁶పతి వతిలోకా. ౨౬
 వేదోక్తమార్గమున న, త్యాదరము[న] నిన్నుఁ గొలిచి యప్పశువులు నీ
 చే ⁷దేహపాశబంధ, చేదంబున ముక్తు లగుట సిద్ధము రుద్రా. ౨౭
 గోపతికృతమున భవపా, శాపేతము లైనవశువులట్ల భవ[త్]పా
 శాపేతు లైనవశువులు, ప్రాపితురు మోక్షసుఖము వశుపతి నీచే. ౨౮
 త్రిమలకృతదుఃఖసంసా, రమహాబిరిమగ్నజీవరాసులు నీ⁸య
 త్తమకారుణ్యవశంబున, విముక్తులై నీవెసోలె వెలుంగురురు శివా. ౩౦

— ౧ అద్వైతమత ఖండనము —

జ్ఞానజ్ఞేయజ్ఞాతృని, దానత్రయమున ⁹నశాధిత ప్రత్యయ మై
 నానాగతి నవగత మగు, గాన జగద్భేద మెన్నఁగా సిద్ధ మజా. ౩౧
 భేదము దృష్టాదృష్టని, పాదక మై వైదికోక్తకథదర్శనసం
 పాదనసమర్థ మగుటను, భేద మదర్శనము ప్రమితిపిండితము శివా. ౩౨
 భేదము సిద్ధంబగును వి, భేదకసిద్ధి ¹⁰యగుఁ దద్విభేదకసిద్ధి
 వేదోక్తకర్తృదశలం, దాదర మగుఁ దత్ఫలప్రదారాధ్యగతి. ౩౩
 ఆరాధ్యుఁ డైనయీశ్వరు, ¹⁰నారాధించుటయ స్వర్గ మపవర్గము ధా
 త్రిరాజ్యాదిసుఖాబులు, భోరునఁ గర్తానురూపముల జనుల కగు. ౩౪

1. యన్. 2. బావుతునంబశువుతు. 3. నిరుపమ హేళా. 4. పశువర్తులె. 5. పశు
 పతిలోకా. 6. దేహపాశబంధచేదంభవముముక్తులగుట. 7. వృత్తయ. 8. సజాదిత. 9. య
 గుడు. 10. నారాధించుటయయ.

ప్రత్యక్షజగద్భేదము, సత్యంబై తోచుచుండు శబ్దాబునఁ ద

త్ప్రత్యక్షబాధ యగు నని, యత్యనుచితవృత్తి నడుతు రద్వైతు లజా. 3గి
అమరంగఁ బ్రపంచ¹మిథ్యా, త్వను చెప్పెడువాది మున్ను దానికి సద్బా

వము దానెఱుంగక ²మిథ్యా, త్వ మనాశ్రయమెట్లు జెప్పఁదలపోయితివా.

మానముచేత గృహీతము, గాని ³ప్రపంచ మ్మెఱుంగఁ గడుదుగ్ధట మా

⁴మానగృహీతము తథ్యను, తానెన్నఁడు మిథ్యగాను తలపోయితివా.

⁵ఉత్తరశుక్తిజ్ఞానని, వృత్తం ఒగుశుక్తిజతవేదనముక్రియక

సృత్తజగద్భేదము చెప్పి, నత్తటి నద్వైతు లెన్న రండు మహేశా. 3ర

నిర్వచనీయము లేక య, నిర్వచనీయంబు గలదె నిర్వచనీయా

నిర్వచనీయోత్పత్తి న్నన్వయోద్వైతంబు చెప్పి సర్వానందా. 3గ

జీవుఁడు శివఁడనువాక్యము, భావింపఁగ నైకమునకుఁ బ్రతిపాదకమే

జీవుఁడు నీకశుభృత్వంబు, గావున నీవాఁడ వేఱు గాదనుట శివా. ౪౦

జీవునకు బంధమోక్షద, శావస్థలు గలవు నీకు నవి లేనగుటక

జీవునకు నీకు నైకము, భావించుట ముఖ్యవృత్తి ⁶బాధకము శివా. ౪౧

పరమేశ్వర నీకును మ(టి), పరమక్తేశాత్మ లైకశుక్తివుల కం

తరము మహాధాత్రిధర, పరమాణుల[య]తరంబు భావింప శివా. ౪౨

అత్త నిరాకారుం డని, యాత్మర మ(టి)వెండి జగదుపాదానముగా

నాత్మీయబుద్ధిఁ జెప్పెడి, ⁷యాత్మాద్వైతులు విమోహితాత్ములు దుద్రా.

మాతయు మానము మేయము, భాతిగ మిథ్యయని కల్లు ⁸పాతకు లాత్మా

ద్వైతులు ప్రమాణకూన్యలు, నీతియెఱుంగుమరె తత్త్వనిర్ణయముశివా.

తనకంటె వే(ఱ) యీశ్వరుఁ, డన లేడని వలుకునట్టియద్వైతివిమూ

ధునకు[న] లోకామతునకు, విసంగా భేదమ్ము గలదె విష్ణువరేశ్వ. ౪౩

ఏన పరమేశ్వరుఁడ న, జ్ఞానంబున నిన్ను నెఱుంగఁజాలన యరువి

జ్ఞానవిహీనాత్ముల[చెడు], పాపలు వోవిడిచి నిన్నె ⁹భజియితు శివా. ౪౪

జ్ఞానస్వరూపుఁ డీశ్వరుఁ, డేని వితర్కింప నట్టియీశ్వరునకు న

జ్ఞానము దొరకొన దని తా, ధ్రాణం [బది] యేల సేయ రద్వైతు లజా.

తా రద్వైతులు సచ్చి, త్రాణసర్వజ్ఞసర్వగతనిత్యనిరా

కారుం డని చెప్పి వెండియ, కారణము యవిద్య నీకుఁ గల్పింతు రజా.

1. మిథ్యత్వము. 2. మిథ్యత్వ. 3. ప్రపంచమెఱుంగగడుదుగ్ధటయగు. 4. మానహితముతము. 5. ఉత్తము. 6. పాతకము. 7. నాత్మాద్వైతమతులు. 8. పాపములు. 9. భజింతు.

కల దననోపక లే దని, పలుకఁగ నేరకయు మూకబధిరులక్రియ ని

మ్ముల నద్వైతులు తమలో, పల ¹వగతురు భువనభిన్న భావమున శివా.

ఆరాధ్యుం డారాధకుఁ, డారాధక మనఁగ లేనియద్వైతమరా

చారకృతసర్వశూన్యా, కారస్థితి నేమి సేయఁగావచ్చు శివా. ౧౦

పాతకము సకలనాస్తిక, జాతనివాసంబు సర్వసంకర మాత్మా

ద్వైతం బనఁగా జగదు, తాపతము దొరకొనునె యిట్లు ²పరమానందా ౧౧

నిత్యమహాజనదూష్యము, ప్రత్యక్షాదిప్రమాణబాధాబాహ్యం

బత్యనుచిత మద్వైతము, కృత్యాకృత్యాదిశూన్యకీటకము శివా. ౧౨

³అద్వైతమ్ము పురాతన, విద్యన్మునివరుల కెల్ల విదిష్టము సా

త్వాదేర్ద్రోకము గామిని, ⁴సద్విద్యద్వైతులకు నసహ్యంబు శివా. ౧౩

ప్రాజ్ఞులు వేదజ్ఞులు లో, కజ్ఞులు చేకొండై ⁵గతశిఖాగాయత్రి

యజ్ఞోపవీతనాస్తికు, లజ్ఞులు చేకొండుగాక ⁶యద్వైత మజా. ౧౪

స్వేచ్ఛాచ్ఛారులు విధ్యా, విచ్ఛేదనవేదశాస్త్రనిష్ఠవవాదుల్

ప్రచ్ఛన్నదోషు లజ్ఞా, నాచ్ఛానితదృష్టిత్తు లద్వైతు లజా. ౧౫

కమలాక్షకమలగర్భ, ప్రముఖాఖిలసురులు మునులుఁ బాశుపతులు భ

స్థమయాంగజటారుద్రా, క్ష⁷మాలికాధరుల కాని కా రద్వైతుల్. ౧౬

⁸పాతకయధేష్ఠకుప్త, వ్రాతజగద్విప్రులఁభవాదమ కా క

ద్వైతము శిష్టవ్రాతగృ, హీత[మె] కలికాలకుసుహేతువ కాదే. ౧౭

ము న్నద్వైతవ్యామో, హోన్నతి[ని] సనత్తుమారుఁ డుష్ట్రం బయ్యెక

మన్నింపక ధూర్జటి నని, ⁹యెన్న నివరయ్య సంవికేశ్యుచేతక. ౧౮

ప్రీతిం దస ¹⁰హంతువ క, ద్వైతమహామోహయ్యుక్తి వస[జ]జఁ డతికా

మాతురుండై త్రెళ్లఁడె వి, ఖ్యాతెయ్యగ వ్యాధరుద్ర, కరశరనిహతిక. ౧౯

మోడియు నభేదమతిఁ ¹¹గన, కాండజుఁ డీశ్వరుడ నేన యనవుడు సద్యః

ఖండితపంచమశిరమును, ¹²బుండంబుగఁ జేసెఁ గాలరుక్తుం డతనిక. ౨౦

ముందటిజలజాసనత, స్నందనులన చెప్పునేల నాస్తికముమై

నెంద(ఱు) నెక రద్వైతులు, గొఁదలమున దప్రబోధకుత్పితస్మృత్తిక. ౨౧

1. వగుతురు 2. సర్వానందా. ౩. అద్వైతము. 4. సద్విదియద్వైతులకు. 5. గతశిఖా.

6. యద్వైతులజా. 7. మాలికాధరులటనాద్వైతుల్. 8. పాతకయధేష్ఠ. 9. యెన్నంవివరయ్య.

10. హంతునకుందైతమోహోక్తి. 11. గనకాండజుఁడీశ్వరుండున. 12. బుండంబు,

నీయైశ్వర్యాద్వైతము, నీయద్వైత మని దుర్విసేతులు కొందఁడఁ(అ)

పాయక వేదాంతాభి, ప్రాయము(౧) గడు(౨) దప్ప(౩) జెప్పి కరియింతు రజా.

సర్వము నీ ¹యాధీశ్వరు, సర్వేశ్వర కాన గుణవిచారితవృత్తి

సర్వంబు నీవ యనుశ్రుతి, నిర్వాహము(౪) బొందనేర్పు నిత్యానందా. ౬౩

²అద్వైతైకస్థితి నీ, యద్వైతము కాన యైశ్వర్యాద్వైతము స

ర్వాద్వైత మనఁగ వే(అ) జ, గద్విపరీతమగుతత్త్వగతి గలదె శివా. ౬౪

ఇది గా దని శ్రుతి చెప్పిన, నది గ్రమ్మ(అ) నీస్వరూప మని చెప్పెడిను

ర్మను లగుమాయావాదుల, చదువులు వోవిడిచి నిన్నె చదివెద రుద్రా.

మాయావాదులముందఁ(అ), మాయావాదులపై వారిమార్గము ³గీ డి

స్థి యని యొల్లక రోసి శి, వాయనమో ⁴యనుచు నిన్నె వలగొండుశివా.

— ౨ జగత్కర్తృత్వ విచారము —

ఏ ⁵నిశ్చయకరుడను నీ, శానుడు నాస్వామి యనుచు సంతతము[ను] ⁶సం

త్రాణగతి స్వామిభృత్య, జ్ఞానంబున నిన్నె కొల్తు సర్వానందా. ౬౭

క్షణిక మచేతన మది ని⁷, ర్గుణము జగత్కార్యకరణకుశలం బగునే

గణనాతీతమహాగుణ, గణకృత్యహీన మైనకర్తృము గలదే. ౬౮

జరికింప నచేతనములు, పరమేశ్వర మ(అ)ప్ర ధానపరమాణ్వాదుల్

పురుషుడు ⁸చేతనఁ డయ్యును, గర ఘజ్జఁడుగాన(౧) గర్త గాఁజాలఁ డజా.

అవయవయతములు గావున, ⁹నవ[ని]ప్ర ముఖంబు లగుమహాభూతంబుల్

వివిధవిత్త నిచారణ, నవశ్యమును గార్యములు మహామహిమ శివా. ౭౦

శ్రీనాథభండ్య కర్తృని, హీంబ య్యన్న కార్య మెందును గలదే

కాన జగత్కార్యమునకు, గాఁప్రియ నీవ యాదికర్తవు రుద్రా. ౭౧

కర్తృమది త్తని కర్తయుఁ, గర్తాధీనుఁ డని ¹⁰విడిచి కర్తృలమొదలం

గర్తఫలదాయి నిన్ను న, కర్తాధీనస్వతంత్ర(౧) గని కొలుతు శివా. ౭౨

శ్రుతిబాహ్యంబులు గావున, సతతంబును జై నజౌద్ధచార్యాకులను

ర్తృతములు వట్టక పట్టితి, శ్రుతిసారభవన్తతంబు సుమతి మహేశా. ౭౩

1. యాధీనము. 2. అద్వైతైకస్థితి నది నీ. 3. గడిస్థి. 4. వసుచు. 5. నిశ్చయకరుడనీచా. 6. సంతాన. 7. నీగుణము. 8. సేతనండు. 9. నవప్రమొఖంబు. 10. విడచి.

కమలజకమలోదరరు, ద్ర¹మహేశ్వర శాంత్యతీతత్వాధిపతీ
ప్రముఖోర్ధ్వబిందునాద, క్రమతత్త్వా నిన్ను [నెట్లు]గని కొల్తుశివా. ౨౪
నె(అ) సిసగురుప్రసాదము, వ(అ)లంగ జగదేశకలవలభుఁ డాదిం
గ(అ)కంఠుడవేల్పుని ని, న్నె(జీ)గితిసిమహిమ²యె(అ)గ నేమియురుద్రా.

అండంబులు గావింపను, ³వెండియు బ్రతికింపఁ జె(అ)స విష్ణాదులు ను
ద్దండితశక్తిసమేతులు, చండిశ్వరపరద నీప్రసాదమున శివా. ౨౬

కీర్తింపఁగ లోకములకు(౧), గర్తలు విష్ణాదు⁴లయ్యఁ గా రాదిమహా
కర్త భవత్ప్రేరితు లై, వర్తిల్లుట గారణముగ వారలు రుద్రా. ౨౭

నారాయణాదుల⁵కు సం, సారిత్యము దెల్ల మెల్లశాస్త్రంబులఁ ద
త్తారణమునఁ దత్త్వతము వి, చాచింప భవత్త్వతంబు సర్వానందా. ౨౮

ఆర్యేశ్వర తమచేసెసి, కార్యములం దెల్లవారుఁ గర్తలు ధార్తే
కార్యకరణత్వమాత్ర న, వార్యజగత్తర్త లనఁగవచ్చునె వారికా. ౨౯

తనతెగినతలయు ⁶మడిసిన, తనయునిఁ బుట్టింపఁ గావఁ దా రోపనియా
వనజాసనకేశవులకు, జననస్థితకర్తృతాదిశక్తులు గలవే. ౩౦

—భవాదిశబ్ద వివృతి. ౧—

ప్రవితతపట్రింశత్ర, త్వవితానంబులకు నుద్భవస్థానం బై
నివుడురజోగుణసంగతి, భవుఁ డనునామంబు నీకుఁ బరఁగు మహేశా. ౩౧

మడియిల్లుతత్వముల వెను, బడక నిజాజ్ఞాప్రశస్తి భావింపఁగఁ జొ
ప్పడుసాత్త్వికగుణసంగతి, మృషుఁ డనునామంబు నీకు మేలిల్లు శివా. ౩౨

పరపగతత్వములుఁ జరా, చరవితతులు సంహరింపఁ జాలినయతిభీ
కరతామసగుణసంగతి, హరుఁ డనునామంబు నీకు నమరు మహేశా. ౩౩

పరమస్వతంత్రనిర్మల, పరమానందాత్మ పరమభట్టాంక ని
స్తర [ని]స్తైగుణ్యమహా, త్తర ⁷రూపమున శివాభిధానం బయ్యెకా. ౩౪

—జగత్కర్తృలక్షణము. ౧—

పరమస్వతంత్రుడై య, క్షరుడై సర్వజ్ఞుడై ⁸వికారరహితుఁ డై
కరుణాకరుడై స్థిరుడై, వరద జగత్తర్త యుండవలదె మహేశా. ౩౫

పరివిశ్రుతసచరాచర, భరితానేకాండ మగుప్రపంచంబులకుం
బరమస్వతంత్ర శంకర, కరుణాకర నీవ యాదికర్తృపు రుద్రా. ౩౬

1. మేశ్వరశాంతాతీతత్వాదపతీ 2. యరుంగ. 3. వెండియుంబ్రతిష్ఠింప. 4. లం
య్యు. 5. కసంసారత్వము. 6. మడసిన. 7. జొబ్బడు. 8. రూపమున. 9. వికారుడై.

భువనోత్పత్తిస్థితి¹లయ, వివిధవ్యాపారముఖ్యవిభుడవు పశుబం

ధవిమోక్షదత్తుడవు స, రద్వి²వరప్రదాడవు [ను] నీవ రాజాభిరణా. ౮౭

పరమాత్మ పరబ్రహ్మము, పరమేశ్వరుడనగ నామపర్యాయంబుల్

హరునికివి మ(తీ)[యు]దత్వాం, తరవాచకము లనిపలుకఁ దగదుమహేశా.

పరమాత్మ పరబ్రహ్మము, పరమేశ్వరుడనగ హరియు బ్రహ్మయును బరా

పరవిభులు గారు శాస్త్రము, లరయగ జీవాత్మలగుట నంద(ఱు) రుద్రా.

పరశబ్దంబున కర్థగ, బరయగ నుత్తర్వ³ మందు రయ్యుత్తర్వం

బారులకుఁ గలుగునె శివ నీ, కరణి మహాదేవుఁ డొరుఁడు గలఁడే జగతిక.

ఖరకరపద్మజరుద్రాం, బురుహోదరముఖ్యవిజపుంగవసచరా

చరభూతనికరణంచా, వరణంబులు గొల్పి నుండువాడవు రుద్రా. ౯౦

~~ఏమని చెప్పకు మాక, నీమహిమాడంబరంబు నిఖిలాభాంజ~~

~~స్తోమములుఁ బ్రకృతి నీయి, చాఛమాత్రస పుట్టునట యసంఖ్యాతముల్.~~

త్రిమలములును రాగద్వే, షములును [జన్తంబు] గర్తసంస్థారంబుల్

గమనాగమనాదలు నను, సమస్తమును లేవు నీకుఁ జంద్రాభరణా. ౯౩

⁴పతిసదృశాధికతాప, త్రితయగుణత్రితయజన్తస్మృతిసుఖదుఃఖ

క్షతవృతబంధ[న]మోక్ష, స్తుతినిందాదులును లేవు ధూన్జటి నీకుక. ౯౪

ఓలిన దేవ యవిద్యా, కాలకళానియతి వికృతికార్యాకార్యా

భీలాబాంధవబాంధవ, మూలాబాధములు లేవు మతి నీకు శివా. ౯౫

లూచితమతి నెవ్వరు ని, ర్నించితె గుంచితసురులు నివృత్త్యాదికళా

పంచకసంచిత మైనప్ర, పంచము నీయట్ల రుద్ర పరమానందా. ౯౬

⁵వేదాద్యష్టాదశవి, ద్యాదిమహాకర్త నీమహత్వము వొగడక

శ్రీదయితావల్లభవా, ణీదయితావల్లభులు [ను] నేరరు రుద్రా. ౯౭

స్వర్గాపవర్గసుఖము ని, రర్గశసామ్రాజ్యసుఖము నాత్మజవిద్యా

వర్గాదిలోకసుఖములు, భర్గ భవత్పాదభక్తిఫలములు రుద్రా. ౯౮

— శివభక్తి వివరణము. ౨ —

ఒక్కండీశ్వరుడని మది, నిక్తముగా నెఱిగి భక్తినిష్ఠావృత్తిక

ముక్తంటి నిన్నుఁగొలిచినఁ, ద్విక్తక దొ(ర)కవె సమస్తదివ్యసుఖంబుల్. ౯౯

1. విలయ. 2. పరప్రదాడవు. 3. మంద్రయయ్యుత్తర్వ. 4. పతిసదృశాధిక. 5. వేదాద్యష్టా.

భక్తి నినుఁ గొలువవలయును, భక్తియు భద్రువునఁ గాని ప్రభవింప దతి
వ్యక్తముగ ¹భద్రువును వే, దోక్తముగ ²నెఱుంగవలయుఁ దుదిని మహేశా.
వేదోక్తసదాచారా, పాదసమున నెగడునట్టిపశువులకుఁ బురా

పాదితదురితక్షయ మై, యావరమున భర్త మధిక మగు నీశానా. ౧౦౧
ధర్మాధిక్యంబున నతి, నిర్మలబోధయు విరక్తిస్థయు(౧) గలయ³

క్కర్తులకు నీప్రసాదము, పేర్చిని శివభక్తి వృద్ధిఁ బృథుభావమునక. ౧౦౨
శివభక్తి సకలభర్త, ప్రవరమహాభర్తమగుటఁ బరికింపఁగ భా

గ్యవీహీను లగుదుర్రాత్ముల, కవశ్యమును సంభవింప దతిలోక శివా. ౧౦౩
మానితశివభక్తి ⁴శివ, జ్ఞానధ్యానముల నీప్రసాదాతిశయా

నూనతఁ గర్తవ్యమై, యానందప్రాప్తి ముక్తుఁ డగు మనుజుఁ డజా. ౧౦౪
సరసుర⁵తిర్యక్సచరా, చరజీవుల కెల్ల భక్తిసంభావన నీ

కరుణ ప్రధానమ ముక్తికి, ⁶వరుసన యన లేదు భావ⁷వశ్యుఁడ వగుటక.
సరకస్థులు స్వర్గస్థులు, సరి⁸తిర్యగ్గర్భయావనస్థాదిపతూ

త్మరములు భవత్ప్రసాద, స్ఫురణము ⁹దొరకొనుడు ముక్తిఁ బొందుదురుశివా.
అరుదుగ భవత్ప్రసాదము, దొరకొను శివభక్తి(౧) గాన దుస్తరభవని

ఘరదూఃఖసముద్ర[స]ము, త్తరణవహిత్రంబు భక్తి ¹⁰దా నయ్యె శివా. ౧౦౫
నియత మగునకలపుణ్య, క్రియ లెల్లను భావశుద్ధికిని హేతువు ల

క్షయభాతి భావశుద్ధియుఁ, గ్రియగొన నీపాదభక్తికిని హేతు వజా. ౧౦౬
అతిగుహ్యంబులకంటెను, నతిగుహ్యతరంబు శివునియందులభక్తి [ప్రీతిక.

స్థితి యని ¹¹మోక్షార్థులు దృఢ, మతిఁ గొలుతురు దేవ నిన్ను మనుజులు
జలజాననాచ్యుతాద్యమ, రులకును [నిదియిట్టి దని]నిరూపింప[గ]న

గ్గల మగునీనిజరూపము(౧), దొలఁగక నీభక్తు లెఱుఁగుదురు సర్వజ్ఞ. ౧౦౭
వనుమతి(౧) జిత్రము జితచి, త్రసంభవా¹²నకర్మణా నతపసా నజపై

ర్షసమాధిభి¹³రవ్యయ నీ, యసదృశభక్తికినిఁ బ్రియుఁడ వగు దీశానా. ౧౦౮
వేయేమి ¹⁴తోడఁ బలుకుదు, పాయక నినుఁ గొలుచునచలభక్తునిఁ గని ¹⁵య

య్యా యని పిలిచినసంబికి, నో యని యెఱుఁగివే తొల్లి యురగాభరణా.

1. భద్రువున. 2. నెఱుంగ. 3. యక్కర్తులనుకుంబ్రసాదము. 4. శివాధ్యానజ్ఞానముల
నీప్రసాదితయనూనంతర్దక్షయమై. 5. తిర్యక్త. 6. వరుసనయైన. 7. వశ్యుండ్డవగు.
8. తిర్యగ్. 9. దొరకొనుండు. 10. దానయ్యె. 11. మోక్షార్థుల. 12. రవ్యయ. 13. దోడ.
14. యాయ్యా యని.....యెఱుఁగివే.

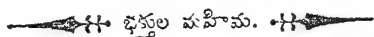

శివభక్తి లేక చేసిన, వివిధాధ్వరముఖ్యసకలవేద¹పురాణా

దివిహితకర్తవితానము, లవి యెల్లను నిష్ఫలంబు లగు నీశానా. ౧౧౩

భక్తియు ²ముక్తితెరువు వి, ధ్య క్తముగ నమేయ³ప్రియచతుర్వేదా “మ

ద్భక్తశ్చశుచీ”యను నా, సూక్తి ప్రధానముగాఁ బశుత్తముల కజా. ౧౧౪

కొనునది ⁴భక్తునిచేతన, ధన మతనిక యిచ్చునదియు ⁵“తస్మైదేయం”

బనియును, “తస్మాద్దాహ్యం”, బనియును గల దనిరి వేదభక్తివిధిజ్ఞుల్.

కథ లేటికి “సచపూజ్యో, యథాహ్యహా”⁶మననవిధి యథార్థముగా మ

న్యధనుర్దన నీభక్తులఁ, బ్రథితంబుగ నీవ కాఁగ భావించు శివా. ౧౧౬

అతిమూఘం డతిపతితుఁడు, నతి⁷దుర్జనుఁ డనఁగవలన దతిశయభక్త

స్థితి నెగడునేని నాతం, డతిసంశితుఁ డతిపవిత్రుఁ డతిమజనుఁ డజా. ౧౧౭

అనయము ⁸రుద్రాక్షవిభూ, తినియుక్తులయిండ్లదిక్కు దెసఁబోవకుఁడో

యని చాటించునుఁ గాలుఁడు, తనపురి శివశాసనంబు ధన్యం డగుటఁ.

ఒండేమి భక్తిసంగతి(౯), జండాలుండైన భూతిశాసనధరుఁ డై

యుండినఁ బూజ్యుఁడె యతనిక, ఒండనఁగాఁ జనదు భక్తియోగమున శివా.

విను పరుసవేది సోకిన, యినుముక్తియన్నిన్నఁగొలిచి ⁹యెవ్వండైనం [టఁ.

ద్రినయన యుత్తముఁడనఁబడు(౧), ¹⁰బొనరఁగ శివభక్తుఁ డగ్రపూజ్యుండగు

అవిచారంబున నెప్పుడు, శివశాసనపూజనంబు సేయఁగవలయుఁ

శివభక్తులఁ గని జాత్యా, ది¹¹విచారము విడువవలయు దృఢభక్తిమెయిఁ.

తెవులు[ను] ¹²లేమియు భయమును, శివభక్తుల కైనయెడలఁ జేకొని రక్షిం

వవలయుఁ బ్రియములు సేయఁగ, నవశ్యము[నువలయు]వారి కాత్మవిధమునఁ.

శివశాసనపూజనమున, శివుఁ డంతయుఁ బ్రీతుఁ డగుట(౨)జేసి శివప్రీ

తివిధానము గారణముగ, శివశాసనపూజనంబు సేయఁగవలయుఁ. ౧౨౩

శివలాంఛనధరుఁ డగుమా, నవుఁ గనుఁగొని మునిఁగి లేచినవిధమునం జి

త్తవికాస మడర సత్త్రియ, లవశ్యమునుఁ జేయవలయు నతిలోక శివా. ౧౨౪

శివశాసనుఁ డగురుద్రా, శుభిభూతిదృఢాంగుఁ జూచి సన్నతి సాక్షా

చ్చివుఁ డనునదియ విచారము, ¹³శివునాజ్ఞయు నగుట శాస్త్రునిస్థంబగుటఁ.

1. పురాణోక్తవిహిత. 2. ముక్తికిందెరువు. 3. ప్రియచతుర్వేదమద్భక్తశ్చశుచీయనిన
సూక్తింబ్రధానముగ. 4. భక్తిని. 5. తస్మైదేహంబనియదరోగ్రాహ్యం. 6. హంబనియనిన.
7. దుర్జయుండు. 8. రుద్రాక్ష. 9. యెవ్వండైనక. 10. బొనరంగ. 11. విచారములు.
12. లేమి. 13. సివాజ్ఞాయనుట.

కులవిద్యాచారాదులు, దలఁపక నీవలనిభక్తితాత్పర్య మెడం

గలమానవుఁడు సమస్తముఁ, గలవాఁ డనిపూజ నేయఁగావలయు శివా.

ధరణిఁ గులరూపవిద్యల(ఁ), బర(ఁ)గి భవద్భక్తి తేసిపాలనుఁడు గడుం

బరిమళముతేనికుసుమము, గర మొప్పనిభంగి(ఁ)గొ(ఁ)యఁగాఁడుమహేశా.

ధర నెట్టివాని కనిమొన, బిరుదునక జయంబుగాక పి(టి)ఁదికిఁ గలదే

హర నీభక్తిని దుస్తర, ¹దురితంబులు దొలఁగుఁగాక తొలఁగునె ²యొంటఁ.

జాత్యాదిసూతకంబులు, హత్యాదిసమస్తపాతకాదులు శివ నీ

భృత్యులఁ బొందునె జలములు, నిత్యస్థితిఁ బొందనేర్చునే జలజములనఁ.

ఎట్టికడుఁగోడుఁగులమునఁ, బుట్టియు శివ నిన్నుఁ గొలిచి పూజ్యుఁడ మనుజుం

డట్టివ ధర్మపు (రొ)ంపిం, బుట్టియుఁ బద్మంబు సాలఁ బూజ్యమ కాదే. ౧౩౦

నీజభక్తుం డంత్యజఁ, డైనఁ బవిత్రుండు పూజ కర్హుఁడు జగతిఁ

³“తేనసహ సంవసే” త్తని, గానప్రియ శ్రుతులు ⁴మ్రోయుఁగాన కపర్ది.

మసికప్పడమునఁ ⁵బొదివిన, యనదృశమాణిక్య⁶ మెట్టు లట్టుల దుర్జా

తినమావృతుఁ డయ్యును నీ, కు సదాభక్తుఁ డగుమనుజకుంజరుఁడు శివా.

కులవిద్యాచారాదులు, గలవాఁడే శివునిభక్తిఁ గలవాఁ డైనఁ

వెల గలదె పసిఁడి గమ్మగ, వలచినవిధమున సమస్తవరదాత శివా. ౧౩౩

కులజ⁷కులహీను లిద్దఁ(ఁ), నెలకొని భవదచలభక్తినిష్ఠావృత్తిఁ

వెలసినమీ(ఁ)న సమానుల, కులజులుఁగులహీనులనఁగ(ఁ)గూడదువారిఁ.

ముందటిపసిఁడిన పోలును, నుందరముగఁ బరుసవేది స్థాఁకినయిను మా

నందస్వరూప శివ నినుఁ, జెందినదుర్జాతిఁ దొంటిశ్రేష్ఠమ పోలుఁ. ౧౩౪

జనపతిశాసనధరులం, గని భయమునఁ గులము రోయకయు సత్త్రియలం

దనుపుక్తియ నిర్విచారం, బున నీశాసనము వలయుఁ బూజింప శివా.

గుణవత్పాత్ములఁ బూజి, చినశాసనపూజఫలము ⁸నేకుఱ దని శా

సనపూజ నిర్విచారం, బునఁ గావించురు భవత్ప్రభూతాజ్ఞ శివా. ౧౩౫

శివభక్తు ⁹ల నావా రే, శివభక్తులవాఁడ ననుచు(ఁ) జిత్తానందో

త్సవగతి నెగఁజెడుమనుజుఁడు, శివ నీవాఁ డొరుఁడు గాఁడు జితసంసారా.

1. దురితంబులుండు. 2. యొంటఁ. 3. దేనసహంసంవసేత్తని. 4. మ్రోయుగాన
5. బొదివిన. 6. మెట్లు. 7. కులహీనును. 8. నేకుఱ. 9. శివభక్తులనువారే.

భక్తుల ప్రసాదమెప్పుడు, భక్తుల నా కేడుగడయు భక్తుల గతి యే

భక్తుల¹వరపున[న]ని శివ, భక్తులఁ గొనియాడవలయు భక్తులకు శివా.

భక్తుల దవ్వలఁ గని శివ, భక్తులు వచ్చి రని పొంగి² బ్రతికితి నని పో

భక్తుల కెదురేగి యథా, శక్తిస్థితిఁ జేయవలయు సత్త్రియలు శివా. ౧౮౦

భక్తుఁడు లోకహితార్థుఁడు, భక్తహితార్థుఁడు శివుండు భావింపఁగనీ

యైక్తి³ యధార్థ మ్మని నీ, భక్తులఁ బూజింపవలయు భక్తులకు శివా. ౧౮౧

లోకానుసారికిని శివ, లోకము దొరకొనదు గాన లోకము నెమ్మిం

జేకొన[క] విడిచి శివ నీ, లోకము గావలయు భక్తిలోలుఁడు రుద్రా. ౧౮౨

లోకము విడువనివానిని, లోకము విడువడ[ని] విశ్వలోకేశ్వర నీ

లోకముఁ గోరెడుమనుజుఁడు, లోకము వోవిడుచు నీవ లోకముగ శివా.

గురుఁ డాదిఁ దనకుఁ గఱపిన, వెరవునఁ జని మీ(౯)ద భక్తివేదించిన న

గురువు తము గడచి⁴ చేసిన, పరవశుఁడై మఱవవలయు భక్తుం దన్నున్.

హర[నీ]భక్తి⁵ నిషేధక, చరితలు వోవిడిచి నిన్నె చనఁ గొలిచి నిరం

తరభక్తుఁడై శివైక్యుఁడు, నిరాణ యగుపసిడివోలె⁶ నిలువఁగవలయున్.

కలనైన నొండు దైవము, గల దనియెడువలుకు దక్కి కలఁ డొక్కఁడ శే

వలశివుఁడై దైవ మని ని, శ్చలభక్తి శివైక్యుఁ డుండు సంతతము శివా.

పరువడిన“యోఽన్యదైవ, స్థరణనకృ” తనఁగ నన్యసంస్థరణము[నం]

దిరువదియెనిమిది⁷కోటులు, నరకంబులఁ బొం దనాథనాథ మహేశా. ౧౮౩

కర్త య[ని] నిన్ను నె(టి)గినఁ, గీర్తింపఁడు వెండి తన్నుఁ గారాభకారాభ

వర్తనలఁ గర్త నే నని, కర్త ప్రధానుండు గాన ఘనభక్తుఁ డజా. ౧౮౪

వ్యక్తముగ లింగతనుఁ డను, యైక్తి యె(ఱు)ంగుటకుఁ జాల సుత్యుప్తమగున్

భక్తైకతనుఁడు శివుఁ డను, యైక్తియె(ఱు)ంగుట సమస్తయోగానందా. ౧౮౫

భక్తి కనుదేహభావ, వ్యక్తుఁడ వని నిన్ను నమ్మి పదలక భక్తిన్

భక్తులు నీ వని కొలిచిన, భక్తియు ముక్తియునుఁ బడయఁబోలు మహేశా.

శివుఁడు పరిపూర్ణుఁ డనిమది, శివభక్తులఁ జూచి యతివిశేషశ్రీతిన్

వివిధసపర్యలఁ దనిపిన, నవశ్య[మును]దానఁ బ్రీతి యగు నీకు శివా. ౧౮౬

1. వరపుండ. 2. బ్రతికితినిపోశివ. 3. యధార్థమని. 4. చేసినని. 5. నిషేధ

కాకి. 6. కన్నడమున, నిరాశ = స్వచ్ఛమైన, అని యర్థము. 7. నిలుపంగ. 8. గొట్టు.

9. కర్తయునిన్ను.

నిన్నుఁ గని తన్ను జగమును, బన్నుగ మఱవంగవలయు భక్తునిఁ గని యా
నిన్నును మఱవఁగవలయు జ, గన్నుత భక్తుండు నీవకా(ఁ) డెలిసి శివా.

జంగమలింగం బగుభ, క్తుం గని పూజింపఁడేని గోటివిధములఁ

లింగార్చన చేసిన వృథ, జంగమ ¹ముత్తమము గాఁగ స్థావరమునకుఁ.

చూడఁగ శివభక్తునిఁ గని. వేడుకఁ గొనియూడఁడేని వృథ యాతనిమి

ధ్యాడంబర ²దేవార్చన, యోడునఁ బోసినజలంబుయొక్కి మహేశా. ౧౫౪

శివభక్తులఁ బూజింపక, శివపూజలు గోటివిధులఁ జేసిన వృథ యా

శివభక్తులఁ బూజింపుట, శివ ³పూజలఁ గోటివిధులఁ జేయుట రుద్రా.

క్రియగౌవ జంగమలింగము, నియతిం బూజింపఁడేని నిష్ఫలములు న

లింగ, ద్వయంసమఖ్యాత⁴ మనినవాక్యముయోయుఁ

Call No.

Author

Title

), గంటిమి మంటి మని వారి కాట్ల(౦)గడుగన్

టిన, కంఠెను దురితములు వాయు గరకంఠ శివా.

ముద్రాంకితు నెదురు గన్న ముదమున సాక్షా

డేని శి, ⁴వద్రోహుఁడు నరకగామి యగునుమహేశా.

నిభవములునుఁ దృణీకృతము లనిన మహే

Acc. No.

రు, సురనరవిభవంబు లెంతచోద్యములు శివా. ౧౫౫

ర, ⁵రసాయనములును నిఖిలరాజితరాజ్యా

మున, కసమానము లండ్లు నీశివైక్యలు రుద్రా.

భూకంపంబైనఁ బంచభూతప్రళయ

వ్యాకులమైనను మఱచి శి, వైక్యఁడు ⁷నిను విడిచి యొండు లాలింపఁడజా.

కులగిరులు ⁸జుష్టఁ దిరిగిన, జలరాసులు మేరదప్పి చనుడెంచిన నీ

వల నె(టి)ఁగినదృఢభక్తుఁడు, చలియింపఁ డపారఘోం⁹సంసార[మునన్.]

దిక్కులు వీడ్వడి కలసిన, దిక్కురులు మదంబు డిగ్గి తెరిగిన మఱి నీ

దిక్కెఱిగినదృఢభక్తుఁడు, వక్కుం ¹⁰డెవ్వరికిఁ గార్యభారమున శివా. ౧౬౩

భూతలముఁ దల్లడిల్లినఁ, బాతాళము బయలుపడ్డ బ్రహ్మప్రళయం

బేతెంచిన నీభక్తుఁడు, చేతులు ద్రిపుక[య] పూజసేయును రుద్రా. ౧౬౪

1. ముత్తమము. 2. దనార్చనయోచనం. 3. పూజలుం. 4. “శివద్రోహుఁడు నరకమందుఁబడును మహేశా.” యని కవిప్రయుక్తమగు నేమా. 5. ఆసమాదిశిమా. 6. రాసా యనములును. 7. నిన్ను విడిచియొండ్లానింప. 8. జుష్టఁదిరిగిన. 9. సంసారి. 10. డెవ్వరికినిం.

భక్తుల ప్రసాదమెప్పుడు, భక్తుల నా కేడుగడయు భక్తుల గతి యే

భక్తుల¹వరపు²నని శివ, భక్తులఁ గొనియాడవలయు భక్తులకు శివా.

భక్తుల దవ్వలఁ గని శివ, భక్తులు వచ్చి రని పొంగి³ బ్రతికితి నని పో

భక్తుల కెదురేగి యథా, శక్తిస్థితిఁ జేయవలయు సత్త్రియలు శివా. ౧౮౦

భక్తుఁడు లోకహితార్థుఁడు, భక్తహితార్థుఁడు శివుండు భావింపఁగనీ

యుక్తి⁴ యధార్థ మ్మని నీ, భక్తులఁ బూజింపవలయు భక్తులకు శివా. ౧౮౧

లోకానుసారికిని శివ, లోకము దొరకొనదు గాన లోకము నెమ్మిం

జ్ఞాన[క] విడిచి శివ నీ, లోకము గావలయు భక్తిలోలుఁడు రుద్రా. ౧౮౨

లోకము విడువనివానిని, లోకము విడువద[ని] విశ్వలోకేశ్వర నీ

లోకముఁ గోరెడుమనుజుఁడు, లోకము వోవిడుచు నీవ లోకముగ శివా.

గురుఁ డాది దనకుఁ గఱపిన, వెరవునఁ జనీ మీ(౯)ద భక్తివేదించిన న

గురువు తము గడచి⁵ చేసిన, పరవశుఁడై మఱవవలయు భక్తుం దన్నున్.

హర[నీ]భక్తి⁶ నిషేధక, చరితలు వోవిడిచి నిన్నె చనఁ గొలిచి నిరం

తరభక్తుఁడై శివైక్యుఁడు, నిరాణ యగుపసిడివోలె⁷ నిలువఁగవలయున్.

కలనైన నొండు దైవము, గల దనియెడుపలుకు దక్కి కలఁ దొక్కఁడ కే

వలశివుఁడై దైవ మని ని, శృలభక్తి శివైక్యుఁ డుండు సంతతము శివా.

పరువడిన“యోఽన్యదైవ, స్మరణసకృ” త్తనఁగ నన్యసంస్మరణము[నం]

దిరువదియెనిమిది⁸ కోటులు, నరకంబులఁ బొందనాథనాథ మహేశా. ౧౮౩

కర్త య[ని] నిన్ను నె(ఱి)గినఁ, గీర్తింపఁడు వెండి తన్నుఁ గార్యాకార్యా

వర్తనలఁ గర్త నే నని, కర్త ప్రధానుండు గాన ఘనభక్తుఁ డజా. ౧౮౪

వ్యక్తముగ లింగతనుఁ డను, యుక్తి యె(ఱు)ంగుటకుఁ జాల సుత్కృష్టమగున్

భక్తైకతనుఁడు శివుఁ డను, యుక్తియె(ఱు)ంగుట సమస్తయోగానందా. ౧౮౫

భక్తి కనుదేహభావ, వ్యక్తుఁడ వని నిన్ను నమ్మి వదలక భక్తి

భక్తులు నీ వని కొలిచిన, భక్తియు ముక్తియునుఁ బడయుఁబోలు మహేశా.

శివుఁడు పరిపూర్ణుఁ డని మది, శివభక్తులఁ జూచి యతివిశేషప్రీతి

వివిధసపర్యలఁ దనిపిన, సవశ్య[మును]దానఁ బ్రీతి యగు నీకు శివా. ౧౮౬

1. వంపుండ. 2. బ్రతికితిననిపోశివ. 3. యదార్థమని. 4. చేసినని. 5. నిషేధ

కాకి. 6. కన్నడమున, నిరాళ = స్వచ్ఛమైన, అని యర్థము. 7. నిలుపంగ. 8. గొట్టు.

9. కర్తయునిన్ను.

నిన్నుఁ గని తన్ను జగమును, బన్నుగ మఱవంగవలయు భక్తునిఁ గని యా
నిన్నును మఱవంగవలయు జ, గన్నత భక్తుండు నీవకా(ఁ) డెలిసి శివా.

జంగమలింగం బగుభ, క్తుం గని పూజింపఁడేని గోటివిధములక

లింగార్చన చేసిన వృథ, జంగమ ¹ముత్తమము గాఁగ స్థావరమునకుక.

చూడఁగ శివభక్తునిఁ గని. వేడుకఁ గొనియాడఁడేని వృథ యాతనిమి

ధ్యాడంబర²దేవార్చన, యోధునఁ బోసినజలంబుయొక్తి మహేశా. ౧౫౮

శివభక్తులఁ బూజింపక, శివపూజలు గోటివిధులఁ జేసిన వృథ యా

శివభక్తులఁ బూజింపుట, శివ³పూజలఁ గోటివిధులఁ జేయుట రుద్రా.

క్రియగొన జంగమలింగము, నియతిం బూజింపఁడేని నిష్ఫలములు స

త్రియలునుఁ బూజలు“లింగ, ద్వయంసమఖ్యాత”మనినవాక్యముమ్రోయుక

ఇంటికి భక్తులు వచ్చిన(ఁ), గంటిమి మంటి మని వారి కాళ్లు(౧)గడుగన్.

మంటఁ గని సీతువాసిన, కంటెను దురితములు వాయు గరకంఠ శివా.

రుద్రాక్షభూతిభూషణ, ముద్రాంకితు నెదురు గన్న ముదమున సాక్షా

ద్రుద్రుఁ డని తలఁపఁడేని శి, ⁴వద్రోహుఁడు నరకగామి యగునుమహేశా.

హరిపద్మజవాసనబొ, స్తరవిభవములునుఁ దృణీకృతము లనిన మహే

శ్వర నీదృఢభక్తులకును, సురనరవిభవంబు లెంతచోద్యములు శివా. ౧౫౯

⁵అసమాణిమాదిగుణరస, ⁶రసాయనమ్ములును నిఖిలరాజితరాజ్యా

దినుఖంబులు శివసుఖమున, కసమానము లండు నీశీవైక్యలు రుద్రా.

ఆకాశము వొడగెగసిన, భూకంపంబైనఁ బంచభూతప్రళయ

వ్యాకులమైన[ను] మఱచి శి, వైక్యఁడు⁷ నిను విడిచి యొండు లాలింపఁడజా.

కులగిరులు ⁸జిజ్ఞఁ దిరిగిన, జలరాసులు మేరదప్పి చనుడెంచిన నీ

వల నెఱిఁగినదృఢభక్తుఁడు, చలియింపఁ డపారఘోం⁹సంసార[మునన్].

దిక్కులు వీడ్వడి కలసిన, దిక్కురులు మదంబు డిగ్గి తిరిగిన మఱి నీ

దిక్కెఱిఁగినదృఢభక్తుఁడు, వక్కుం ¹⁰డెవ్వరికిఁ గార్యభారమున శివా. ౧౬౩

భూతలముఁ దల్లడ్డిల్లినఁ, బాతాళము బయలుపడ్డ బ్రహ్మప్రళయం

బేతెంచిన నీభక్తుఁడు, చేతులు ద్రిప్పక[య] పూజసేయును రుద్రా. ౧౬౪

1. ముత్తమము. 2. దనార్చనయోచనం. 3. పూజలుం. 4. “శివద్రోహుఁడు నరకమందుఁబడును మహేశా.” యని కవిప్రయుక్తమగు నేమా! 5. అసమాణిమా. 6. రాసా యనములును. 7. నిన్నువిడిచియొండ్లానింప. 8. జిజ్ఞుందిరిగిన. 9. సంసారి. 10. డెవ్వరికినిం.

వేయేటికిఁ బ్రాణంబులు, వోయినఁ దమత[ల]లుఁ దెగిన భువిభక్తులు ని
 న్నాయతమతి ¹నభ్యర్చన, శేయక కుడువరు ద్రిలోక సేవితచరణా. ౧౬౫
 ఆయుధములుఁ గునుమము లగు, నాయభులు మెట్ట లగు మహామనగజముల్
 వే యేల ²గండశిల లగు(ఁ), బాయక నినుఁ గొలుచునచలభక్తులకు శివా.
 అధమము నృత్యుత్తమ మగు, నధర్మమును ధర్మమగు[ను] నాగమవిధి స
 ద్విధి యగు నిషేధమును జం, ద్రధరా భవదీయభక్తితాత్పర్యులకున్.
 త్సుశ్చస్తాదివివత్తులు, ³బత్తళి జలతపన[శీత]బాధాదులు ను
 ద్వ్యోత్తగతిఁ బొంద వెఱచు ను, దాత్రభవద్భక్తియుక్తు లగువారి శివా.
 పరపరివారిత్యము ని, మ్మరుణత్వము నిత్యయాచకత్వము నతిని
 స్థూరకర్తవ్యము నెన్నఁడుఁ, బొరయపు నీభక్త⁴వరులఁ బురసంహారా. ౧౬౯
 మరణపునగ్భవతాదు, శ్చరిత్రతాదుర్బుతా . . . .
 పరతంత్ర[తా]దు లెన్నఁడుఁ, బొరయపు నీభక్తవరులఁ బురసంహారా. ౧౭౦
 కోరరు మ(ఱ)చియు స్వర్గ, స్వారాజ్యప్రముఖనిఖలసంభూతభవా
 పారసుఖంబులు శివరస, భూరిసుఖాను⁵భవభక్తపుంగవులు శివా. ౧౭౧
 నీ పనియెఱి(ఁ)గినపిమ్మట, నీవ యె(ఱు)ంగు దని యుండు నీనిజభక్తుం
 డావంతయు నే పనియెడు, భావనఁ గైకొనఁడుఁ గార్యభారమున శివా.
 నీ పని యె(ఱి)గినపిమ్మట, నేవలనికి వ్రాలఁ ⁶డొండు లెఱుగఁడు దనకున్
 జీవన మెట్లు తలఁవఁడు, భావనఁ గేవలశివైక్యభక్తుండు రుద్రా. ౧౭౩
 మును రుద్రుండు గానియతం, డనుకీర్తింపండు రుద్రు⁷నర్చన భావ [దా].
 మ్మునఁ దలఁవఁడు సూడఁడు గా, పున శివభక్తుఁడగుమానవుండు రుద్రుండు
 జగదుపకారార్థముగా, ⁸మొగి రుద్రులు రుద్రలోకముననుండి భువిన్
 నెగడి శివభక్తు లనఁగా, నగణితముగ నవతరింతు రం ద్రాదిమునుల్.
 మతిఁ జూడ(ఁ)గ నివ్వీధ మీ, క్షీతి నిస్సందిగ్ధ మదియు శివభక్తులు వి
 శ్రుతముగ మనుష్యచర్తా, నృతరుద్రుల యగుట(ఁ) దత్త్వ వేదలదృష్టిన్.
 కాపున భక్తులు ద్రిజగ, త్పావనులు భవాంధతమనపటలవిఘ్నకున్
 ద్భావితనిజమహిమార్కవి, భావసు లవినాశు లతికృపాపరు లెందున్. ౧౭౭

1. కభ్యర్చన. 2. గండశిలలగు. 3. వత్తరి, ఇటయతితప్పినందునవత్తరి, యనుకన్నడశబ్దము
 "నత్తరి"కి బదులుగాఁ బెట్టఁబడినది. బత్తళి=నగ్నత్వము. 4. చరుల. 5. భవద్భక్త. 6. డొండ్ల
 టుంగండు. 7. నర్చింపండుభావమున. 8. నొగి.

మానిసిపైతో ల్లప్పిన, యీ నెపమున నున్నరుద్రు లీశ్వరభక్తుల్
 మానుసులె వారు లోకహి, తానేకాచారు లీశ్వరాజ్ఞాధారుల్. ౧౭౮
 మానుగ నెప్పుడు 'మన్మథ', క్తా నవినశ్యంతి' యనఁగఁ దగియుండఁగ నీ
 శాన భవత్కారుణ్యం. భోనిధి 'ననుఁ దేల్చి ముక్తి (౯) బొందించు శివా.
 దేవా నాదుర్గణములు, భావింపకుమయ్య నీకు భక్తుండ 'మన్మ
 క్తావిగతకల్పపా' యను, నీవచనము నమ్మినాఁడ నిరుపమమహిమా. ౧౮౦
 ప్రణతింప ² 'నమేభక్తా (ః) ప్రణశ్యంతి' యనఁగఁ దగినవలుకునకుఁ దగఁ
 గణనాభ భక్తచింతా, మణి రక్షింపవె యపారమహిమాధారా. ౧౮౧
 హరిసరసిజాననాదులు, సరి గా రని చెప్పు [వివిధ] శాస్త్రము లెల్లా
 సరు లీశ్వరభక్తులకును, సరియగుదురె జాతిరూపసామాన్యములక. ౧౮౨
 మండెడుమహాగ్ని ³ నుండెడు, పిండాయస్థితః బినాకిపుఘనన్నిధిమై
 నుండెడి శివభక్తులతో, నొండొకదుర్మనుజు లెనయె యూహింపంగక.
 మ్రొక్కుదురు 'లింగమూర్తికే, దక్కటిమూర్తులకు మఱి[యుఁ]దమకల్పనైక
 మ్రొక్కెద మని తలఁపరు నర, దిక్కుంజరు ⁴ లనఁగ నెగడుత్రినయనభక్తుల్.
⁵ మడఁతి గొడు కర్థ మిది యని, యెడనేయరు భక్తి నిత్తు ⁶ రేలినవతికిం
 బడయుదురు మగుడ వానిన, మృడుభక్తులు వలచిరేని ⁷ మెచ్చించి శివుక.
 మలహరుఁడు జలకమాడిన, జలములు విషములకు మందు శస్త్రప్రణసం
 కులమునకు ⁸ దీపతైలము, త్రిలోచను[ని]భక్తులకు [న]తివిచిత్ర మిలక.
 తఱిగిన⁹ తలలును నదుకును, మఱి కోసిననాలుకలును మనలక వచ్చుం
 గఱకంపు[ని]భక్తుల కని, యెఱుంగరె నద్య[ః]ప్రతాపు లీశ్వరభక్తుల్. ౧౮౬
 పుచ్చినకన్నులుఁ గ్రవ్వు(ఱ), వచ్చును దేహంబు తొడిసి ప్రసన్న¹⁰ పుండుం
 జెచ్చెరఁ దే(ఱు)ను భక్తుల, కచ్చెరువుగ శివునిమహిమ[నతి]శీఘ్రమునక.
 చేసినసుకృతము గుడుతురు, ¹¹ భాసురముగఁ గర్తు లెల్లఁ బరలోకమునం
 జేసి తగఁ గుడుతు రిందుల, నానకలము నెఱుంగఁ ద్రిభువనాధిపుభక్తుల్.
 కలఁ డీశ్వరుఁ డనునమ్మిక, కలవాఁడే శివునిభక్తిఁ గలవాఁ డైనక
 మలహరుభక్తులఁ బెద్దలు, కులజులుఁ గులహీను లనఁగ(౯)గూడదు వారిక.

1. నన్నుండేల్చి. 2. నమేభుభక్తా. 3. నుండెడు. 4. లెనంగ. 5. మడదిగొడుక
 థము మొదలని. 6. రేతిన. 7. మెచ్చించు. 8. దివతలము. 9. తలలునునదుకొను.
 10. పుండునె. 11. భాసురమున.

నియతాత్మ లనియతాత్మలు, నయవినయాన్వితములు నయవినయవర్జితము ల

న్వయజు లనన్వయజులు ని, ర్ణయవిరహితమహిము లఖలనాయకభక్తుల్.

నీచు లనీచులు పరిమిత, వాచులు వాచాలు రాత్వవశు ¹లవశులు స్వే

ష్టాచారు[లవాఙ్మనస], గోచరచరితులు పినాకికూరిమిభక్తుల్. ౧౯౨

ఆరయః ²బువ్వులకతమున, నారలు దలకెక్కునట్లు నానావిధసం

సారులు శివభక్తిమెయిన్, వారక యెప్పుడుఁ ద్రిలోకవంధ్యుల గారే. ౧౯౩

శ్వపచుండైనను శివభ, క్తిపరుం డగునేని నతఁడ ద్విజవర్యుం డా

శ్వపచునకుఁ గీడు శివభ, క్తిపరాఙ్ముఖుఁ డైనయట్టిద్విజుఁడు మహేశా. ౧౯౪

పలమెఁడుప్రత్తికి నైనను, గుల మమ్ముడువోవునట్లు గులమును బలముం

గలిమియు విద్యయు సర్వము, మలహరుఁ డగుశివునిభక్తిమహిమయ కాదే.

ఇవ్వనుమతఁ గడుఁ గమ్మని, పువ్వులలోఁ బుట్టినట్టి ³పువ్వులు గొ(అ)యే

సర్వజ్ఞ ⁴భక్తి విరహితుఁ, డెన్నఁడు నుత్కృష్టజాతుఁ ⁵డేటికిఁ గొ(అ)యే.

క(అ)కంఠభక్తివెలిగా(ఁ), గొఅ గా వెవ్వియును నవియుఁ గొన్నిటినాల్గుల్

మ(అ)సింఠకూడు వెట్టిన, మెరయలక్రియమెరచుమీనమెడుకులమెరపుల్.

భవభావరజోదూషిత, లవుమచుజులబుద్ధిసనిత లగణితదినముల్

శివభావపుణ్యజలముల, నవగాహనసేయకున్న నశుచుల కారే. ౧౯౫

పుట్ట నని చచ్చి చా నని, పుట్టెడు ⁶పువ్వులువిధమునఁ బురహరుభక్తిన్

ముట్టనిమనుజులు నచ్చుచు, బుట్టుచునుండుదురు ⁷ముక్తిపురి కడ దవులన్

పూజింపుఁడు పూజింపుఁడు, పూజింపుఁడు శివుని భక్తిఁ బూజింపుఁడు మీ

రోజుసెడి నడవకుండుఁడు, రాజులు రట్టల్లు నగుట రా వెల్లిటికిన్. ౨౦౦

అవిరలనిష్ఠావృత్తిని, భవదీయార్చనలు సేసి పడయుసుఖంబుల్

నవిశేషభక్తి భక్తుల, ⁸దవులంగని మ్రొక్కునతఁడు దానును బడయున్.

కని మ్రొక్కుఁడుశివభక్తుల(ఁ), గొనియాడుఁడుమీఁదనుగతి(ఁ) ⁹గొనవలసిననా

ల్లనినాఁడూరకయుండుఁడు, మనుజులు ¹⁰దెగఁడకుఁడు వారి హుండ్రేయనిన్

¹¹అనఘులఁ గేవలభక్తులఁ, ననుషక్తిం గని “నుదూరమపిగస్తవ్య”

మన దర్శించిన(ఁ) జాలదె, గొనకొని శివుఁజూడ వే(అ) కోరఁగ నేలా.

1. లవశులసివిష్టాచారులుగోచరభరితులు. 2. బుద్ధుల. 3. పువ్వులు. 4. భక్తివిగహితులం దెవ్వండు. 5. డేంటికిం. 6. పువ్వులు. 7. విముక్తిపురికడవులన్. 8. దవులంగని. 9. గనవలసిన. 10. దెగంగడపండువారి హుండ్రేయనిన్. 11. అనఘులం గేవలభక్తులు.

ప్రేరింప నీవుభక్తుం, శివరములు మనముతోను జరిగింపుడు చా

గాలుక కనివోం బొగగని, యాలలెట్లయు జన్మ మనఁగాఁ దగునే. ౨౦౪
తెగిడిన ముగ్గురు లగుఁ గడుఁ, బొగిడిన ముగ్గురు లగు వారిఁ బురుషోత్తములకా
యగ దేకవిధునిభక్తులం, బొగడరె కృతఃపతు లగణ్యపుణ్యోనయులకా. ౨౦౫
శ్రీ మునుఁ గలమును శీలము, నాయుపు నష్ట మగుఁజతిరయింబున ముక్తి

ప్రియుత్తుల తివరత్తుల(౧), బాంతుక నిందించునట్టిపాపాత్ములకా. ౨౦౬
పరెకలయన నేర్పున, నేయె ననియించియుండు నిల శివభక్తుం

చా జేరింబున నాచూ, నాచూ ననియించియుండు హరితత్త్వంబుల్. ౨౦౭
శివభక్తులయుండెడిచో, కవిముక్తవేత్త, పమంబు రక్షక శ్రీతికా

శివుఁ డెవ్వడు నుండు జగ, త్పుచ్చిల్ల మగు నదియ నర్వహహహంబుకా,
కమఁగడి(౨)దిపాపము నర(౩), నొడిగివయనక నలఁచికొనఁగ దుర్బలుఁ డైనకా

మృదుభక్తులయొక్కటఁ జరి, తనయకరుదీక్షను నీర్లుద్రామింఁ బాయకా,
స్ఫుటశివతాంత్రికుఁ డెవఁత, కుటిలాత్మకుఁడు భరియంచుకోత్రము నెల్లం

కటకుగలఁబయ్యుమాచ, స్థిరులయభావముకల ముక్తి కారణ మగుటకా. ౨౧౦
ఓజ సేవినమమభక్తుల, నోటకు రాఁ జేయ శివుఁడ యొకయఁడు నిక్కం

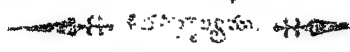
బోడ సేవీ నమమభక్తుల, నోటకు గాఁ జేయ శివుఁడ యొకయఁడు జగతికా. ౨౧౧
భువిఁ బ్రాణరంజముకరుఁము, శివభక్తుఁ డెవ్వఁ డెన్నిచేసిన(౪) దవ్వుల్

రలిననన్నిధి కారణమున, శివశాస్త్రపురాణవచనసిద్ధాంతగతికా. ౨౧౨
అధికాపరాధకృతమున, శివభూంకర్మం దెవ్వఁడేని నగుశివభక్తుం

జఘన ప్రాప్త్యుదాదిభమున, ఎథకు నసర్వుండు వేదవాచులవృద్ధికా. ౨౧౩
తా లోకకళివలీళానన, కారణమున నెట్టి10దైవం గడుమామ్యలు ని

ప్రకాశము కనుకు శివా, చాంక్లిత పదపదయు శివరతుభక్తుల్. ౨౧౪
మా 11కెమీ ధన్యు. కని, చేతోక శివాజ్ఞ మీ(త్ర)చననడచిన నీ

12లోకమున మాన్య లగుదును, గా కెమ్మ దురయ్య శివునికవిలియాసతఁగుల్

చవి కొంగి లోభమున నం, భవంపకయు పన్న మొందుభంగిని యొండెం
నవిలి మల దేహులకు భవి, శివనిర్మల్యంబు గడునిష్కర్మము గుడుటకా. ౨౧౬

1. మతులయగణ్య. 2. శివభక్తులయుండెడి. 3. మందేధికశ్రీతికా. 4. పలుపలి. 5. భువి
ప్రాప్త్యుం. 6. శివసన్నిధింగారణము. 7. అధికాపరాధి. 8. అపమాంస్సంధెవ్వం. 9. కాశనమున
కారణమున. 10. ప్రస్థంగడుభూత్యులనిర్మాణభముం. 11. మాకేమి. 12. లోకమునకమాన్య.

ధరణి నభక్తులకు మహేశ్వనిర్మలావ్యభాగసంస్పర్శనత

ధరణి¹నమాలోకనపద, పరిలంఘనవిధులనంతపాపముఁ జేయుకొ. ౨౧౨

క్షితి నాత్త జేహ మనదూ, పితప్రదేశంబు రోయుఁ జెందఁగ నరుఁ డె

ట్లతనిగతి²రోయు శివుఁడును, మతి నిర్మాల్యులబుఁ గుడుచుమలయుతుఁ³జెందకొ

నిర్మలపదార్థ మగుటను, నిర్మాల్యం బనఁగ నెగడు[నీ]నిర్మాల్యం

బర్హిలి(౯) గుడుతురు భక్తులు, కర్తవ్య మగుట మోక్ష⁴కాంక్షులు రుద్రా.

గురుకృతశివ⁵దీక్ష మెయికో, విరహితమలరదేహు లగుపవిత్రులు భక్తుల్

హరనిర్మాల్యము గుడుతురు, పరమేశ్వరునందు దానభావముతోడకొ. ౨౧౦

భవదోష⁶విభూతార్థము, శివభక్తుల నియతినిష్ఠఁ రిజ్ఞానుభక్తికొ

శివనిర్మాల్యము గుడుతురు, శివశాస్త్రపురాణవచనసిద్ధాంతగతికొ. ౨౧౧

నిరతిశయ⁷భావనిష్ఠా, పదు లగుభక్తులకు దానభావమున మహే

శ్వరనిర్మాల్యము గుడుచుట, పరమశివాచారధర్మపథము ధరిలికొ. ౨౧౨

ఆకునుఁ బువ్వునుఁ గాయయు(౯), బ్రకటముగ నన్నపాన¹⁰భక్ష్యవధముల్

శ్రీకంతున కర్పించక, చేకొనుటలు మనస్థమాంససేవన గాజే. ౨౧౩

— శివదీక్షితుఁడు. —

స్వార్థపరార్థశివార్చన, మర్ధిని శివదీక్షితునకు నగుఁ జేయుఁగ న

త్యక్తి[ము] నిర్లభకంబుభ, యార్థంబు నదీక్షితునకు నర్చన మెందుకొ. ౨౧౪

విను పేదశాస్త్రములు చది, విస మఱియు నదీక్షితునకు విహితము గాదం

ట 11నదీక్షితున కభక్తుని, కిని శివలింగంబు ముట్టఁ గ్రియగాదు విధికొ.

వెలగొని యదీక్షితుఁడు జే, వలకుండనఁ బూజచేసి పర్వించుమెయికో

మలహరుని¹²దీక్షితుఁడు జే, వలకుఁ జెలుంగంగఁ [జేయ]వలయును దీనికొ.

భువి జన్మాంతరసంస్కా, రవశంబున సహజభక్తిరతి పుట్టి శివుకొ

ధ్రువముగఁబూజించుమహో, త్సవనకునీశ్వరుఁడుగురువు¹³శాంభవదీక్షకొ.

శివుఁడు¹⁴గురుండుగ భజన, మ్మవితదృఢభక్తి జేయునట్టి¹⁵శివజ్ఞా

నవిదుఁడు¹⁶దేవలకుఁడు గాఁ, డవు దీక్షితుఁ డుభయపూజ కర్హుఁడు జగతికొ.

-
1. సమలోకనపదపరిలంఘనవిధులునంత. 2. రోయుండుశివు. 3. బండుకొ. 4. కాంక్షలు. 5. దీక్షితిమెయికో. 6. దేహములగునపవిత్రులు. 7. విభూతార్థము. 8. నెక్కొను. 9. భవతనిష్ఠా. 10. భక్ష్యవధ. 11. నదీక్షితునకునభక్తినిశివలింగమంబు. 12. దీక్షితుఁడుండే. 13. శాంభవి. 14. గురుండుగురుండుగ శివాభజనమవిధికొ. 15. శివాజ్ఞానవిధుండు. 16. దేవలకుగురుండుగాఁ.

క్షీతి శేకగురునిచే దీ, క్షీతులెల్లను ప్రాత లంఘన కృతులందును ద
 త్పుతు లగుట(ఁ) జేసి తద్దీ, క్షీతనుతులకు దీక్షవలయుఁ గృత్రియోగ్యతకుఁ.
 జనకాదులు చేసినభ, ర్ననియోజిత యైనకన్య మానుగ శివభ
 క్తున కీప్రచ్ఛ విరోధికిఁ, 1జన దీయం బడయుభక్తి సన దెడ నుడుగఁ.

— శివభక్తుఁడుకాని పతి. —

శివభక్తుఁడ వగు మని పతి, కవిరతమును బుద్ధి చెప్పనగు శివభక్తిం
 దవలిన2సతి కతఁ డొడఁబడఁ, డవు నేనియు సతని మీఱ నగు భక్తిమెయిఁ.
 పురుషునకు భక్తి లే దని, పురుషేచ్ఛకు నడవ(ఁ) జనదు పురహరుభక్తిఁ త్రిఁ
 బర(ఁ)గునతి పురుషుమీ(టి)యు(ఁ), బురహరుఁగొలుచునది నిత్యమునవిడిచిన
 పురుషప్రతికూలత్వ, స్థిరదోషము సతికి దుర్గతిం 3జేయుదు త
 త్పురుషుఁడభక్తుఁడయేనిం, బురుషునిమీ(టి)యునుశివునిఁబూజించు నెడఁ.
 అననూయయు నాలాయని, యనుమునిభార్యయు 4నిజాధిపాత్రమవృ
 త్తిని శివునిచే నభీష్టము, అనూనముగఁ దొల్లి నడచి రచలితభక్తిఁ, ౨3ర
 వినువక యిది కారణముగ, ననమేక్షయు సచలభక్తి సర్పించుటలో
 ననవృశము లనృధర్మము, లసారములు ద్రీన్విబోలవం ద్రాదిమునుల్. ౨3గ
 స్వాభావికములు దురో, భాభానము నీదుకరుణ నగునంతకము
 న్నేభంగులఁ బొగడిన శివ, నీభక్తులమహిమ యెఱుంగనేర్తురె మూఘుల్.
 సర్వజ్ఞ రాజశేఖర, సర్వేశ్వర యనుచు నొకపితౄచముఁ బొగడఁ
 సర్వజ్ఞ రాజశేఖర, సర్వేశ్వర 5యనుచు నిన్ను జడబుద్ధి శివా. ప్రహిఁ
 జడమతు లల్పమ యె(టి)ఁగెడు, నెడ వారలు శివునిమహిమ యెఱుఁగుదురె
 జడనిధివెడల్పులోతును, గడు నెఱుఁగునె నూతిలోనికప్పులు బుద్ధిఁ.
 6నెఱిఁజదువులెన్నిచదివియు, నెఱుఁగరుజడమతులుశివుని7నిట్టిదకాదే ద్రుష్ట
 యెఱుఁగునెవంటకములచవి, యెఱుఁపుగమ(టి)యందమెల(ఁ)గుచుండెడిద
 వేదపురాణము లె(టి)ఁగిన, దోదితుఁ డగుశివుని నెఱుఁగనోపరు పాపుల్
 మేదినిఁ జూచియు, శిబూర్వని, శాదిత్యునిఁ గౌశికంబు లనునవి గనునే.
 మానక చదువులు చదువుచు, వానికిఁ బ్రతికూలుఁ డైనవానిని శివు ని
 త్యానందు నిన్ను గొల్పిని, మానిసిగాడ్డియలు భవి సమాన్యుల కారే.

1. జనదీనిం. 2. పతి. 3. జేయుదు. 4. నిజాధిపాతి. 5. యనుచు. 6. నెఱుం, 7. నిడద. 8. నడోదితు. 9. బగలుదికా.

2. కైవల్యపు చోకమీనాం, ననుఁ దోకపాథ్యులను తొక్కవైచును (1) త్రిగుణాం
తకుభక్తవత్తు నిజబా, తీకవృష్టాంతప్రసిద్ధిః స్త్రవః గణితే. 200

— శ్లోక ముద్రాణు, యజ్ఞా —

జ్ఞాని యగువాఁడు భక్తిని, కీర్తించు వగు[నేని] ముక్తి కెందుచును వస్తువతి
జ్ఞానము గలిగినఁ బ్రాప్తునె. మానవతః గోలుచున్న మానవుని శివా.
గజశాస్త్ర మె(తీ)గివంతన, గజాశిరోబాణము సేయంగానన్ను బ ని

న్ను సచ్చేష్టినె నె(తీ)గియు, భజయింపక ముక్తి నవయ భావము గానే.
ఏడవదని శివజ్ఞానము, దొంగలి సన్నుతమును విడిచి మనహంకారం నిట్టుకొనా.
బుడిగి తను మ(అ)చువలయు, వృక్ష(1) గొల్పిగలంబును శ్రియలమెయి
వేవరక శ్రీయాశలస, న్నాన్యనము గావించి శ్రీయల నానావిమయ

2. వ్యాసంగ మునుగునంతకు, వాసనమై నిమ్మ గొలువనలయు ముసేశా.
శ్రీయ లుడిగి దొంగి వ్వు యా, రయ వివ మును లును గున్న గొల్పాంధులుగ,
త్యయవిరిహిరాత్మగతలిపా, నయుతాత్మందాతముభయ శ్రవ్యులగురై. 201
శ్రీయలెతీగియె(తీ)గియుడిగిన, యుక్తియుక్తుండుపతితుఁడనబడు(1) శ్రీయ
శ్రయమైవయహంకారము, శ్రీయగొల్పాంధులుగిచ్చన శ్రీయ లుడుగిలివా.

ఏ ననియెనునభిమానము, [వాసుగ] బిరుదుచుగుటయు విన్నయలనుచా
నీనములై పినుఁడుచుగు[ను], దానై యుడిగెద వనంగ(1) వనమ ముసేశా.
ఉన్నతసముదితనిజసం, సన్నాభ్యంతరశివైష్ణవభావానుగతిం 202

దనై(అ)గమ(అ)చునంతకు(1), బన్నుగఁ బూజింపవలయు బాహ్యమున
పారిఁ దునుకు, దాన శ్రీయ లవి, నిరంతరాభ్యాసవశ్యతాంతరః

కరణవిశుద్ధశివైష్ణవ, స్ఫురణత జ్ఞానప్రలిసబుద్ధికి రినుడుగుకా. 203

ఏ నని యెలు(1)గుట మ(అ)చి శి, వానందానుభవమగున్నఁ జగునంతకు ము

న్నే మడిగెద నని బాహ్యవి, తానలివారాధనము దగ బెడ నుడుగి 204
లంగం బగు? నాభ్యంతర, మంగజహయనకుఁ బ్రధాన మగు బాహ్యం బా
యంగప్రధానములతో, వంగమ శేషాని ప్రధాన రిమగునే విడువక. 205
అంగాభ్యంతరవిధమున, వంగజహయఁ గొలిచి ముఖ్య మగు బాహ్యవిధికా
లింగాత్మతి శివు(1)గొలువని, వెంగలిమానవులకంటె శివెడగులు గలరే.

1. సంస్థానముగానిచ్చు. 2. ద్యాసంగ. 3. రాంగాధుడు. 4. పాపాత్ముండుభయభక్తుండు.
5. సంపన్నశ్రీం. 6. నుడుగక. 7. వశ్యంతర. 8. మగునేనివిదుభక. 9. వెడగులు.

సాంగముగా వేసములకు, భంగిన వేదాంతములకు బ్రహ్మాదులకు

లింగస్వరూపినిహిత, గంగాభరణాన మోక్షం గంగా వలమగునే. ౧౫౫
వనబాసనవనజోదర, పనకామలు ముఖ్య బాహ్యసంతాన్వికము సే

సీనవారు గారు తక్కుటి, పినుగులు బాహ్యంబు విడిచి పెట్టయ్యె. ౧౫౬.
స్థిరముఖ్య బాహ్యపూజా, కరణము లేదయ్యెనేని గోణకృతాభ్యం

తరవిధి నైనను భక్తిం, బరమేశ్వరుఁ గొలువకునికి పాపము గాదే. ౧౫౭
పరమహితయతోక్తాభ్యం, తరచిపూజకు విడిచి యేన దైనను పని చే

పుర మగునాస్తిశ్యమతిక, హరుఁ గొలువనినకుఁడు పతితం దనఁబడుజగతిక.
అవిశల జేవాసురనర, నివహనదాపూజనీయనిత్యోశ్శసన

చ్చివలింగపరాజ్ఞానమా, నవసంభాషణము తెల్ల నరకార్థ మగుక. ౧౫౮

— ౧౫— బాహ్యపూజ చేయవలయును. —

ఒకలు గుడి యంతరాత్మయ, ఒకరుం దనుపలుకు లుడిగి భక్తిని గుడియే

గుడియనియు, లింగమూర్తియ, ఒకరుం దని గొలువకునికి పాతకముశివా.
వేదోక్తనిహితకర్తను, హోదేవార్చనవిహీనుఁ దగుపాపంజిం

గా దెదురఁ జూడఁ జూచిన, యాదోషము వోనఁ జూచునది భక్తులకుక.

శివసమయంబున కెడరెడు, నవినీతుల రెంత పెద్దలైనను మ్రొక్కుక

శివభక్తులకును దగదగ, క్కువించారుల మ్రొక్కు [లెపుడు] గొనఁ గాదు శివా.

కా దప్పుఁగొనఁగ నష్టి, గా దీఁ గొనఁ గాదు గాదు కనఁ దమలో నా

ష్టాదమునఁ బలుకఁ గాదు మ, హోదేవపరాజ్ఞాత్ములగుపతితులతోక.

కాదు సమశయ్య(౧) బొంక[౦], గాదు సమాసమునందుఁ గదియఁ 4 జరింపం

గాదు సహోవాసమును మ, హోదేవపరాజ్ఞాత్ములగుపతితులతోక. ౧౫౯

చేతో బాశవిమర్దన, భాతిగ నినుఁ గొలువనట్టిపాలమునకు సం

శ్రీతిని గుడువం బెట్టిన, పాతకు యమనంజనంబుఁ దప్పదు రుద్రా. ౧౬౦

... నించుక చేని నాస్తికస్థితివిషయా

ధీనదురాచారికి యో, గానందము గలుగ నేర్పునయ్య మహేశా. ౧౬౧

కా దతని వేడి కుడువం, గా దతనికి(౧) గుడువఁబెట్టఁ గాదు భజింపం

గా దీఁ గొన దానమును మ, హోదేవపరాజ్ఞాత్ములగుపతితులతోక. ౧౬౨

1. ఒకరుండు. 2. తరపూజనమువిడిచియేనదైనవనని. 3. గడరెడు. 4. జనింపక.
5. వాసమునునుహో.

ప్రేమితనిరతిశయంబుగ, శివయోగరసానుభవవిశిష్టనుభంబున్

1 దవిలినయోగులు విషయో, ద్భవనుఖలేశంబు మ[అ]చి తలఁతురె రుద్రా.

2 ని స్నేఱుఁగుచుఁద స్నేఱుఁగని, యన్నఁడు శివయోగమగున్ డనఁబడ [మదిలో]

నిశ్చునుఁ దన్ను నెఱింగెడి, యన్నఁడు శివయోగమగున్ డనఁబడును శివా.

ఎదవక యష్టాంగంబై, షడంగమై యొండెఁ బర(ఁ)గుశంకరయోగం

బెడయుడుగ కభ్యసించినఁ, గడుకొని సంసారవార్ధిఁ గడునఁగవచ్చున్.

అష్టాంగయోగభక్తి న, భిష్టఫలప్రదుఁడ వైన యీశ్వర నిన్నుం

దుష్టి ననఁ గొలిచి ముక్తివి, శిష్టనుభావ్యు లగుటరుదె శివయోగాఖ్యుల్.

శివయోగిదర్శనంబున, నపు గంగాస్నానసమమహాపుణ్యఫలౌ

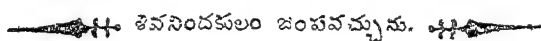
త్సగతి 3 తత్సంభావణ, నవినయవిధి నకలతీర్థనత్ఫల మడరున్. ౨౨౨

వేదవిదు లైనకోటిమ, హీదేవోత్తములు గుడిచి యిచ్చుఫలంబౌ

హ్లాదంబున శివయోగికి, నాదట భీశంబు వెట్టినంతన పొందున్. ౨౨౩

శివయోగిశిరంబున[నే], శివుఁ డెప్పుడు నుండు నని విశేషప్రీతిన్

శివయోగిఁ జూచి సాక్షౌ, చ్చివుఁ డని కడు భక్తిఁ బూజ నేయఁగవలయున్.

శివనిందకులం జంపవచ్చును.

ఘ్రవముగ నర్పిప్రాణుల, నవశ్యమునుఁ జేయకుండునది హింస మదిన్

శివనిందకు లగుపావుల, నవిచారితృప్తి(ఁ) జంప నగు నీశానా. ౨౨౪

శివనిందావిషయం బగు, నవమానము సెప్పునట్టి⁴యప్పు న్నకముల్

అవిచారరంబునఁ గాల్పుఁగ, నపుఁ జెప్పెడివాని(ఁ) జంపనగు నీశానా. ౨౨౫

శివనిందారతు(ఁ) జంపిన, జవమ(ఁ) తత్కారణమునఁ జచ్చిన నీరెం

డువిధంబుల నీశానా, ణ్యవశంబున ముక్తిఁబొందు నరుఁ డీశానా. ౨౨౬

శివ నీతదర్శమొండెను, శివభక్తార్థంబయొండె శివివిద్యాచా

ర్యవిషయమొండెను జీవ, మ్మువినన్దించి[న]నరుండు ముక్తుఁడు రుద్రా. ౨౨౭

నంతృతశివ నీభక్తికి, సంహోమతి వక్రులైన సప్పుడ 5⁶ తే నీ

ప్రం హస్తవ్యా⁷ యనుటను, సంహరించుటయ పథము జనకుల నైనన్.

పావనమై[న]శివజే, త్రావాసమునందు నొండె ననశనవిధిమై

శివత్యాగము చేసిన, భూవినుతుండు మోక్షునసవిఁ బొందు మహేశా. ౨౨౮

1. దగిలిన. 2. నిస్నేఱుగించున్. 3. దత్ఫలభావణ. 4. సప్తస్థకముల్. 5. తచ్చి ప్రంహతవ్యాసాన సం. . . జనకులైనన్.

శివతీర్థములో నొండెను 1శి, వాఙ్మలో నొండె[దాను]జీవత్యాగం
బు విధించినమానవుడును, భవత్పసాదమున ముక్తిఁ బడయు మహేశా.

—॥ చచ్చిన శివభక్తునకుఁ బరలోకవిధులు వలదు. ॥—

ఎందును శివార్థముగ వృత్తి, బొందినపుణ్యాత్మబంధువుత్తాదులకుఁ
బొందదు సూతక మతనికి, వందురి పరలోకవిధులు వలదు మహేశా. ౨౮౨

వెండియు శివార్థమృతునికి, నొండొకపరలోకవిధులు నొడబడిరే వా
రొండుడిగి యథాశక్తిం, బండుగ సేయుదురు రుద్రభక్తులకు శివా. ౨౮౩

పితృలోకవిష్ణులోకము, లతిక్రమించి శివపురికి సరిగడుభక్త
ప్రతలికిఁ బితృమేధక్రియ, లతిశయముగఁ జేయునాతఁ డజ్ఞాడు రుద్రా.

అంతకరిపుభక్తుని దే, హంతంబున నతనియర్థ మాగమయుక్తి
సంతతి గలిగినఁ దత్పతు, సంతతి కీదగదు శైవసంతతి దక్కక. ౨౮౪

—॥ శివాపచారులకు శివ. ॥—

సకలామరదైతేయ, ప్రకరనదారాధ్యమానపాదాబ్జభవాం
తక నీభక్తులదుర్గుణ, శకలంబుల వెదకువాడు చండాలుఁ డవా. ౨౮౫

శివ నిన్నును వేదములను, శివభక్తుల బ్రాహ్మణులనుఁ జెడనాడెడువు
ణ్యవిహీనుఁ డధోగతిఁ బడి, యవింశనరకాగ్ని 4 బాధలందు మహేశా.

శివభక్తులఁ జెడనాడెడు, నవినీతుఁడు ఘోర రారవాగ్నులఁ బడి 5యా
రవితారకమును గాలుచు, ధ్రువముగ వాచటచుచుండు దురితారాతీ. ౨౮౬

6 వెలువక నీగుడిలోపల, గుఱుకొని యాలావుపెట్టుకొని యుండెడివా
దటి జముదూతలు గుక్కలఁ, గ(అ)పింతురు మూటకట్లు గట్టి మహేశా.

ప్రమదానంగతి చేసిన, నుమిసిన మ(టి)కాళ్లు సాచియుండిన శివగే
హములోనఁ జూడమాడిన, నమితమహానరకబాధ లందు మహేశా. ౨౮౭

పావలు(౮) జెప్పులు దొడుకొని, దేవ శివాలయములోనఁ ద్రిమ్య(ఱు)పావులే
వా విడిచి నిగళిబంధము, తో వాచటచుచును గాలుదురు నరకాగ్నిక.

కుడిచిన నీల్లాడిన మ(టి), గుడిలోపల నలు(౯)గువెట్టుకొన్న 7నభీష్టం
బడుగఁగ(౧) నవ్విన దుర్గతి(౮), బడుదురు బాధలను సధికపాపాత్మ లజా.

గుడిలో ముద్దలు లడిచిన, గుడిలో వెండ్రుకలు వాచికొనినను నెపుడుం
గడువె(అ)వక విహరించిన, గడుసరి నరకాగ్నిశిఖలఁ గాలు మహేశా. ౨౮౮

1. శివజ్ఞాలో. 2. త్రిందిపుత్తా. 3. పురికరిగడు. 4. బాధలందుదురు మహేశా. 5. యీ.
6. వెలువక. 7. అభీష్టం.

అలిగిపోవడం నీవత, గతభయము [శివ] శివోపకరణప్రవృత్తి

1 ప్రతీతులుగాళ్లం దన్నున, నతకడచినద్రోహి తాంవాగున్నల గాలుకా.

2 మృత నీతోటలపువ్వులు, ముగించిన ముగిగాని గోసి మూర్ఖున్ననరుల
కడు, గానిననూమంత్రో, నడనగబడి సరకగాన లండుదురు. శివా.

3 శివ నీతోటలలోనల, శివగృహములలోననాండె శివమున 4 మూత్రా

ద్యవకార్యంబులు చేసిన, యవనీతుడు భూతకారవాగున్నల గాలుకా.

ఉత్తమకులనిద్యాగుణ, 5 విత్తోద్యోగాదిసకలవిషయము లెల్లకా

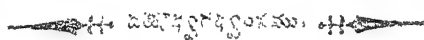
6 రిక్తియ బుద్ధి, దలంప ను, దాత్తభవద్భక్తి తేనియధములకు శివా, 3002

కులమునుగలిమియు, త్రాయము, గలిగియుచుటిముక్కు తేనికాంతముపోరం

గులమును గలిమియు, త్రాయము, గలిగియు శివభక్తి తేనికాంతముపోరం

శ్రీరమణార్చిత దురితని, వారణ సిద్ధి తేని వారల విద్యా

చాకకులనాపనంచన, లారయగా నిష్కలంబు లన్నియు రుద్రా. 3003

సురమునివైదికమతను, స్థిరముగనప్రప్రహవతి యొనర్చినవి

స్తవస్త్రీయ దేవభవ, ద్వింహితముగ దేసికాచ విధులక నాండె. 3000

వేదములు ప్రమాణములుగ, నాదిన యెడబడియు వాని సతకడచి భవ

త్వాదమతి విడిచి రిచెడియను, నావరి దతుండు నీరభద్రునిచేత. 3000

అలరియె శివుఁ బలికిన, పాలనుఁ డని పినిసి వీరభద్రుఁడు పాలా

భీలవిలోచనదహన, జ్వాలల మును నకుజన్నసాలను గాత్రెకా. 3002

9 భూతములు దర్శిత్రాక్షను, హోతలమెక లంట(1) గట్టి యూపంబులతోఁ

ద్రేతాగులు యూగాశ్వము, భూతేశ్వర గంగలోనఁ బోవైచె నబా. 3003

ఆమిషము(2) గొని రుద్రుని, రోమజగణపతులు చరుపురోడాశమహా

హోమద్రవ్యము లెల్లను, నీమహిమండేసి దతునిం జె(అ)చి రబా. 3004

ధర్మాదినదన్యులు శివ, ధర్మ(10) విహీనుండు వైవదతునినభలో(1)

జేర్చెడి భూతములచే, దుర్గదులై కొట్టునడిరి దురితారాతి. 3005

ఎలుకల నడచినవిధమున, నలయక దత్తోభ్యసమున కనినచ్చినసా

ధుల మునుల నడిచి చంపి, గలహంబునఁ బెరిగి ప్రమథగణములు రుద్రా.

1. ప్రతీతులుగాళ్లం. 2. మృదునితోంటు. 3. శివునితోంటు లోపలి. 4. మూ
త్రోవ్యంకార్యం. 5. విత్తోద్యోగాది. 6. రిక్తినియబుద్ధి. 7. వారలు. 8. చెడియును. 9. భూత
లములు. 10. విహీనుడైన.

కలియుగమునఁ బోరులచే, బలిమిఁ గులస్త్రీలు వడ్డభంగిన హార నీ
 కలుషమున నమరననితలు, వెలయంగాఁ జెడిరి భూత బేతాళురచేక. 302
 1గోకులముచు గోపాలకుఁ, బాకులమునఁ 2దోలునట్టు లమరుల నెల్లం
 జేకొనక తోలి సంపెచు, హాకోపుఁడు వీరభద్రుఁ డలిబలుఁడు శివా. 303
 మూరారిద్రోహునింటిక(1), చేరంటమునన్చి తనుచుఁ బెలుచను గోసెన్
 వైరమున నదితముక్కును, భారతి3నాసికయు వీరభద్రుఁడు రుద్రా. 304
 ఆలరిదయునినోమున, కేలా చనుదెంచి తనుచు నీశానదిశా
 300

నిస్కరముగఁ బ్రనుభవగా, ప్రవృత్తుడై నెగడువీరభద్రుఁడు దారా
 జ్యేష్ఠునిఁ జంద్రునిఁ బాదాం, గుప్తంబున ధరణిఁ బ్రామిఁ గోపమున శివా.
 4చతుశ్చిరంబును రణజయ, శిఖావిధి యజ్ఞపురుషుశిరమును 5దునిమెన్
 దక్షాధ్వరంబులోఁ బ్రతి, పక్షక్షయకారి వీరభద్రుఁడు రుద్రా. 301
 నడి మృగహుదము(6) గైకొని, చెడిపా(తె)మయజ్ఞపురుషుశిరము దెగన్త్రే
 త్తికొన నెసి చంపెనుఁ, గడువీరుఁడు వీరభద్రగణనాథుఁ డజా. 303
 స్వాహాపతిభామిని యగు, స్వాహాంగనముక్కు నెవమచనుమొనయుఁ దగన్
 సాహసముతోడఁ జిదిమిన, బాహుబలం బొప్పె వీరభద్రునకు శివా. 304
 స్వాహాపతిఃజిహ్వా శివ, ద్రోహునిజన్మమున నాహుతులు గొన్నది7యన్
 ద్రోహమునఁ గోసివైచెను, బాహుబలుం డైనవీరభద్రుఁడు రుద్రా. 305
 పోలఁగదక్షుఁడు సత్త్రియ, మేలని చేయుటకు నశ్వమేధము గీడై
 తోలాహల మయ్యెఁ గ్రియలు, సాలఁగ శివభక్తి లేకనహజము లగునే. 306
 కర్ణఫలదాత త్రిజగ, నిర్దాతమహేశ్వరుండు నిఖిలపశు3వ్రా
 తముల కధిపతియనిక్రియ, 9లిన్ములఁ జేయునది మనుజు లీశ్వరభక్తి. 307
 ఆహరిను రేంద్రముఖ్యును, ధాహారుల 10నెల్ల నిట్లు లత్యుద్ధతిమై
 దేహములు గోసివైచిన, బాహుబలం బొప్పె వీరభద్రునకు శివా. 308
 ఆహవమున[ందుఁ]11దెగియ, య్యాహవనీయాగ్నిఁ బడియె నట విష్ణుశిరం
 బాహా నీకింకరునకు, బాహుబలం బొప్పె వీరభద్రునకుశివా. 309

1. గోకులమునం. 2. దోలునట్లుమరుల. 3. నాసికము. 4. చతుశ్చిరంబును. 5. మేనుక. 6. జీంహ్మయ. 7. యాను. 8. ప్రాతముకాల. 9. లిన్ముకల. 10. చెల్లనిట్లుచ్యుద్ధతి. 11. దెగియా.

—॥ ప్రశయవర్ణనము - గణాధిపులయాటలు. ॥—

కర్తృత్వయంబు గామిని, నిర్మలమోక్షంబు లేమి నిఖిల¹పశువా

తమ్ములదుఃఖంబులు గని, నిర్మింతు లయంబు గొంత 2నివృత్తికి శివా. 3.20
కరుణా³కరుణప్ర గావున, విరచితబహుజీవరాశి⁴విశ్రమహేతు

స్థిరమలనిఖిలజగత్సం, హరణము గావించు కరుణ 5నతిమహిమ శివా. 3.21
ప్రమథులు రుద్రులు⁶మణి⁷భూ, తము లనఁగాఁ ద్రివిధ⁸మూలదశములతోడ⁹

సమసుప్తి¹⁰నాథ నీగణ, సమూహములు సంహరించు జగములురుద్రా 3.22
కుమ్మరి దరిగొల్చి¹¹ని, చ్చిమ్ముల నావంబుకడవ లెల్ల 10దరికొనం

గ్రమ్మగతి నజాండంబులఁ, బ్రమ్మ భవన్నేత్రసహి¹² ప్రశయమునశివా. 3.23
భవమద్భుతనిటలేక్షణ, భవజ్యంభితనిటలనహి¹³ పద్వ జగద్వి

ప్లవహేతు వయ్యెఁ బ్రమథుల, కవిరళనుఖహేతు వయ్యె నదియె మహేశా.
లోకంబులు ప్రశయాగ్ని¹⁴శి, ఖాకలితములై తదగ్ని¹⁵ గాలఁగ(ఁ) 11బ్రమథా

నీకములు వెరి(ఁ)గి యాడుమ, హాకాముదిఁ దేలియాడునట్లు మహేశా.

త్ర్యంబక నీప్రమథగణా, డంబరవిభవంబు గడు నొడంబడ సంహ

రంబు¹⁶నువర్ణన సేయఁగ, లంబోదరవణ్ణుఖాదులకు నరిది శివా. 3.24

సనముద్రద్వీపాచల, వసుమతి వడి మీఁది 12కెగురవైచి సనత్త [శివా.

త్రసురావాసా¹³కాశము, వెనఁ గ్రిందికిఁ దివురుఁ బ్రమథవిభుఁ డొకఁడు
కడు మండెడుబడబాగ్నిం, 14దడయక వడిఁ గూడఁ దిగిచి తననుదుటను బా
ట్టికొని యానందంబున, వెడ సోలుచు నాడుఁ బ్రమథవిభుఁ డొకఁడు శివా.

సకలసముద్రజలంబులు, నొకగణనాయకుఁడు ద్రాగి 15హ్రాబ్బని త్రేస్సు¹⁶

సకలగ్రహతారకములు, నొకగణనాయకుఁడు వాటి నూదు మహేశా.

ద్వీపము లేడును జక్ర, వ్యాపార¹⁷విధమునఁ ద్రిప్పి వైకురు వా¹⁸ట్ర

నీపంపునఁ గొందలు బహు, రూపులు గణనాయకులు విరూపాక్ష శివా.

యమమహిషశృంగములు నిం, న్రమహాగజదంతములుఁ బ్రతాపముతోడ¹⁹

సమసుప్తి దుస్థికొని నీ, ప్రమథులుఁ దాలములు వేసి పాడుదురు శివా. 3.25

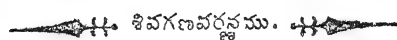
పడవేసిమృత్యు¹⁷దేవత, మెడ¹⁸మడమలఁ ద్రొక్కి దాని¹⁹మెఱసెడికో(ట)ల్
వడిఁ బెఱికికొనిమహోల్కము, లుడుగకత్రిప్పక్రియఁ ద్రిప్పనొకగణముశివా.

-
1. పశువాతమ్ములు. 2. నివృత్తికిని. 3. కరుణపు. 4. విశ్రమ. 5. నతిమహిమ. 6. భూ
తలములనంగా. 7. ద్రివిధములంబ్రావముతోడ. 8. నాధునిగణ. 9. చిచ్చుమ్ముల. 10. దరి
కొనిం. 11. బ్రమథాని. 12. కెగుర. 13. కాశము. 14. దడయకంవడి. 15. హ్రాబ్బని.
16. విధముననుం. 17. దేవత. 18. మండలం. 19. మెఱచెడికోరుల్.

వరుణునిచరము వాయువు, హరిణముఁ గడిచేసి మ్రింగి యాసురముగ ది
 క్కరులం దిని త్రేచును శం, కర నీగణనాథుఁ డొకఁడు 1 గడికాఁడు శివా,
 కొంఁప(ఋ)గణపతు లత్త(టి), మందరహిమవత్సధానమహితమహీభృ
 త్సందోహంబులుఁ గొని కడు, నందముగా నూడుపట్టె లాడుదురు శివా,
 సురవర్చితాదిధరణీ, ధరకందుక కేళి నలిపి తత్త్వణమున 2న
 గ్గిరులు వొడిచేసి చల్లుడు, నరుదుగ గణపతులు గొంఁద(తా)డుదురు శివా,
 పూని నడిఁ దిగిచి యప్తను, హానాగమ్ములను 3 మిద్దియలుగా ప్రేల్లె
 మానుగఁగొంఁద(ఋ)దాల్తురు, వానిఫణామణులరుచులు 4 వట్టుగఁ బ్రమథుల్.
 ఆదివరాహము వె(రి)గిన, యాచంద్రులు వె(టి)కి 5 తననిజాన్యంబున సం
 పాదించికొని నటించు మ, హాదర్పముతోడ నొకగణాధిపుఁడు శివా. 332
 మ(టి)యాదిక్పార్శ్వస్థము, దొఱయఁగవడి(ఁ)బొడిచి యందుఁదూర్చి ఫణీంద్రు
 నెఱిఁ ద్రిప్పటముగఁ ద్రిప్పుచు, వఱలఁగ గణనాథుఁడొకఁడు వడి నాడు శివా.
 నరసింహునికంఠంబును, నరుణజటాకేసరంబు లంబికపాదాం
 బుసహచుణిసీతమునఁ బొ, బృదుదుగ రచియించు నొకగణాధిపుఁడు శివా.
 ప్రచుభాధిపతులుఁ గొంఁప(ఋ), కొమరుగ నొడ్డణము దండ గ్రుచ్చి[న్]భంగి
 హిమకరఃకుండలమును 7 నూర్వకుండలము దండ గ్రుచ్చి యాడుదురు శివా.
 8 సుఱుమైప(టి)యలు వా(ఱ)ఁగ, న(ఱ)చేత నజాంశభాండ మవియఁగ వ్రేయ
 మఱిబ్రహ్మ యేడియనుచు[ను], వఱలఁగ గణనాథుఁడొకఁడు వడి వెదకుశివా.
 వారిజభవునికపాలము, గోరి 9 త్రివిక్రమునివీఁపుకోలెమ్ముతుదిం
 జారుగతి నిలిపి ఛత్రా, కారంబుగఁ దాల్చి యాడు గణనాథుఁ డజా. 333
 చరణంబులుఁ జరణంబులుఁ, గరములుఁగరములును 10 బెనఁచి కంఠమున గణే
 శ్వరుఁడొకఁడుదాల్చియాడును, విరించి 11 విష్ణులనబములు విలయమున శివా.
 వడి నిడువుగఁ బెరు(ఁ)గుదు ర, ప్పడ 12 నిడు పుడిగించి గుఱ్ఱు బొడవగుదురు వీ
 డ్వడి వలుదత్తుంగు లొల్లక, కడునన్నము లగుదు రిట్లు గణములు రుద్రా.
 13 వెగడుగ వసురుద్రాది, త్యగణేశనమస్తదేవతారాక్షసవ
 న్నగగణములన్ని యునుఁ జెడి, గగనంబంతయును బ్రమథగణమయ్యెశివా.

1. గతికాండు. 2. సగిరులువడిచేసి. 3. మిద్దియలుగా ప్రేల్లె. 4. దఱుగం. 5. తనని
 జాన్యంబుగ. 6. యందుగూర్చి. 7. నూర్వకుండలమును. 8. సుఱిమై. 9. త్రివిక్రమును.
 10. దెంచి. 11. విష్ణులశబ్దములు. 12. నిడుపుడిగించుకొనిగుఱ్ఱు. 13. వెగండుగ.

అడుదుతు 1 జతలు వెట్టుచు(ఁ), బాడుదురు[క] గతులు చేసి పరమానంద
 క్రీడానంగతిఁ బ్రమథులు, కూడి విసోదించు రిట్లుఁ గొఱుదుగ రుద్రా. 3౪౬
 లోకాలోకము సురవతి, లోకముతోఁ గూడి బ్రహ్మలోకమును(జి)యా
 వైకుంఠలోకమునుఁ జెడి, లోక²త్రయ మెల్లఁ బ్రమథలోకం బయ్యె[క]. 3౪౭

శివగణపర్ణము.

ప్రమథగణంబు లసంఖ్యా, తము లీశ్వర యెఱుంగ వ్రేఁగు దత్సంఖ్యలు వే
 దములు³“నసంఖ్యా తా”యని, యమరఁగఘోషించుచున్నయవిగడలేమి[క].
 సకలకులపర్వతంబులు, నకుటిలగతి గ్రుచ్చి కంఠహారముగా 4నా

క్కొకమాటు భవద్గణనా, యకుండు[దా]దాల్చుఁ బర్వతాభరణుఁ డవా.
 పరివిలయ⁵వేళ మేరువుఁ, బరిమాల్పుటఁజేసి రిమేరుపాతనుఁ డనఁగా

బర(ఁ)గిన⁷గణనాయకుఁ డొక(ఁ), డరుడెవ్వరికైనఁ బొగడనక్కఱుఁడు శివా.
 ఒండేమి నమస్తబ్ర, హ్ండంబులుఁ బూసవేరులై యుండఁగ ను
 ద్దండగతి గ్రుచ్చి యాడఁగ, నండాభరణుఁ డన నెగడ నలిబులుఁడు శివా.

వెండి హరిబ్రహ్మదుల, రుండము లాభరణములుగ . . . . .

రుండాభరణుఁడు నా సధి, కుండు భవద్గణవిభుండు గురుభుజుఁడు శివా.

వెండియు నానాకారులు, వెండియు నానావ్రతాపవిత్రసువిభవ్రు⁶

దండితదైత్యేంద్రులు వర, గొండప్రియ నీగణములు గొండ(ఱు) రుద్రా.
 లాలాసురవక్షస్థి⁸, కీలాలజలవ్రవాహకేళిలోలా

భీలత్రిశూలహస్తలు, రిహాలహాలంకులు భవద్గణాధిపులు శివా. 3౫౪

రాజార్ధధరులు నరనుర, రాజామరభయులు రాజరాజస్థులు గో

రాజపతాకులు గేశవ, రాజప్రియ నీగణములు⁹రాజాభరణా. 3౫౫

బ్రహ్మభివంద్యముఖ్యులు, బ్రహ్మకపాలానభీ¹⁰విరాజతులు వర

11బ్రహ్మకారులు . . . , బ్రహ్మేశ్వర నీగణాధిపతులు కవర్తి. 3౫౬

శ్రీరమణులు సకలజయ, శ్రీరమణులు వేదశాస్త్ర¹²శివతత్త్వవిభు¹

శీరాలప్రియ భోజమ, హారాజప్రియ¹³భవద్గణాధిపులు శివా. 3౫౭

14వివిధాభిమహాజలధర, రవులు గణేశ్వరులు మలయరాజప్రియ . . .

. . . , గొండ(ఱు), భువనత్రయసుందరులుఁ ద్రిపురదహన శివా. 3౫౮

-
1. జెతులు. 2. త్రయంమెల్ల. 3. నసంఖ్యతా. 4. నొక్కొక్క. 5. మేళమేలువు.
 6. మేలంపాతనుండ. 7. గడనాయకుఁడరుడేవురికైన. 8. హాలాహాలంకులు. 9. రాజరాజా
 భరణా. 10. విరాజతులు. 11. బ్రహ్మకారులు. 12. శివతత్త్వవిభు¹. 13. భవద్గణాధిపుం
 గవులు. 14. వివిధాభి.

శ్రీశ్రీదిగంబరులు వా, శ్రీశ్రీతమహిములు జగత్ప్రసిద్ధులు భక్తి

శ్రీశ్రీతహృదయాంభోజాలు, శ్రీశ్రీత నీ¹గణము లెపు డజేయులు రుద్రా.
లంబోష్ఠలంబనాసిక, లంబోదరలంబనేత్రలంబశ్రవణుల్

లంబహనులంబజహ్వాయిలు, నంబాప్రియ నీగణాధినాయకులు శివా. 3౬౦
అజకర్ణు లశ్వకర్ణులు, 2గజకర్ణవరాహకర్ణకుంటాకర్ణుల్

ప్రిజగద్రనుణీయులుఁ దెలు(౯), గు³జోమయప్రియనీగణములుగొందఱురుద్రా.
అజముఖవరాహముఁఖులును], గజముఖవార్జాలముఖులు గణనాయకు లం

డజముఖులు వెండి యప్పుడు, నజామరుల కధికతేజ లాశ్చర్య లజా. 3౬౨
గోముఖులు 4వరాహముఖులు, సామజముఖు లుష్టముఖులు సారంగముఖుల్

భీమవ్యాఘ్రముఖులు నా, నాముఖులు భవద్గణాధినాయకులు శివా. 3౬3
నానావర్ణసమేతులు, నానాహాసధరు లర్ధనారీశ్వరు ల

శ్యావననమహిషాననసిం, హాసనశరభాననులు గణాధిపులు 5శివా. 3౬౪
ముఖి⁶పాదులు పాదముఖుల్, ముఖకుండులు కుంభీముఖులు ముఖహినులు మ

ణ్ముఖపంచముఖచతుర్ముఖు, లఖంజవిక్రములు నీగణాధిపులు శివా. 3౬౫
ద్విముఖత్రిముఖగణాధిపు, లమేయ గణు లురుతరముఖనహస్రముఖులు

ప్రముఖాష్టముఖనమముఖద, శముఖులు నీకింకరులు విచారించ శివా. 3౬౬
బాహుముఖులు ముఖబాహులు, బాహూవరు లుదంబీర్హబాహులు⁷గొందఁ(ట్)

బాహూరులూరు బాహుశిల, బాహులుజహు బాహులేక బాహులు ప్రనుభుల్
బహునక్తు లేకవక్త్రులు, బహుదంష్టు లదంష్టు లధికబలసంపన్నుల్

బహనేత్రు లేకనేత్రులు, బహుకర్ణు లకర్ణు లెన్నఁ బ్రనుభులు రుద్రా 3౬౮
బహు⁹జహ్వ లేకజహ్వాయిలు, బహు¹⁰పాదు [లపాదు] లేకపాదులుగొందఁ(ట్)

బహుఘోషులు బహుమేధులు, బహుసూపులు నీగణాధిపతులు కపర్దీ.
గణుతింపఁగ మ(టి)ఁగొందఁ(ఱు), 11గణపతులుఁ గపాలమాలికా¹²విషధరకం

కణపంద్రకళాభూషణు, లణిమాదిగుణాన్వితములు సుహృత్తులు రుద్రా. 3౭౦
పింగళకపర్ద¹³డమరుక, గంగాభసితాంగరాగ్నిత్యాంగధరుల్

భృంగిరిటిప్రియ నీగణ, పుంగవులు సమస్తలోకపూజకులు శివా. 3౭౧

1. గణముల జేయులు. 2. గజకర్ణులువరహకర్ణ. 3. జోమయప్రియ. 4. వరాహము
ఖులును. 5. రుద్రా. 6. పాదులుపాదముఖును. 7. కొందరుబహూరు. 8. లంబహుబాహు.
9. జహ్వలేక. 10. లేకపాదులు. 11. గణపతులంగొందరు గణపతులంగపాల. 12. విషధర.
13. డమరుక.

కంటకనరసింహశిరో, లుంటాకు లినేందువహ్నిలోచను లుగ్రుల్
 ఘంటాకర్ణప్రియ ని, ఘంటాకులు భవద్గణాళిగౌరవ¹మహిమకా. 32౨
 నీలగ్రీవులు శుంభ, త్ఫాలా²భీలాక్షిదహనభస్మీకృతదు
 శ్శీలత్రిపురమహానుర, కోలాహలు తెన్న³బ్రమధకుంజరులు శివా. 323
 త్ర్యక్ష భవద్గణనాయకు, ⁴లుక్షేంద్రారోహణులు ⁵మహాక్షపతాకుల్
 దక్షాధ్వరవిధ్వంసులు, ⁶సాక్షాత్పరమార్థతత్త్వసమ్యగ్జ్ఞానుల్. 32౪
 కరినరసింహవ్యాఘ్ర, సురచర్మధరు ల్మహోగ్రశూలధరు శ్శీ
 కరపన్నగేంద్రకంకణ, ధరులు భవద్గణము లధికదర్శితులు శివా. 32౫
 నారాయణాదిసురదను, జోరగమునిమానవేంద్రయాధనదాలో
 కారాధ్యమానచరణాం, భోరుహులు గదయ్యప్రమథ⁷పుంగవులు శివా.
 చక్రాసహవిక్రములుఁ ద్రి, విక్రములుఁ గపాలధరులు రివిధిమస్తకదా
 మాక్రాంతోదరు లాజి, ప్రక్రమపాలనులు ప్రమథవర్గము రుద్రా. 32౬
 మురవైరిపంకజాసన, శిరోవిభేదకులు సకలశివధర్మవిదుల్
 భరితజగదంశరక్షో, పరాయణులు భూరిభుజులు ప్రమథులు రుద్రా. 32౭
 ధరితశిఖిండులు ముండులు, గురులఘువులుస్థూలనూత్నకుంజరదీర్ఘుల్
 పరికింపఁ గామరూపులు, హర కొండ(ఁ)మీగణంబు లతిశాంతాత్ముల్.
 నానానామాంకితులు స, దానందులు సాంబరులు దిగంబరులు మహా
 దానవినోదులు ప్రమథులు, నానాసురహరులు ప్రమథనాయకులు శివా.
 వీరాచార్యచార్యులు, వీరవ్రతవిదు లవార్యవిక్రములు మహా
 వీరావతారు లసములు, వీరేశ్వర నీగణాళి విష్ణువరేశ్వర. 3౨౮

—|| సద్భక్తుల మహిమ. ||—

సేచ్చాచారవినిష్ఠితు, లిచ్చావ్యాపారముక్తహృదయులు¹⁰భవపా
 శచ్చేదనకారణులు ద, యాచ్ఛాదితఃనులు నీగణాధిపులు శివా. 3౨౯
 సర్వజ్ఞ[ు]సర్వగతులు, సర్వశుభోదయులు సర్వసంగత్యాగుల్
 సర్వపరిపూర్ణ తెప్పుడు, సర్వేశ్వర నీగణములు శాశ్వతులు శివా. 3౩౦
 11గతవిధినిషేధతాకిక, గతులు మహామతులు పరమకారుణ్య¹²లతా
 కృతికరులు సకల[సు]గుణా, న్వితులు శివజ్ఞానరతులు నీప్రమథు లజా. 3౩౧

1. మహిమకా. 2. భీలాక్ష. 3. బ్రమధకుంజరుండు. 4. లుక్షేంద్రారోహనులు.
 5. మహాక్షపాతకుల్. 6. సాక్షాత్పరమార్థ. 7. కుంజరులు. 8. విధిమస్తకస్థానా. 9. దరిత
 ఖిండులముండులు. 10. భవదాశాచ్ఛాసన. 11. తగవిధి నెవధ. 12. లతాకృతకరులు.

అరుదుగఁ బురాణములలో(c), బరువడి మునుసెప్పియున్నభంగి గణాడం
బరవిభవము వర్ణించితి, ధరణీధరవంద్య నాయథాశక్తి శివా. 3౮౫

—॥ తన్ను గణములోఁ జేర్చుచుని కవిప్రార్థన. ॥—

దేవా సంసారాంబుధి, లో వెలువడఁజేసి ప్రమథలోకం బెఱుంగఁ
నావాఁడు వీఁడు నుండీ, నావే[న] న్ను[ం]పవే గణంబులనడుమన్. 3౮౬
ఒండేమి మల్లికార్జున, పండితుఁ డన నుండుకంటెఁ బ్రమథులలో నె
న్నుండొకొ నీయాజ్ఞోన్నతి, నుండఁగఁ గాంతు ననికోరుచుండుదు రుద్రా.
1. పరమేశ్వర నీప్రమథుల, చరితలు సతతమును విన్నఁ జదివినఁ బ్రమథ
స్థరణముచేసిన శుభములు, దొరకొను దురితంబు లెల్లఁ దొలఁగు మహేశా.
దేవ భవదీయభక్తు లు, మావల్లభ[భ]క్తియోగ²మార్గములు నా
నావిధము 3లండు రవియును, గోవిందాదులకు నెఱుంగ గోచరమె శివా.
ఏభంగిఁ దలఁచు భక్తుం, డాభంగిన నీవు నెగడి యవిరళభక్తి
స్వాభావికత్వవరమ, ప్రాభవవిభవమున నతనిఁ 4బ్రణమింతు శివా. 3౯౦

—॥ కొందఱ భక్తుల చరిత్రములు. ॥—

తనుఁ గన్నతంత్రితల(c) దెగఁ, దునిమి భవద్భక్తియుక్తి ధూర్జటి యొక్క డ
త్యనుపమగుణా[న్]వదవికిఁ, జనఁడె ప్రసిద్ధంబు గాఁగఁ జండీకుఁ డబా. 3౯౧
5. తనకన్ను వుచ్చి యొక్క డ, త్యనుపమమాభక్తి 6నీవదాంబుజములు నే
ర్చునఁ బూజించి సుదర్శన, మనుచక్రము 7వడసెఁగాదె యచ్యుతుఁడుశివా.
శివనిందాశ్రవణము[నన్], 8భవాని తనదేహ మాత్మపావకమునకున్
మావి సేసిగాదె భక్తిని, భవదర్శాంగమున నుండఁబడసె మహేశా. 3౯3
శివనింద వింటి 9నని ప్రా, ణవియోగాగ్ని[ని]¹⁰యథారుణాధరుడైకా
దె విరాజిత¹¹గణపదవికి, భువి నెగడెను వ్యాఘ్రపాదపుత్రుఁడురుద్రా. 3౯౪
దేవ నిను వీరభక్తిని, బోవక తనతలలు ద(టి)గి పూజించి పడిన్
రావణుడు చంద్రహాసము, దేవేంద్రజయంబు వడసె[దె]ల్లిముగాడే. 3౯౫
చేతులు రెండును దునిమి మ, హాతాత్పర్యమున 12మిమ్ము నర్చిం[చి]జగ
త్పూతముగ మగుడఁ బడయఁడె, భాతిగ నీచేత 13భట్టబాణుడు రుద్రా.
గొ(టి)యలపా ల్పీమీఁడను, నెఱయఁగఁ బిదుకు నెడఁ [ద]ండ్రినిష్ఠురుఁ డైనన్
మ(టి)వానిఁ జంపి సీదయ, గొఱలఁడె గణపదవి(గా)టకొటఁడు రుద్రా.

1. ప్రమథేశ్వర. 2. మార్గముబలునా. 3. లండ్రవియము. 4. “బ్రతికింతు” అని యుండవలయునెమో. 5. తనకన్ను. 6. పాదాంబుజ. 7. వడిసె. 8. భవానిఁదన. 9. ననింబ్రా. 10. అర్థమచింత్యము. 11. గుణ. 12. నందునిమియర్పిజగ. 13. బట్టబాణుండు.

పిండబడఁ గుమ్మగగుండయ, వడి(౯) గడవలుచేసి చ(అ)చువాద్యములకు న
 క్కడఁ బ్రీతి 1 నాడి తప్పుడు, బెడ(౯) గడరఁగ నతనిభక్తి పెంపునకు శివా. ౪౧౧
 2 నరు లెల్లం జూడ నిజో, దరము ప్రవేశింపఁ గాదె తనకట్టి 3 యం
 బర మొకమూరెఁడు దోఁపఁగ, నరియమరా జరిగె 4 ముక్తుడై నీకరుణఁ.
 భయముసెడి నిన్ను నమ్మిన, జయమునఁ దరియఁబడి నడచుసాహసమున నీ
 దయ నిండిపా(ఁ)నది దా, రయముడిగెను ముసిడిచాండరాయనికి శివా.
 తనుఁ గని మ్రొక్కిన“దీర్ఘ”, యని పలికినపిదపఁ జచ్చె నాటది 5 తగునే
 యనఁ బ్రాణమునడసెను వా, రనిదయతో ముసిడిచా[ం]డరాయఁడురుద్రా.
 తనలంజయునుం జిల్కయు(౯), దనరంజయబంధుజనులు దానును జనఁడే,
 జనులెల్ల(౯)జూడ మలహాఁ, నిను సంస్తుతిచేసి దేవ నీపురమునకుఁ. [ఁం
 వెలయఁగ 7 నాఁబోతులుఁడప, నులుమృతులైయెదురురాఁగ(౯)జూచుచు(౯)ప్రా
 బులువడయఁడె నీదయ వా, రలకప్పుడె ముసిడిచా[ం]డరాయఁడురుద్రా.
 పెనిమిటి శివభక్తుడు గా(౯), డని యొల్లక రోసి నిన్ను నడిగిన రాత్రి
 జనఁ బడసెఁగాదె శంకర, గొనకొనఁ 9 బుంస్త్వము నాఁడుఁగూఁతురు నీచేఁ.
 కెంబాగి బోగిదేవని, వెంబడిఁ జని వచ్చి వీడువీరంబుల లిం
 గంబులు వడి 10 విప్రులు లీ, లం బొగడఁగ నిట్టితత్పలత్వము గలదే. ౪౧౨
 విన్నపమునలిదియంబలి, మున్ననినివేద్యంబు సూపి మ్రొక్కుచు నీకుఁ
 సన్నతభక్తిని మాదర, చెన్నయ నీకరుణ 11 ముక్తి చేకొనఁడె శివా. ౪౧౩
 కూడి జగమెల్ల నోపక, 12 యోడినశివభక్తిచుహిమ యుత్కృష్టముగా
 13 నేడర బంకయ చూడఁగ, దేడర దాసయకుఁ దలుపు 14 దెఱవవె రుద్రా.
 శంకర నీకింకరుఁ డ, భ్రంకవముగ నేత్రవహ్ని(౯) బరదైవములఁ
 బొంక 15 మడఁగింపఁడే భువి, శంకరదాసయ్య నీప్రసాదమున శివా. ౪౧౪
 16 కడవఁగనేరక మ్రొక్కిన, నడు 17 మప్పుడు వ్రస్సిపడ జనప్రతిమ మహిఁ
 బడియందువైజకవ్యకుఁ, బొడసూప వెలింగమూర్తి(౯) 18 బురహరదయతోఁ.
 కడిచేసి వెట్టఁగాఁ గొని, సడిసనఁ గటకమున సురియచముఁడయగారిఁ
 గడు(౯) గరుణించి 19 జగమ్ములు, గెడఁగూడి నుతింప నారగింపవె రుద్రా.

1. నాతిదెప్పుడు. 2. నరు డెల్లంజూదరము. 3. యయంబుర. 4. ముక్తుడే. 5. గునై
 యనంయనంప్రాణముదడసె. 6. లంజయ. 7. నాబోతులు. 8. యెదురాంగ, 9. బుస్త్వ
 మాండుం. 10. విపులిం. 11. భక్తి. 12. యాడిన. 13. నేడరబంకయం. 14. దెఱవరె.
 15. మడిగింపుం. 16. కడవంగననేరక. 17. మప్పుడుస్సిపడజన. 18. బురహర. 19. జగమూల.

తా ముందరఁ 1జవి నూచిన, యామాంసము నీకుఁబెట్టి యతిశయభక్తిఁ

వ్యామోహంబున నీవయ, గా ముక్తికిఁ జనఁడె 2యెఁ(ఱు)కగన్నప్పఁ డబా.

3భావనయభక్తి నీకును, భూవినుతుఁడు మేలుకబ్బములు సెప్పి మహా

దేవ తన4దృష్టి శివలో, కావాప్తిం బడిసెఁగాదె యంబన నీచేఁ. ర29

ఇమ్ముల 5వివినమ్ముల ని, త్వమ్మును శివలోకమునకుఁ దడయక చనవే

నమ్మిన నీభక్తుం డగు, జొమ్మయ 6చంపినమ్మగములు చోద్యముగ శివా.

స్థిరభక్తియైక్కిఁ దృణమున, నరుదుగఁ[దా]నిలిచి భక్తుఁ డనుదయఁ గంచిం

గరికాలచోడ7నృపతికిఁ, గురియింపవె పసిడివాన గోరినభంగిఁ. ర30

అవిరతదృఢభక్తిం గే, శవరాజు శిరంబున[ందు] సన్నిహితుఁడ వై

భువి లింగమూర్తి నేకొని, యవతారము చేయవే మహామహిమ శివా. ర31

పూసె వడి నేడునాళుల, వీనుఁగునకు వీరభక్తిఁ 9ప్రీతాత్మఁడవై

ప్రాణం బొసఁగితిగాదె డ, యానిరతిం గదిరిరేనుణామ్యునకు శివా. ర32

నీపురమునకు[క్ర]శివ నీ, భూపా[వ్ర]సరమున ఘంటతోడనె భక్తి

వ్యాపారంబున నోహిళుఁ, 10డాపాయె ననంగఁ బోవఁడయ్యెనె రుద్రా.

అసమేక్షణ శివభక్తుం, డసమశ్రేష్ఠుఁ డని పలికి యన్యులతోడఁ

బాసపోరై బండ్లారుపు, బసవఁడు వినమెత్తి త్రావి బ్రతుకఁడె రుద్రా.

వసుధ నుమేళుఁడె దైవము, ప్రసాదము పవిత్ర మీశుభక్తులె కులజుల్

పాసపో రని బండ్లారుపు, బసవన విన మెత్తి త్రావి బ్రదుకఁడె రుద్రా. ర33

కుసుమశరారీ శివలిం, గసమేతులు దక్కఁ బొందఁ గాదని నిర్తా

ల్యనుఖం బని బండ్లారుపు, బసవన వినమెత్తి త్రావి బ్రతుకఁడె రుద్రా. ర33

అలపూరివీరభక్తికి, నలి నెంతయు మెచ్చి పాండ్యనాయకు[కడకి]

మ్ముల నీవ వచ్చి వీరము, వెలయఁగఁ జేకొంటికాదె విష్ణువరేణ్యా. ర34

స్థిరభక్తి నీకుఁ బాడుచు(ఁ), బురహర తనచేతితాళములతోడనె చె

చ్చెర మీ(ఁ)దికి నెగసి భవ, త్పురమునకు[ను]శంకరుండు పోవఁడె రుద్రా.

కొడుకని చేకొని నిన్నును, మడఁది[యలి] ప్రీతి బెజ్జమహాదేవి మహిఁ

గడకొనియాడినభక్తికి, నొడఁబడి యాయమకు 11ముక్తియొసంగ వెరుద్రా.

1. జని. 2. యెరుకఁగన్నప్ప. 3. భావనయభక్తి. 4. ద్రిష్ట. 5. వివినముల.
6. దృష్టిగ. 7. నృపతిం. 8. నాళ్ల. 9. ప్రీతాత్మఁడె. 10. డాపాయె. 11. శక్తి.

తన¹ గుఱ్ఱము నతులును బరి, జనులును దనతోడ రాగ శాశ్వతభక్తి²
 జనియెభవత్పురమునకును, ²గొనకొనఁగఁగొమారపాలఘూర్జరుఁడుశివా.
 గుడినడుగు దాచి కుంచియ, పొడసూపక తలుపు వెట్టిపోయిన నీ వ
 వ్పడె తలుపు దె(అ)చి భక్తికి, బొడసూపవె కిన్నెరునకుఁ బురసంహారా.
 కడుఁగడురొద్రంబున జ[త], పడుమదకరి(ఁ)జంపి యపుడ ³పడయఁడ భువి ను
 క్కడఁగియు బిజ్జలుఁ డడుగుడు, మడినలుమాచయ్య భక్తి ⁴మహిలోఁ గలదే.
 చోడని⁵యేనుఁగుఁ జంపుచు(ఁ), చోడనిశివభక్తిమహిమచొప్పుడ నీచే
 రూఢిగఁగ్రస్తు(అ)బడయఁడ, ⁶యోడకయిలుదత్తుడనఁగ నొకభక్తుఁడజా.
 రావీధి యేచి యెక్కిన, మావంతునిఁ జంపి వచ్చు⁷మదకరి దనపై
 [రా]వె(అ)చిమగుడఁ బా(అ)దె, బావురి⁸బ్రహ్మయకు నీప్రభావమున శివా.
 భూతలమున నిది యంతయు, ⁹నూతన మని పొగడ నేడునూ(త్రే)ండ్లు మనం
 డే తనరుభక్తిఁ ద్రిపురా, రాతీ సకలేశు మాదిరాజయ్య శివా. రర¹⁰
 -¹⁰ఎడపక పూజాంతమునక, ¹¹చిడిముడిపడి ఘర్షణములు సెలఁగఁగ నీ వె
 వ్పడు మెచ్చి భక్తి కాడుదు, వడిఁ జేమరచక్రవర్తి వాయింప శివా. రర¹²
 నమ్మినభక్తుఁడుఁ గన్నడ, ¹²బ్రహ్మయనద్భక్తిమహిమ పరికింపఁగ లో
 కములఁ జోద్యముగాదె య, భక్తుంబును ధర్మమయ్యెఁ దత్త్వావీతా.
 పరునడి మ(త్రే)యు ననేకులు, ధర బాణమయూరకాళిదాసాదిమహా
 పురుషులు ¹³దృష్టప్రత్యయ, వరములు నినుఁగొలిచి కనిరి వరభక్తి శివా.
 వలయునని దేవ¹⁴కొంద(అ), నెలకొని పేర్కొంటి గాక నీచేతవర [కుఁ.
 మ్ములు వెలయఁగఁ బడసినభ, క్తులకొలఁదెలుఁగుదుననంగఁ గొలఁదియె నా

—♦♦ భక్తిమహిమ. ♦♦—

¹⁵మహిలోఁ గేవలభక్తివి, రహితములై చేయఁబడికరంబును దుఃఖా
¹⁶వహమై దత్తుఁడు సేసిన, విహితక్రియ ¹⁷లెట్లు లట్లవిఫలంబు లగుక.
 నీవదభక్తుఁడు సేసిన, [పాపంబు]ంబుణ్యమగు¹⁸నభక్తులుసేయక
¹⁹బాపమగుఁ బుణ్య మైన ను, మాపతి ²⁰నీతలఁపె వేదమార్గం బయ్యెక.
 మొల్లల వైచినలక్ష్మీ, వల్లభ[నుతుఁ] ²¹గాల్పవే యవారితవృత్తిక
²²మొల్లమిగ తాల వైచిన, యల్లగణాధిపున కీవె యవవర్గ మజా. రర¹

1. గుఱ్ఱము. 2. గొరకొనఁగ. 3. పడయఁడ. 4. మహిమంగలదే. 5. యెనుగం.
 6. చోడక. 7. మదకరించనపై. 8. బ్రహ్మయకుని. 9. నూతన. 10. యడప. 11. చివ
 ణిగ. 12. బ్రహ్మయ. 13. దంష్ట్ర. 14. కొందరు. 15. కావున. 16. వహమయ్యె.
 17. లెట్లువిభవంబులగుక. 18. ను. 19. బాపమగుపుణ్య. 20. నీవలపె. 21. గొల్పవె.
 22. మొల్లమురితల.

కావున నకలక్రియలును, కేవలభక్తిప్రయత్నమున సరిగామి

కేవలభక్తియ మేలని, గోవిందవరేణ్య 1వరదుఁ గొలువవె శంభుఁ. ర౪౦
వనజాననవనజోదర, ననకాదుల కెఱుంగరానిశాశ్వతమహిమ

దనరినభక్తికి శంభుఁడు, నొనరంగ(ఁ) గడు మెచ్చి భక్తునొద్దన యుండుఁ.
ఈనిచ్చలుఁ గొనియాడెడు, నానావిధము లగునిత్యనైమిత్తిక

ర్థానుష్ఠానము లొల్లఁడు, దా నెప్పుడుఁ గూర్చు శివుఁడు దనభక్తునకుఁ.
ఫలములు గుఱుతిడి శివపూ, జలు చెప్పెడిచదువు లెల్ల శాశ్వతపదవి

వెలసినకేవలభక్తి, 2ఫలముల వర్ణించి చదువఁ 3దద్దయుఁ దగునే. ర౪౩
శ్రీలింగదేవుభక్తుల, కాలక్షీ శాబ్దసంభవాదులపదవుల్

తూలాయమానములు న, ల్లిల శివానందసుఖవిలీనుల యగుటఁ. ర౪౪
కేవలము శివుఁడుఁ దనకుం, 4గావలె నని గోరునట్టిఘనుఁ డెవ్వఁడే

కేవల మాతఁడ తనకుం, 4గావలె నని గోరు నట్టికాంక్షన శివుఁడుఁ. ర౪౫
బుది విధినిషేధములుగల, చదువులకును స్వామిభృత్యసంబంధమునం

బాదలిన కేవలభక్తికి, నొదసినకూటంబు గలదె యూహింపంగాఁ. ర౪౬
ఫలియించు విధినిషేధం, బులవలనను బుణ్యాపాపములుఁ దత్కర్త

బులనగు నయ్యెలోకం, బులు భోగాంతమున మఱియుఁ 6బుట్టుక కలుగుఁ.
కావున[ను] విధినిషేధవి, భావనుడై యుభయకర్తఫలవిరహితుఁడై

కేవలనిష్ఠ[ం] గొలుచుట, భావింపఁగ శుద్ధభక్తిపథము ధరిత్రిఁ. ర౪౭
షరమేశ్వరుఁ డగుశంభుఁడ, శరణం బని భక్తి 7నమ్మి శంకరుఁ గొలువఁ

దొరకొను భృత్యాచారము, నరియే పెఱచుంత్రతంత్రజాలము లెల్లఁ.
8విధి వే(ఱ)కలదె భక్తియ, 8విధి విధిసహితముగభక్తి 9విరహితుఁడై తా

8విధియించియశ్వమేధము, 8విధిపుత్రుఁడదత్తుఁడైనవిధి 10యెఱుంగరాకో.
11పుడువిధినిషేధలోక, 12ప్రథితోభయకర్తరాశిఁ బ్రాపించెన్ నీ

13“షధవర్తిని తేషాయను, యథాతథా”యచుటఁ జేసి యంబారమణా.
14శివునకుఁ దనువును మనువును, శివభక్తులకును ధనంబుఁ జిత్తప్రీతి

భువి నిచ్చి యెల్లవారికి, శివుఁడను నేననక యునికి శివభక్తి యగుఁ. ర౪౮

1. వరుడు. 2. శ్థలములు. 3. గద్దము. 4. గావలనని. 5. నయ్యెలోకంబుల.
6. బుట్టుక. 7. నమి. 8. విది. 9. విరహమందెతా. 10. యఱుంగరణా. 11. పుడు.
12. ప్రది. 13. షద. 14. దీనికిముందు “శివుగురులకుననుదనువులనకుందనువునుసపును”
అను నసంపూర్ణానర్థకవాక్యమొందు గలదు.

వెలువలఁ గడిగిన లోపల(౯), గలచిత్తమలంబు వోవఁగానేర్చు నే నీ

చ్చలుభావశుద్ధిఁ గడుని, ర్థమతి శివుఁగొలువవలయు మానుగ భక్తిఁ.
కత్తిఁ గొని తోసి దేహము, జొత్తిల్లఁగఁ గడిగినను విశుద్ధం బగునే

రిత్తలు దక్కినశుద్ధుల్, చిత్తంబున శుద్ధి వలయు శివుఁ బూజింపఁ. ర౬౪
ఒడలఁ గలయవయవంబులు, ¹గడిగిన మఱివానిలోనఁ గడునిండిన చేఁ

దుడుగున దేహము వెలువల(౯), గడిగిన నదిచిత్తశుద్ధికారణ మగునే. ర౬౫
లంతర్గతచిత్తంబ, త్యంతము దుష్ట మగు నేని యది ²మఱి ఘట³న్య

ప్రాంతగతి శుద్ధి యగునెని, రంతరబహుపుణ్యతీర్థయాత్రాదులచేఁ. ర౬౬
సకలజగత్పతి యగుశివు, నిశి భక్తులు ⁴పేరు నాఁగ నెగడిన పుణ్య

ధికులం దొండొకదుర్గాణ, శకలంబులు వెదకుపాపజాతులు గలరే. ర౬౭
ఆతఁడు స్వరూపనుందరుఁ, డాతఁడె సాభాగ్యవంతుఁ డాతఁడు గుణవి

ఖ్యాతయశోనిధి నీకుమ, హాతాత్పర్యమున భక్తుఁ డగువాఁడు శివా. ర౬౮
ఆతఁడ జగత్ప్ర[వృత్తి]మిత్రుం, డాతఁడ ⁵సంపత్సమృద్ధుఁ డాతఁడ యారో

గ్యాతిశయాభ్యుదయ నీకు మ, హాతాత్పర్యమున భక్తుఁ డగువాఁడు శివా.
శివసంస్కారవిహీనుం, డప్రమానవుఁ డంత్యజునకు నంత్యజుఁ డరయఁ

శివసంస్కారనియుక్తుం, డప్రమానవుఁ డగ్రజునకు నగ్రజుఁ డరయఁ. ర౭౦
మాలలఁ గులజలఁ జేయును, బోలఁగ శివభక్తు లైన భువి నెఱుంగరె మా

నీలగ్రీవుఁడు గులజల, మాలలఁగాఁ జేయు భక్తేమది లేకున్నఁ. ర౭౧
చెన్నయ మాలఁడు గాఁడే, మున్ను మహాదేవుఁ గొలిచి ముక్తుం డయ్యెఁ

జన్నమున శివుని దత్తుఁడు, మన్నింపమిఁ జేసి ⁷పచ్చిమాలం డయ్యెఁ. ర౭౨
వేయేమి దొల్లి ముక్తికి(౯), బోయిరె విద్యలు[ను]పంశములు గలవారల్

బోయయు రిసాలీఁడును మా, కాయజహరుఁ గొలిచిముక్తిఁ గాంచిరె గాడే.
వారనియమనియమములకు, ఘోరవ్రతములకు శివుఁడు గూర్పఁడు శివనిం

దారతి విని తను విడిచిన, ⁹శౌరీసతిభక్తియుక్తిఁ గనికూర్చుక్రియఁ. ర౭౪
జపములకుం దపములకును, నుపవాసంబులకుఁ గూర్ప ¹⁰దుష్ట్రుఁడు నిందా

కుపితమతిఁ దన్ను విడిచిన, యుపమన్యునిభక్తియుక్తిఁ కొడఁబడుపగిదిఁ. ర౭౫
కన్ను వడిఁ బుచ్చి పూన్చిన, వెన్నునిభక్తికి వరంబు వెదచల్లుక్రియఁ

గన్నులు దె(ఱ)వకముందర, మిన్నక కూర్చున్న శివుఁడు మెచ్చునె వారిఁ.

1. వెలువలగడిగిన. 2. మఱి. 3. దృష్టాంతర. 4. పేరుపేరునాంగ. 5. సముండ్లుడా.
6. సుసార. 7. పచ్చ. 8. సాలీనుండు. 9. శౌరీసతి. 10. దుష్ట్రుఁడునుండి.

తనతండ్రిఁ దునిమి భక్తిం, దనరినచండీశ్వరుచకుఁ దనయెంగిలి యి
 చ్చినక్రియ శివుఁ¹డిచ్చెనె పెట, జనులకుఁ గేవల²పదాన్యజడులకు నెందుక.
 మన్నించుఁ బ్రీతి మాదర, ³చెన్నయభక్తియ ⁴మనమునఁ జేకొనఁ⁵గాదే
 మిన్నక యంటనిముట్టని, చెన్న^(c)టివ్రతములకు నేల శివుఁ డెడఁగూర్పుక.
⁶ప్రీతిమెయి వీరచోడన, భాతిగఁ గడియెత్తవె(అ)ది పనుచుఁడును రజ
 న్నూతకి యని తొలఁగెనె వృష, కేతనుఁ డాపులగ మారగించెడిచోటక.
 ఉన్నతభక్తి శిరంబులు, పన్నుగ శివుఁ బూన్చి కరుణ వడసినభంగిన్
 ము నేవిధులం గొలిచియుఁ, జన్నదశాననుఁడు వడయఁజాలెనె చెపుమా.
 తొల్లి శివుఁ గడవఁబలికిన, కల్లరిఁ దనతండ్రిఁ దునిమి కడుభక్తిమెయిన్
 దెల్లమిగ ముక్తుఁ డయ్యెను, గొల్లఁడు గాఁడయ్య కాటకోటఁడు రుద్రా.
 మును సవిసూచినకన్న, పునియెంగిలి యారగించి భక్తిప్రధానం
 బని కరుణించెను శంకరుఁ, డని విందుము విధులలోన నది యేవిధియో.
 మ(టి)శివుఁడు భక్తిఁ గొడుకుం, ద(టి)గినచిటుతొండనంబి దనవాఁడను⁷గా
 కె(అ)గక యేటికిఁ గారులు, మొటిగెడునీమంత్రతంత్రములు సేకొనునే.
 కడుభక్తి నంబి పిలిచిన, నొడఁబడి యోయనినభంగి నొండొకవిధులక
 నొడువులు సెప్పిన రివ్రేఖలు, మిడిచిన శివుఁ డట్టివారి మెచ్చునె చెపుడా.
 ఆగమచర్యల కంత, ర్యాగబహిర్యాగవిధుల కభ్యాసచుహా
⁹యోగమ్ములకుం భోయెనె, భోగన్నకు శివుఁడు వలచిపోయినభంగిన్.
 లభ్యాత్మజలకుఁ బె(అ)మూ, ర్తిధ్యానంబులకు నితరదేవార్చనకున్
 విధ్యుక్తక్రియలకు సా, న్నిధ్యమగునె శివుఁడు ¹⁰బాణునికె గాక భువిక.
 నిష్ఠురభక్తి హలాయుధు, నిష్ఠకు వలచినవిధమున నీదగుకర్మా
 నుష్ఠానములకు బిలబిలి, నిష్ఠలకును శివుఁడు వలచునే తలపోయక. రూ2
¹¹నురి విను మొరులవిధులకుం, గురియించెనె మెచ్చి లోకగురుఁ డీశుఁడు మా
 కరికాలచోడనరవతి, గురుభక్తికె బసేడివాన గురియించుక్రియక. రూ3
¹²స్నానములకు దానములకు, మానములకు హోమములకు మదిఁ జేకొనఁడీ
 శానుఁడు నమ్మినభక్తికి, మానక* . . . . . రూ4

1. డిచ్చిన. 2. పదాన. 3. చెన్నయ్య. 4. మనముననుక. 5. గారే. 6. ప్రీతిమె.
 7. గాకరుంగక. 8. వేట్ల. 9. యోగముల. 10. మాణునకు. 11. మరువినుమారు. 12. స్నానములకు.
 * శ్రీగురవేనమా శ్రీగురవేనమస్తే గురుమాత్మికప్రధితగుణాయ | శ్రీశంభవే నమోశ్రీశంభవే
 నమస్తే శంభునంచారచేకనాయ | శ్రీశ్రీజాయనూ—అని మూలమందుఁ జివరనున్నది. చివర
 పద్యము వూరిక లేదు.

ల ఘటా క .

(ఇందలియంకలు శివత్త్వసారమందలి కంఠపద్యములసంఖ్యలను దెలుపును.)

౫. సీమార్యత్తుల - శివుని యష్టమూర్తులను.

౧౮. షట్త్రింశత్పర్వోపనిషత్ - ముప్పదియాఱుమెట్లకుఁ బై నున్న. శైవసంప్రదాయము నందు, తత్త్వములు ౩౬. ఇవి యొకదానిపైకొకటి యుండును గనుక పర్వము (మెట్టు) లనఁబడెను. చివరది (నిర్వాణసోమ) రూపము. ౩౬ తత్త్వములు:—పృథివి, ప్రకృతి, బుద్ధి, అహంకారము, మనస్సు, శ్రోత్రము, త్వష్క్, చక్షువు, జిహ్వ, ఘ్రాణము, వాక్కు, పాణి, పాదము, పాయువు, గుహ్యము, శబ్దము, స్పర్శము, రసము, గంధము, ఆకాశము, వాయువు, వహ్ని, జలము, మాను, కాలము, నియతి, కల, విద్య, రాగము, పురుష, సదాశివ, ఈశ్వర, శుద్ధవిద్య, రూపము.

౧౯. దీనియర్థము చింత్యము. ఈతీరున దీనియర్థము కల్పింపవచ్చును. బ్రహ్మ, విష్ణు, రుద్ర, మహేశ్వర, సదాశివు లనునైనుగురిని సాధారణముగఁ బంచకర్త లనివాడుదురు. (చూడు సంఖ్యార్థనామప్రకాశిక). మొదటి యిందైన బ్రహ్మ విష్ణువులకంటెఁ దరువాతివైన రుద్ర మహేశ్వర సదాశివరూపములు మూఁడును అధికమైనవి. ఈయిందగుచే నియమకారులు, ఆదిఒక త్కర్తలు, ఆధ్యులు, అతిమహిమలు. మూఁడని అనుహత్తుగాఁ జెప్పినప్పుడు తత్త్వము లనియు, మువ్వరని మహత్తుగాఁ జెప్పినప్పుడు దైవములనియు నన్వయించుకొనవలయును. ఇంతియకాని మువ్వ రనఁగ బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరు లనఁబడుత్రిమూర్తు లని యర్థముచేసికొనుటకు వీలులేదు. ఏలయున బ్రహ్మవిష్ణువులు కర్తలు కారని ౭౯, ౮౦ పద్యములలో గ్రంథకర్తయే చెప్పియున్నాఁడు.

౨౩. i. అతద్గుణసంవిజ్ఞానబహుప్రీహిమాన్వ - మాన్వఁబడునది పాశము, గనుక ఈసామా సికశబ్దము దానికి విశేషణముగ నుండవలయును. ఒద్ద పశు అనునది యిట్టి సమాస మని నాతాత్పర్యము. బద్ధాః పశవః ఏనసః అని విగ్రహము. ఇది పాశమునకు విశేషణము. లేదా ఇట్టివియే మఱి కొన్ని విశేషణముల నూహించుకొనవచ్చును.

అత్థానితపస్తీతత్పురుషానూనసమాసము - పశూనాంపతిః పశుపతిః (పస్తీతత్పురుషము). పశుపతేరిచం పాశుపతం (పశుపతి + అశ్). పాశుపతవ్రతముచేత బద్ధపశుత్వవిశిష్టమైన ఐహిక పాశము తెగునని భావము.

ii. సోమశాధిభావ్యము (౧౮౮ ప్రకరణము) నందుఁ గొందఱు “పశుపతి” శబ్దమునే బహుప్రీహిమాన్వముగఁ జెప్పెద రది తప్పు; పస్తీతత్పురుషసమాసార్థమే నిజము, అని చెప్పఁబడి యున్నది. కావున, పశవః, పశుయః, యస్య, అనఁగా పశువులనఁబడు నితరదేవతలే శివునికే బతులు అని వైష్ణవాదులు విపరీతార్థము చేసియుండుదురు. దానిని పస్తీతత్పురుషమే మాన్యును. అని యీపద్యమున కొకయర్థము చెప్పవచ్చును.

౨౭. బ్రహ్మోక్త - వేదములలోఁ జెప్పఁబడిన.

౩౨. ప్రమితి - యథార్థజ్ఞానము.

౩౫. శబ్దంబున - ఉపనిషద్వాక్యములవలన.

౪౩. మఱివెండి - మఱిమఱి.

౪౬. పాసలు - సంజేహము.

౪౭. గతశిఖాగాయత్రీయజ్ఞోపవీతనాస్తికులు - జుట్టును, గాయత్రీనుం త్రమును, జంట ముకు పదలిననాస్తికులైనవారని భావము. ఇది యదైవ్యతసన్నాస్త్రికులను వెక్కిరించుట. లింగధా రులలో సన్నాస్త్రికులు లేరు.

౬౨. ఐశ్వర్యాదైవ్యతము - ఈశ్వరత్వమునకు సంబంధించిన అదైవ్యతము. తనకుసాటి వాఁడు లేనందునఁ గలిగిన యనన్యభావము. అందఱకుఁ దాను ఈశ్వరుఁ డగుటవలనను, తనకు సమానుఁడు కాని యధికుఁడు గాని లేనందునను, ఒక్కఁడు అని చెప్పఁబడనేకాని జీవుఁడు ఈశ్వరుఁడు ఒక్కఁడను నర్థమందు కా దని భావము.

౬౬. మామావాదలముండఱ - మా (తైవులైన) ఆ (ప్రఖ్యాతులైన) వాదులయొద్దట.

౭౪. తత్త్వాధిపతి - దీనిని 'తత్త్వాధిపతి' యని దిద్దవలయును.

౯౪. పతి - యజమానుఁడు; సృశ - సమానుఁడు; అధిక - ఎక్కువైనవాఁడు.

౯౬. నివృత్త్యాదికళాపంచకము - నివృత్తి, ప్రతిష్ఠ, విద్య, శాంతి, శాంత్యతీతము అనునవి తైవులకళాపంచకము. (సంఖ్యార్థనామప్రకాశిక.)

౧౦౫. వరుసన యనలేదు - వరుస తప్పకుండ నొకరితరువాత మఱియొకరు ముక్తికిఁ బోవ లయు నన్ననియము లేదు.

౧౧౪. 'మద్భక్తకృత్ శ్వపవో' యని మూలపాఠ ముండవచ్చును. పాలకునికి సోమనాథుని చతు ర్దేవసారమునందు 'శ్వపవోపి మమప్రియో' (శివపురాణము), 'శ్వపవోలింగపూజకో' (స్కాందము), 'శ్వపవోపి మునిశ్రేష్ఠో యస్తు లింగాచ్చనే' అనిపురాణవచనము లుదాహరింపఁబడి నవి. (౭౩-వ పద్యము).

౧౧౯. భూతిశాసనధరుఁడై - 'భూతకాసనధరుఁడై' యని యుండవలయును.

౧౨౧. అవిచారంబున - మెనుక ముందు చూడక, త్వరిగ.

౧౨౩. వలచిన - సువాసనకొట్టిన.

౧౨౪. శివభక్తులనావారే - దీనిని 'శివభక్తులునావారే' అనిదిద్దవలెను.

౧౨౯. వర్షపుడు - దాసి.

౧౪౪. [శిష్యుఁడు] ఆదీక్ (మొదట) [తన] గురుఁడు [తనకు] కఱపినవెరవున (విధముగ) చని (నడచుకొని, ఆచరించి), మీఁద (తరువాత) [ఆశిష్యునకు] భక్తి (శివభక్తి-ఎక్కుడుభక్తి) వేదించిన (పట్టుపడఁగా) [నతఁడు] తము (గురువగుతనను) గడచిచేసినకా (భక్తియే ప్రధానముగ నెంచి గురువునాజ్ఞ ప్రకారము చేయక యన్యవిధముగ గొప్పభక్తుఁడై తనభక్తిని గనఁబఱచినయెడల) అగు రుఁడు [ఆశిష్యునిమీఁదఁ గోపింపక తనశిష్యుఁ డంతవాఁ డాయెనని సంతోషించి] పరవకుండ భక్తుండన్నుక మఱవఱవలయును.

౧౫౦. అనుజేహ - ప్రతిజేహ.

౧౬౩. వక్కుండు - కృశింపఁడు, తగ్గఁడు.

౧౮౧. 'నమేభక్తః ప్రణశ్యంతి' యనఁగ - దీనినిట్లు దిద్దవలెను. "నమేభక్తః ప్రణశ్యంతి" యనఁగ.

౧౬౨. “బత్తలి” యనుకర్ణాటశబ్దము భేమండ నీపద్యము నిట్లు దిద్దవచ్చును. క. యత్తై
ష్టాదిసమస్తవి | పత్తులు జలతపనశీతబాధాది. ఇత్యాది.

౧౬౩. పుచ్చిన - పెరికిన.

౧౬౪. శ్వపచునకుఁ గీడు = శ్వపచునకుఁ గ్రిందివాఁడు, మాలవానికంటెఁ దక్కువవాఁడు.

౧౬౫. పరిమెత్తు ప్రత్యేక గుల మంతయు నమ్ముడుపోయినకథ యేఁజైవపురాణముం దైనను
గలదేమో. పెరియపురాణములో - నొక భక్తుని కాపినముతో రాజు నైశ్వర్యమును గుఱుంబమును
నరితూఁగలేకపోయె నని కథ కలదు. దీనికి దాని కేమైన సంబంధము గలదా.

౧౬౬. పువ్వులు = పురుగులు.

౧౬౭. కొన్నిటినాళ్లు - కొన్నినాళ్లు మట్టుకు. స్వల్పకాలమువఱకే యని భావము. మొర
యలక్రియ “మెటియలక్రియ” నని దిద్దుకొనవలయును. మెటియ యనఁగా శుద్ధియై.
దివ్వారములు చేయునపు డొక తాలియందుఁ జేతనాలోపించి దానిమీఁద నీళ్లు పోసి నువ్వులు
దర్భలు మొదలయినవివేసి, దానికే పిండములు పెట్టెదరు. ఆరాతివేధనము వదిలినములే. పిదప
నుండదు. మిసముమీఁది మెదుకులమెరపులో - ఎట్లు తూణభంగురములో - కొంచెముకాలము
మిసము మీఁద నుండి తరువాత భోజనముచేసినవాఁడు ముఖము కడుగఁగనే జాతిపోవునట్లే
శివునికృపలేని వైభవము లని భావము. ఇందు దృష్టాంతములు చెందు.

౧౬౮. పుట్టననిచచ్చిచాననిపుట్టెను = పుట్టినవి పుట్టినట్టుగనె లెక్క లేకుండఁ జచ్చుచు
న్నటువంటివి యని యర్థము స్ఫురించుచున్నది. ఈప్రయోగము చింత్యము. పుట్టనని చచ్చి,
చానని పుట్టెఁడు - పురుగులు చచ్చునపుడు మరలఁ బుట్ట నని యనుకొనును. పుట్టనప్పుడు చావ
నని తలఁచును. అనఁగాఁ బురుగులకు బ్రదికియున్నపుడు తమకొక్కప్పుడు తప్పక చావు గల
దన్న జ్ఞానముండదు. చచ్చునపుడు పునర్జన్మ మున్నదను జ్ఞానముండదు. ఇట్లవి యేవిధమైన
జ్ఞానము లేక మరలమరలఁ బుట్టుచుఁ జచ్చుచు నుండును. అట్లే శివభక్తిలేని మనుజులు మరల
మరల జన్మమెత్తుచు ముక్తికి దూరముగ నుందురు.

పుట్టుఁగని చచ్చి, చాఁగని పుట్టెడు - అనికాని, పుట్టఁగనెచచ్చి, చాఁగనెపుట్టి - అనికాని
దిద్దవచ్చును. పుట్టిన కొలఁదికాలమున నె చచ్చి చచ్చినకొలఁదికాలముననె పుట్టు నని యర్థము.

౨౦౦. రాజులు రట్టస్లు = రాజులు చెడ్లు. ‘రట్టడి’పదమునకు వాఙ్మయమునందుఁ బ్రచా
రము లేకపోయినను శాసనములలో నీశబ్దము విశేషముగఁ గానఁబడుచున్నది. రట్టడి, రడ్డి, శడ్డి
యొక యీ యాపదముయొక్క రూపవికాస మని తోఁచుచున్నది.

౨౦౧. మండ్రేయేనిక్ = బ్రతుకందలఁచితిరేని. మనుభాతువు.

౨౦౨. ఆలరి = దుశ్శీలుఁడు.

౨౦౩. కుటిలాత్మకుఁడు ధరించు గోత్రము నెల్లం = ఇది తాటాకుగ్రంథములోనిపాఠము.
కుటిలాత్మకుఁ డుద్ధరించు గోత్రము నెల్లం అని యుండవలెను.

౨౦౪. అతగుల్ (బలహీనులు). శివుని కవిలియక్ (కవిలెకట్టవ) ఎక్కడూరయ్య - అని
నాల్గవపాదమున కన్వయము.

౧౮౭. మహేశ్వరార్థాలోచన - “మహేశ్వరార్థాలోచన” అని యుండవలయును.

౧౮౮. స్వాత్మ పరార్థ శివాత్మన - శివము తీసికొని గుర్తలలో బూజారులు చేయుటాల్ల పరార్థశివాత్మనము.

౧౮౯. దీనిక - అనంగ ౧౮౮-వ ౧౮౯-వ పద్యములలోఁ జెప్పబడిన విషయమును.

౧౯౦. ఒక్కగురువుచే శైవదీక్ష బొందినవా రందఱును నతని కింకారలవంగివారు; కావున శివపూజాదిశైవకృతులందు (కార్యములందు) వారందఱును సోదరులు; ఆగురువునకు నారసపుత్రుఁడు కలఁడని యాతఁడు శైవదీక్ష నొందనిది గురువుత్రుఁ డయినంతమాత్రము నిరసదీక్షితులతో సమానుఁడు కాఁడు. సమానుఁడై శివపూజాదిశైవకార్యములు చేయుట నాతఁడు దీక్షపొందవలసియుండును. అని దీనిభావము తోచుచున్నది.

౧౯౧. పురుషేచ్ఛన - పురుషుని యిచ్ఛకు ననుకూలముగ.

౧౯౨. ఎందుఁడు - పొందలేఁడు.

౧౯౩. బహుఁడు - సంపద్యమువలన నీపదమునకు దేవుఁడు లేక శివుఁ డని యర్థమునించుచున్నది. నన్నెవోడుని కుమారసంభవమునందు నీశబ్దము గానవచ్చుచున్నది.

“క. తోడవులు చివిగిన యెమ్ములు | గుడిమూర్తి గపాల మిల్లు గుడిముడి యెట్టె | ప్పుగట్టువలవుఁ దోలగు | బహునకై. నవయ నేమిప్రశయము వచ్చెక.” (ఆ. ౭. ౭౦.) సంఘమునుబట్టి చూడఁగా శివతత్త్వసార పద్యమునందువలెనే యిచ్ఛకును ‘బహుఁడు’ అను పదము దేవుఁడు, శివుఁడు నను సర్థము సరిపోవుచున్నది. శ్రీయత రామకృష్ణకవిగా రీపదము “గర్విండు” అనియర్థము వ్రాసినారు. అందు కేయాధారమును గనఁబడదు. శివతత్త్వసార మందలి యీ పద్యమందును గుమారసంభవమునందలి పై పద్యమునందును శివుఁడు అను సర్థము బహుఁడు శబ్దము సరిపోవుచున్నందున ౧౦-౧౧-వ శ్లోబాలులందు, ఈ యర్థమునందే యీ పదము వాడఁబడుచుండెనని తోచుచున్నది. కాననములందును శివార పదముకాటి శివుఁడని నర్థమందుఁ గానవచ్చుచున్నది. అతిపదమునందు “పడారకొ” అనుపదము పాములవాఁడు, పాములను వశపఱుచుకొనువాఁడు ననుసర్థమం గున్నది. అందుండియే యీపదము పుట్టినదేమో అను పదములనుకొనువాఁడు ననుసర్థమం గున్నది. అందుండియే యీపదము పుట్టినదేమో అను పదములనుకొనువాఁడు ననుసర్థమం గున్నది. అందుండియే యీపదము పుట్టినదేమో అను పదములనుకొనువాఁడు ననుసర్థమం గున్నది.

౧౯౪. ఇందు ‘ఆనాఁడు’ అనుసర్థమునందు ‘అన్నఁడు’ అనురూపము వాడఁబడినది రూప మిచ్చుటివ్యవహారభాషయందుఁ గలదు. కాని, గ్రాంథికభాషలోఁ గానరాదు. ఏని ఎన్నఁడు ననురూపములు కలవు గాని ‘ఆనాఁటి’కి అన్నఁడు, ‘ఈనాఁటికి’ ఇన్నఁడు నను ములు కానరావు.

ఈపద్యమున కి ట్లిన్యయము చేసికొనవలయును. [శివ!] [ఇట్టఁడు] నిన్నెఱుంగని దన్నెఱుంగని యన్నఁడు శివయోగచుగ్గుఁ డనఁబడు; శివా! నిన్నును దన్నును “సోతి యన్నఁడు యోగచుగ్గుఁ డనఁబడును; లేదా యుత్తరార్థమున “శివయోగచుగ్గుఁ డనఁబడుఁ అని నవరింపవచ్చును. ఈసందర్భమున బాలయకి సోమనాథుని చెన్ననాల్లు సీసములలోని శ్రిందిపద్యము చూడవగును.

సీ. నీవె కత్త వటన్న నిక్కంటు భిక్షుఁడు, తా నన్న నుభయార్థానగటఁడు
నీకె యన్నను నదానియతప్రసాదాంగి, తన కన్న నింద్రియ లెక్కయందు

నిన్ను సెతీంగిన నెట్టన శరణుండు, తన్ను సెతీంగిన దామసుండు
నిపు తా నన్నను నిజము లిందైవ్యుడు, తాను నీ వన్న నరై వ్రతవాది
కానఁ గాయకర్తగతిసుతికర్త పై, రన్యభావములను చన్ను మఱచి
లింగగతిఁ జరింపు లింగ లింగైవ్యులఁ, జేపుచున్న నన్నుఁ జెన్నుచున్లు.

౨౭౦. అష్టాంగయోగము ప్రసిద్ధమె. పడంగ.యోగము పాశుపతులకు విశేషము. పాశు
పతులూత్రమునం దిట్లు చెప్పబడి యున్నది:—సూరిత, గీత, నృత్య, హండుక్కార, సమస్కార,
జప్య, పడంగోపహారే. ఉపనిషత్తైతి (స్వపర్యవసంగ్రహము, సమనీకచర్యము).

౨౭౧. శివయోగాధ్యాయో - అనిర్వచ్యవలయును.

౨౭౨. సమసంతతి - వశుత్వమునకు సంబంధించిన సంతతి; శైవులు కానిసంతానము. శైవ
గురువులసాత్తు వారిపుత్రులలో శైవు లైవారకిఁ జెందవలయునే గాని శైవులుకానికొమాళ్లకుఁ
జెందఁగూడ దను భావము గానవచ్చుచున్నది.

౨౭౩. పాదటి - అధముఁడు. ఈశబ్దమే శబ్దరత్నాకరమున పాదలి యని యున్నది.
అందుకుఁ బ్రచూదము గౌరవరచితనవనాథోపాఖ్యానమునందలి “పాపపు విప్రుని పనికిఁ గా
మున్ను, తాపికాఁ జైనపాదలిమందడిఁడు” (భా. ౩.) అను ద్విపద యీఁబడినది. కాని యిందలి
‘లి’కారము ప్రాసస్థానమంగుఁ గాని యతిస్థానమందుఁగాని లేదు. శివతత్త్వసార మందలి
పద్యమున ‘టి’ కారము ప్రాసస్థానమునందున్నది. కావున ‘పాదటి’ రూపమే సాగు వని
సంబంధపరచుచును.

౨౭౩. ముద్దట లడచిన - పిడుకలు చఱచిన, వెండ్రుకలు వాచికొనిన - చిక్కుదీసికొనిన.

౨౭౪. అతకడచిన - అతిక్రమించిన, అగౌరవించిన; ఈయర్థమన ‘అతకరించు’ అను
ధాతువు కలవు.

౩౧౧. తారాక్ష్యేష్ఠుని - సత్త్వములలో శ్రేష్ఠుని.

౩౨౦. నిర్వృతికి - గుఱమునకు.

౩౨౨. సమసుప్తిసాధ-కల్పాంతరమం దంతఱును బోయెడు నిద్ర సమసుప్తి, దానికధిపతి.

౩౪౧. ప్రేయక్ - ప్రేయక్ అనిర్వచ్యవలయును.

౩౪౬. జతలు - దీనిని ‘జతులు’ అని దిద్దరలయును. జతి, గతి యనునవి నాట్యసంగీత
రజ్య శాస్త్రములలోని పదములు “జతి” యనఁగా నాట్యయోగ్యతగల శబ్దసంకతి. (శబ్దరత్నాకరము)
య. ఇది సంకృత యతిశబ్దమునుండి వుట్టినది. ‘యతి’ యనఁగా వాద్యాంగప్రబంధవిశేషము. ‘గతి’
యొక గమనవిశేషము.

౩౪౬. నాప - అనప.

౪౦౨. అతిమేల్వడ - అటుమేల్వడ ననిదిద్ది మెదమీఁదినుండి పడునట్లుగా నని యర్థము
చేసికొనవచ్చును.

౪౧౩. ‘దీప్తా’ యని - దీప్తాము అని. ఇచ్చటి యనుకరణసంబంధమైన యోగసంధి చిం
త్యము. లేదా, ‘దీప్తా’ యనునది పెద్దసంకృతవాక్యమందలి మొదటి
వలయును.

౪౩౭. బెజ్జనుహదేవి - ఈమెనామ మీరూపముతోనే పెక్కు జైవగ్రంథములలోఁ గాన
వచ్చును. “మఱియును విను బెజ్జనుహదేవి యనఁగఁ | గజకంఠశ్రీపాదకమలాంతరంగ” (బస
వపురాణము. అ. ౩.)

౪౩౮-౩౯. పొసపారై బండారువు బసవన - పొసపారని బండారువు బసవన - ఈరెండు
చోటులను ‘పొసపరి యాబండారువు బసవన’ యని యుండవలయునేమో. ‘పొసపరి’ అనఁగాఁ
బట్టుపట్టి, ప్రతినచేసి యని సందర్భమును బట్టి యర్థ మిచ్చుచున్నది. బసవపురాణమునందు నీ
పదప్రయోగము గలదు. “పొసపరి శూన్యదుర్భోధలఁ దగిలి | భసితం బలందని పాతకులార |
[అ. ౭.] “బసవయ్య యంత్రము ల్పన్నుటఁ జేసి | పొసపరి మాతోడఁ బోరుచున్నారు [అ. ౭౭

ద్వి. దేవరదాసయ్య భావజాంతకుడ, వైవంబనుచు జైవతత్త్వమునూకె

పొసపరివట్టిలుపాట్లచెయ్యనను, వసతులేఱున్నారును వచ్చివైపించె.

పండితారాధ్య. వాదప్ర. పుట ౨౦౦.

౪౩౮ లో “బాసపేరై” యని మూలములో నున్నది.

౪౩౯ దీనియర్థము చింత్యము.

౩౫. తోఁచుచుండు - తోఁచుచుండ నని సవరింపవలయును.

౪౬. భువనభిన్నభావ - భువిన భిన్నభావ అని సవరింపవచ్చును.

౪౮. హరునికివి - హర నీకివి యనఁదగును.

ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు.

చెన్నపురము.

పరిషత్ స్కార్యస్థానమున విక్రయింపబడు వుస్తకములు.

1. విప్రనారాయణచరిత్రము—చదులువాడ మల్లయకవి రచించినది. ఆద్యుత కవిత్వము ... 0 8 0
2. శైవనిభారతము—(పంచనము) సముఖము వేంకట రత్నప్రసాదయ్యచేర్చి రచించినది. సులక్షణమైనది. ఇంపైన రచన... 0 12 0
3. క్షోభిక్షునాశ్రయము—వేములవాడ భీమకవి రచించిన ప్రప్రథమచ్ఛందశ్చాస్త్రము 0 10 0
4. సుంపూరమాయణము—ఋగ్వేదికవి వేంకటాచలపతికవి రచించినది అంధీకరణమున కీకవియందె వైచిత్తాన్నిండు. భోజవంశునకనువాదము. 1 0 0
5. నీతిసేనపద్యశతకము—తాళ్లపాక పెనతిరుమలార్య విరచితము. నీతి శతకములని పేరుపెట్టుకొన్ననన్నియు దీనితరువాతివి ... 0 2 0
6. జ్యోతిశ్చాస్త్రసారము—శ్రీమాన్ కపిస్తశము కృష్ణమాచార్యులు బి.ఏ., ఎల్. టి. గారిచే వ్రాయబడినది ... 0 8 0
7. జ్ఞానప్రసూనాంబికాశతకము—శిష్టుసర్వశాస్త్రీకవికృతము ... 0 2 0
8. సర్వేశ్వరశతకము—యథావాక్కుల అన్నమయ్యగారిచే శిష్యభక్తిప్రధానముగా రచియింపబడిన వృత్తశతకము ... 0 3 0
9. యుద్ధమల్లుని దెజవాడలీలాశాసనము ... 0 8 0
10. కావ్యాలంకారచూడామణి—విన్నకోట పెద్దయ్యకవికృతము 8-9 ఉల్లాసములు ... 0 8 0
11. A Defence of Literary Telugu—J. Ramayya Pantulu Garu. 0 8 0
12. చంద్రభానుచరిత్రము—తరిగోప్పల పాల్లనకవి మంచిప్రబంధము ... 1 0 0
13. అకారాద్యముదితగ్రంథసూచిక, మొదటిభాగము (పరిపత్విస్తక భాండాగారము) ... 0 8 0
14. ప్రాకృత భాషాత్పత్తి—శ్రీమాన్. మేడేపల్లి వేంకటరమణాచార్యులు గారు రచించినది ... 0 12 0
15. ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్పత్రిక—చందా సంఘము ... 3 0 0.

(రెండు నెలలకొకసారి వెలువడును.)

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్ స్కార్యదర్శులు,

చెన్నపురము.

